

ኢትዮጵያ

ሁለተኛው

በግርማ ዘመድ

1992 ዓ.ም.

ምስጋና

ይህ ኢትዮጵያ ሁለተኛው የተሰኘ መጽሐፍ ከተለያዩ የታሪክና የሃይማኖት መጽሐፍት ተቀስሞ በውስጡ የተቀመጠው እውነት በጽሑፍ ሰፍሮ አንባቢያን እውነትን ከተረት ለይተው መሠረታዊ ግንዛቤ እንዲያገኙ ልቤን በማንሳሳት አስጀምሮ ያስፈጸመኝን አምላኬን እግዚአብሔርን አመሰግናለሁ።

በተጨማሪም የባለቤቱ የወ/ሮ ማርታ መኪቦና የልጆቹ የዘወትር ጸሎት ለዚህ መጽሐፍ ዝግጅት ብቻ ሳይሆን ለጠቅላላው አገልግሎት የጀርባ አጥንት ሲሆን በሌላ በኩል ደግሞ ታይኝ ራይተር በመፍቀድ ወ/ሮ ቀጸላ ሥዩም፣ በታይፑ ጽሑፍ ዝግጅትና በኮምፒውተር ቅንብር ልጄ ከአብነሽ ግርማ እንዲሁም በኮምፒውተር ቀረጸ ፓስተር ጎሩይ ጽጌ ላይረጉት ትጋት ለተሞላበት ትብብር ጌታ እግዚአብሔር ይባርካቸው።

ክብር ለእግዚአብሔር ይሁን

አማን!

መጽሐፉን መልሶ የማሳተም መብት በአዘጋጁ የተጠበቀ ነው።

All Rights Reserved!

ማውጫ

ክፍል

ርዕስ

ገጽ
7

መቅደም

ክፍል አንድ

1.1	ኢትዮጵያ የግላ ቃልና ትርጉሙ	11
1.2	ጥንታዊው የኢትዮጵያ ሥልጣኔና የአምልኮ ተወራሪነት	13
1.3	የዘንዶ አምልኮት በኢትዮጵያ	16
1.4	በዘንዶ ኃይል ይሾሙ የበሩ ነገሥታት በኢትዮጵያ	18
1.5	የደብረ ጳጳሱ ዘንዶና አቡነ አረጋዊ (ዘግካኤል)	20
1.6	ስለ ዘንዶ የእግዚአብሔር ቃል (መጽሐፍ ቅዱስ) ምን ይላል	24

ክፍል ሁለት

የጥንታዊት ኢትዮጵያ ሰፋሪዎችና አምልኮታቸው	25
-----------------------------	----

ክፍል ሦስት

3.1	ጥንታዊው የአክሱም ሥልጣኔና የሥነ-ጥበብ ዕድገት	26
3.2	የአክሱም ጥንታዊ ነገሥታትና ያሰሩአቸው ገንዘቦች	27
3.3	በጥንታዊው የአክሱም ገንዘብ ላይ የተገኘ አርማና ጽሑፍ	30
3.4	ስለ ገንዘቡ የተደረገ ጥናትና ምርምር	32
3.5	የገንዘቡ አሠራር	35

ክፍል አራት

4.1	የአክሱም ሥልጣኔ ውድቀት	38
4.2	በእስልምናና በሌሎች የድንበር ግጭት ምክንያቶች የደረሰ ጉዳት	39

ክፍል አምስት

5.1	ቋንቋ ፈጸልና ሥነ ጽሑፍ በኢትዮጵያ	41
5.2	የግዕዝ ላባዊ ፈጸል መሠረት	41
5.3	በግዕዝ ፈጸል ላይ የአናባቢ ቅጥያዎች ድርሻና ጠቃሚነት	43
5.4	የግዕዝ ፈጸልና ቋንቋ ለሥነ ጽሑፍ ያበረከተው ድርሻ	45

ክፍል ስድስት

የአገዛዝና የቱጥር ስልት በኢትዮጵያ	48
------------------------	----

ክፍል ሰባት

የኢትዮጵያ የዓመታት አቆጣጠር የዕለታትና የአውራጃ (ካለንደር)	49
---	----

ክፍል ስምንት

8.1	ገላብ ዘመን በኢትዮጵያ	51
-----	----------------	----

8.2	ስምንተኛው ሺህ የተባለው ዘመን	51
ክፍል ዘጠኝ		
	የኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ታህሣሥ 29 ስለመከበሩ የተጠቀሰ ሀሳብ	53
ክፍል አሥር		
10.1	የዘመን መለመጫ (ርዕሰ ሀውደ ዓመት)	57
10.2	የአራቱ መቅዶች (ክፍለ ዘመናት) አቀማመጥ	58
10.3	መስከረም 1 ለምን ርዕሰ ሀውደ ዓመት ተባለ	59
ክፍል አሥራ አንድ		
የእግዚአብሔር ቃል ኪዳን (ውል) ለዓለም ሁሉ		
11.1	የቃል ኪዳን አስፈላጊነት	62
11.2	እግዚአብሔር ለአዳምና ለኔዋን የገባው ቃል ኪዳን	65
11.3	እግዚአብሔር ለኖህ የገባው ቃል ኪዳን	66
11.4	እግዚአብሔር ለአብርሃም የገባው ቃል ኪዳን	67
11.5	ለሙሴ የተሰጠ የሲና ቃል ኪዳን	68
11.6	ለዳዊት የተሰጠ ቃል ኪዳን	69
11.7	ኪዳን ምህረት (በክርስቶስ ኢየሱስ ለሰው ሁሉ የተሰጠ የምህረት ቃል ኪዳን)	70
ክፍል አሥራ ሁለት		
ታቦት		
12.1	የታቦቱ አሠራር	73
12.2	የእስራኤል ታቦትና የማደሪያው ድንኳን አቀማመጥ	75
12.3	የእስራኤል የቃል ኪዳን ታቦት የት ደረሰ?	77
12.4	የቀኖና (ዲድስቅልያ) መጻሕፍት ስለታቦት ምን ይላሉ	80
12.5	የእስራኤል ታቦት አቋም	81
12.6	ታቦቱ ከኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ተሠርቆ ወደ ኢትዮጵያ መጥቶአልን?	83
ክፍል አሥራ ሦስት		
13.1	ሰው ከሞተ በኋላ ለሬሳ የሚደረግ ልዩ ልዩ ሥርዓትና አገልግሎት	90
13.2	ሕያዋን ለሙታን ሙታን ለሕያዋን ይጻፋል?	92
13.3	ሰው ከሞተ በኋላ ሬሳን የማጠብና የሽቱ ማርከፍ ሥርዓት	94
13.4	ስለ እምነት ነፃነት የተላለፈ መመሪያና ተፃራሪዎች	95
13.5	በተቀበረ ሬሳ ላይ የተደረገ ኢሰብአዊ ድርጊት	102
ክፍል አሥራ አራት		
በመጽሐፍ ቅዱስ ያልተጻፈውን የሚያትቱ የማደናገሪያና የፈጠራ ጽሑፎች		
14.1	የባሃኡላህ ጥሪ ፓምፍሌትና «ባሃኡላህና አዲሱ ዘመን» የሚል መጽሐፍ ይዘት	104

14.2	ቅዱስ ማርቆስ ኢትዮጵያዊ ነው የሚል መጽሐፍ ይዘት	108
14.2.1	ከሰው አእምሮ ውጪ የሆነ የመናፍስነት አሠራር ሲጋለጥ	112
14.2.2	ሳጥናኤል ከተማ ሠራ ይላሉ አባ	114
14.2.3	ጸሐፊው በሰው ሬሳ ሽታ የሚታደሱ ናቸው የሚሉ አቸው መናፍስት	115
14.2.4	ከግብፅ ወደ ኢትዮጵያ ይመጡ የነበሩት ጳጳሳት ለቋም እንደ ጸሐፊው አባባል	117
14.2.5	ከነቢያት ከሐዋርያትና ከግብፅ ፓትሪያርኮች አብዛኛዎቹ ኢትዮጵያውያን ናቸው ይላሉ	118
14.3	«መጽሐፍ ቅዱስ ስለ መሐመድ ምን ይላል» የሚል መጽሐፍ ይዘት	120
14.3.1	ከወንድሞቻቸው መካከል የሚለው ቃል ትክክለኛ አባባል ከመጽሐፍ ቅዱስ	121
14.4	ሺህ አሁን ዲዳት ስለ መጽሐፍ ቅዱስና ስለ ክርስትና እምነት ምን እንዳለ ያውቃሉ?	124
14.4.1	የይሆዋ ምስክር ነኝ ከሚል ሰው ጋር ያደረጉት ክርክር	124
14.4.2	ኢየሱስ ፈጣሪም አምላክም አይደለም ይላሉ ፀሐፊው	125
14.4.3	የመጽሐፍ ቅዱስን ሀሳብ በቁርዓን ጥቅስ ለማፍረስ ሲሞክሩ	126
14.4.4	የኢትዮጵያ ሙስሊም ወጣቶች የተሰኙ ቡድን ያሰራጩው ፓምፍሌት ይዘት	127
14.5	ክርስትናና እስልምና በኢትዮጵያ	128
14.5.1	ኤንጂል (ወንጌል) የሚያስተላልፈው መልዕክት በአጭሩ	131
14.6	የይማኖት አይለያየንም የሚል መጽሐፍ ይዘት	132
14.6.1	የሊቢያው የጋራ ጉባዔ ዋና ዓላማ	132
14.6.2	በመጽሐፉ ላይ የተገለጸ ጉባዔው የተስማማበት ሀሳብ	133
14.6.3	ጉባዔው እንዳንድ መጻሕፍትን ለማስወገድና ሌሎችን ለመቀበል የደረሰበት ውሳኔ	135
ክፍል አሥራ አምስት		
15.1	መጽሐፍ ቅዱሳዊ እውነት የሌለባቸው መጻሕፍት	141
15.2	ወይራ ነጭ ሽንኩርትና ዕጣን ስለማጤስ	144
ክፍል አሥራ ስድስት		
16.1	የቀኖና ዲድስቅልያ መጻሕፍት በመጽሐፍ ቅዱስ ሚዛን	146
16.1.1	ተረፈ ኤርምያስ	146
16.1.2	መጽሐፈ ዕገራ ካልዕ	150
16.1.3	ተረፈ ዳንኤል	152
16.1.4	መጽሐፈ ባርክ	155
16.1.5	መጽሐፈ ዕገራ ሱቱኤል	158
16.1.6	መጽሐፈ ጦቢት	160
16.2	የአዋልድ መጻሕፍት አውራ የተባለውና ተከታዮቹ	162
16.3	የአንዳንድ መጻሕፍት ይዘት ከቤተ ክርስቲያን ተልዕኮ አንጻር	166
ክፍል አሥራ ሰባት		
17	ተበዳይ በዳይና አማላጅ (ጠበቃ)	169
17.1	ብቃት ያለው አማላጅ (ጠበቃ)ና የዘላለም ካህን	169

17.2	ምልጃ በመልክአ ሥላሴ	171
17.3	ሰው ከሞተ በኋላ በሕይወት ሥጋ ላለው ዋስ (ጠበቃ) ይሆናል ስለሚባለው	176
17.4	ፍጡር የሆነ የፍጡራን የጋጢኢት ዕዳ ሊከፍል አለመቻሉ	177
17.5	ግስታረቅና ግግለድ	180
ክፍል አሥራ ስምንት		
18.1	ትድስት ድንገል ግርያም በመጽሐፍ ቅዱስና በሌሎች መጻሕፍት	185
18.2	ርግግንና ፍርድ በአጼ ዘርዳ ያዕቆብ የሥርዓት መጽሐፍ	187
ክፍል አሥራ ዘጠኝ		
ጻድቃን ሰማዕታት		
19.1	የሞቱ ጻድቃንና ጽድቃቸው	191
19.2	ፍጡራን ከሞቱ ወዲያ ሌሎችን ሊረዱ አይችሉም	193
ክፍል ሃያ		
20.1	መላዕክትና አገልግሎታቸው	195
20.2	የመላዕክት ተልዕኮ	197
20.3	የመላዕክት ባህሪ	199
20.4	መላዕክት ለተለያዩ ሰዎች ያስተላለፉት መልዕክት	201
20.5	መላእክት ለእግዚአብሔር ሕዝብ ሲቀሙ	202
20.6	የመላዕክት መመሪያ ለእግዚአብሔር ሕዝብ	203
20.7	«ገብርኤል» የምስራች ተናጋሪ መልዕክ	205
20.8	መልዕክት የደህንነትን መንገድ ሲገልጽ	208
20.9	መላዕክት ለጥበቃ ሲታዘዙ (ጠባቂ መላዕክት)	209
20.10	የመላዕክት አገልግሎት በአዲስ ኪዳን	211
20.11	ለቅዱሳን መላዕክት ይሰገዳል?	213
20.12	ጄን እንደመልዕክና «ጃንሆይ» እንደ ግዕረግ ስም	216
ክፍል ሃያ አንድ		
ኢትዮጵያ እጆችዋን ወደ እግዚአብሔር ትዘረጋለች		
21.1	ኢትዮጵያ የግንጽ አጋዥነት አትሻም (ዳግማዊ ምኒልክ)	218
21.2	እግዚአብሔርና ታሪክ ለምትሰጡት ፍርድ ምስክር ሆነው ይመለከታሉ (ቀዳማዊ ኃይለ ሥላሴ)	222
21.3	የርግ ብርሃን (ታህሣሥ 1932 ዓ.ም)	227
21.4	የቀ.ኃ.ሥ. ጅግረና ፍጻሜ	231
21.5	ከሁሉም በላይ አብዮቱ (ደርግ - ኢሰጋጉ)	234
ክፍል ሻያ ሁለት		
22	ስለ ኢትዮጵያ በተለያዩ ነቢያት የተተነበየ የተሰፋ ቃል ኪዳን	236
	ዋቢ መጻሕፍት	239

መቅደም

ይህ ኢትዮጵያ 2ኛ የተባለው መጽሐፍ ትክክለኛውን የታሪክ ምንጭ ዋቢ በማድረግ በተለያዩ ደራሲያን በተዘጋጁ መጻሕፍትና እንዲሁም ሀሳባቸው ምን እንደሆነ በማይጨበጥ በአንዳንድ የጎትመት ውጤቶች መጽሐፍቶች ጋዜጦችና ፓምፍሌቶች ላይ በማተኮር እውነትን በእውነትነቱ ለአንባቢያን ለማስጨበጥ አቅጣጫ ያሳያል።

የሥነ ጽሑፍ ዕድገት ለኢትዮጵያ ሥልጣኔ ያበረከተው አስተዋጽኦ እጅግ ከፍተኛ መሆኑ የማይካድ ቢሆንም ከላይ እንደተጠቀሰው አንዳንድ መጻሕፍትና የተለያዩ ጽሑፎች እውነተኛውን ታሪክ ወደ ጉን በመተው የግለሰቦችን ሀሳብና እምነት ብቻ ማንጸባረቃቸውንም ያወሳል።

የኢትዮጵያ ታሪክ በጽሑፍ ሰፍሮ ቅደም ተከተል የያዘው ከአጼ አምደ ጽዮን ዘመን መንግሥት (1314-1344) ጀምሮ ነው። ከዚያ በፊት የአክሱም መንግሥትና ሥልጣኔው የገነነ ቢሆንም እንኳን በጽሑፍ ሰፍሮ የተገኘው ሥልጣኔውና ኃይሉ በሙሉ ሳይሆን በጣም ጥቂቱ ነው። ይህም የሆነበት ምክንያት በዘመኑ የሥነ ጽሑፍ ዕድገት ስላልነበረ ትክክለኛውና እውነተኛው ታሪክ ተመዝግቦ ባለመቀመጡ ነው።

የኢትዮጵያ ታሪክ በአብዛኛው አፈ-ታሪክ (legend history) ወይም የትውፊታዊ ቅብብሎች ነው። ነገር ግን «በቃል ያለ ይረሳል በጽሑፍ ያለ ይወረሳል» ነውና በቁም ነገር ደረጃ በጽሑፍ ሰፍሮ ያልተገኘ የቃል ቅብብሎች አንዳንዱ ጸሐፊ ካለው ሲያገኙል ሌላው ደግሞ የሌለውን ሲጨማምር ታሪኩ ሙሉ ሳይሆን ጉደሉ ሆኖ ይቀራል ወይም የተለያየ ቡቱቱ ጨርቅ የተሰፋበት ድረቶ ይመስላል።

መጽሐፉ ጥንታውያን የኢትዮጵያ ሰፋሪዎችንና አምልኮታቸውን በተመለከተ የተደረገውን ጥናት በማስመልከት ቀዳሚዎቹ የኢትዮጵያ ሰፋሪዎች የሆኑት የኩሽ ነገዶች ሥነ ጽሑፍ ፊደልና ቋንቋ ስላልነበራቸው ታሪካቸውና ማንነታቸውም በይፋ ሊታወቅ የሚገባውን ያህል አለመታወቁን ይገልጻል።

ነገር ግን ከእነዚህ ከኩሻውያን በኋላ ወደ አገሪቱ የመጡት የሴም ነገዶች (ሴሜቲክ ጎሳዎች) የራሳቸው የሆነ ቋንቋ ፊደልና የአምልኮ

ሥርዓት ስለነበራቸውና ይህም በተለያዩ ሐውልቶች ተመዝግቦ ለትውልድ ስለተላለፈ ከኩሻውያን ይልቅ ማንነታቸውን ሊያሳይ ችሎአል።

ከዚህ ጋር የአክሱምን መንግሥት ጥንታዊ ሥልጣኔ ስንመለከት በዘመኑ የተሠሩት ልዩ ልዩ ቅርጽና መጠን ያላቸው ሐውልቶች የነገሥታቱና የመኳንንቱ የመቃብር ቤቶች አብያተ ክርስቲያናትና በተለያዩ ዘመናት የተሠሩ የወርቅ የብርና የመዳብ ገንዘቦች የነበረውን ሥልጣኔ ቁልጭ አድርገው የሚያሳዩ ናቸው። በገንዘቦቹና በአንዳንድ ሐውልቶች ላይ የተቀረጸው ጽሑፍ በንጉሥ እገሌ ዘመን ተሠራን በእገሌ ዘመን አገለገልን በማለት እነዚህ ግዑዛን የጥበብ ሥራዎች አፍ አውጥተው እንደመናገር ያህል የተሠሩበትን ዘመንና ያሠሩአቸውን ነገሥታት ስም ከተረሳበት ሊያስታውሱ ችለዋል።

ይህ በዚህ እንዳለ በርካታ የታሪክ ፀሐፊዎች የዓለምና የቤተ ሃይማኖት መጻሕፍት እውነተኛውን ምንጭ ዋቢ በማድረግ ከትውልድ ወደ ትውልድ እንዲተላለፍ ከፍተኛ ምርምርና ጥናት አድርገዋል እያደረጉም ነው። ስለሆነም ትላንት ምን ተደረገ ዛሬ ምን እየተደረገ ነው ነገስ ...? የሚለውን ጥያቄ ለመመለስ ከትላንቱ እውነተኛ ታሪክ በመነሳት በዛሬው እውነት ላይ በመቆም የነገን አሻግሮ ማየትና መተለም ይቻላል።

በተቃራኒው ግን አንዳንድ ራስ ወዳድ ፀሐፊዎች በሌሎች ተፅዕኖም ይሁን በግል ጥቅም ፍለጋ በውል ባይታወቅም እውነተኛውን የዓለምና የቤተ ክርስቲያን ታሪክ ሲያዛቡና ሲያደበዝዙ ማየት እየተለመደ መጥቶአል። አበው ሲተርቱ «ሁሉ ሰው ሌባ በሆነበት አካባቢ አንድ ንጹሕ ሰው ቢገኝ እርሱ ሌባ ነው ይባላል» ይላሉ። ውሸትንም ለማባዛት ችግር የለበትም ጊዜም አይፈጅም። በጽሑፍም ሆነ በንግግር የሚዋሽ ሰው ቀጥፎ ዋሽቶ አስቆ ወይም አስለቅሶ ያልፋል። እውነት ግን እንደዚህ አይደለም ብዙ ጊዜ አድማጭና ተቀባይ ያጣል። እውነት ነውና ዋጋ ያስከፍላል። ከፍ ብሎ እንደተጠቀሰው አንዳንድ ጸሐፊዎች እውነት የሚያስከፍለውን ዋጋ በመፍራት ይሁን በቸልተኝነት ያዩትን የሰሙትንና የዳሰሱትን እውነት ለሌሎች የመግለጽ ሃላፊነት ያለባቸው መሆኑን ይዘነጉታል።

ይህ መጽሐፍ በአንዳንድ የዓለምና ከቤተ ሃይማኖት ታሪክ እንዲሁም ከእምነት መመሪያው ጋር የማይጣጣሙትን መጻሕፍት የጻፉአቸው ግለሰቦች ከምን ምንጭ እንዳገኙና እንዴትስ ሊጽፉ እንደቻሉ ማብራሪያ ይጠይቃል። በተጨማሪም በአንዳንድ መጻሕፍት ላይ በክርስትና ስም የተጻፉት ሀሳቦች ከመጽሐፍ ቅዱስ ውጪ ስለሆኑ ጥያቄ ቀርቦባቸዋል።

ሌሎች የክርስትናን ሃይማኖት የሚቃወሙ ጣታቸውን ወደ ራሳቸው መልሰው በቅድሚያ የራሳቸውን እምነት እንዲመረምሩ ይጠቁማል።

እያንዳንዱ አንባቢ እንዲገነዘብ የሚያስፈልገው ሰው የሚሠራው ሥራ ሁልጊዜ ስህተት ነው ለማለት ባይቻልም ሰብዓዊ ፍጡር በሁሉም ነገር ሁልጊዜ እኔ ልክ ነኝ ማለት እንደማይችል ነው። ሁልጊዜ እኔ ልክ ነኝ የሚል ሰው ሰብዓዊ ፍጡር መሆኑን የረሳ መለኮት ነኝ ለማለት የሚቃጣ እንደሆነ ያስገምተዋል። ምክንያቱም የማይሳሳት እግዚአብሔር ብቻ ነውና። ከስህተቱ የሚማር ግን እጅግ አድርጎ ዕውቀትን ለመገባየት አእምሮውን ክፍት የሚያደርግ ብልህ ሰውን ይመስላል።

አግባብ ባለው መንገድ ስህተትን ጠቁሞ መቃወም ጤናማ ተቃውሞ ነው ይባላል። ጤናማ የሆነ ተቃውሞ ደግሞ ለመሻሻልና ራስን ለመመርመር የሚጠቅም ስለሆነ «እንዴት ቢደፍረኝ ነው!» በማለት ከመፎከር ይልቅ ነገሩ እውነት ነው? ወይስ ውሸት? ብሎ ቆም በማለት ራስን መጠየቅ ተገቢ ይሆናል።

በሌላ አቅጣጫ ደግሞ መጽሐፉ በብዙ ምሁራን የተጻፉ መጻሕፍትና መጽሔቶች ጭማቂ የሆነ የአእምሮአቸው ውጤት ጥርቅም ነው። በእርግጥ ሀሳቡን በአንድ ላይ ለማጠቃለልና ከብዙ አቅጣጫ ለማሰባሰብ የተደረገው ጥረት የሚናቅ አይደለም። ከእነዚህ ጸሐፊዎች ውስጥ ጥቂቶቹ ለታሪክም ሆነ ለእውነት የማይቆረቆሩ በመሆን የራሳቸውን የግል ስሜትና አመለካከት ጽፈው ያስቀመጡም አልታጡም። እንደነዚህ ዓይነት ጸሐፊዎች አንድ ጽሑፍ ለትውልድ የሚወረስ ሆኖ እነርሱ እንኳን ቢያልፉ የማያልፍ ቅርስ እንደሆነ ሳይገነዘቡ ቀርተው እንደሆነ ግልጽ ባይሆንም ጽሑፋቸው ተመዝኖ ማንነታቸውን ሳይገልጽ አይቀርም። ምክንያቱም አንድ ጸሐፊ የተወሰነለትን የዕድሜ ዘመን ጨርሶ ቢያልፍም ጽሑፉ ግን ከትውልድ ትውልድ የሚተላለፍ ነውና።

በኢትዮጵያም ውስጥ ከፍ ብሎ በተገለጸው መሠረት የተለያዩ ጽሑፍ ያዘጋጁ ጸሐፊዎች በየዘመኑ ብቅ ሲሉ ተስተውለዋል። ያዘጋጁአቸው መጻሕፍትም ሆኑ ሌሎች በራሪ ጽሑፎች የጸሐፊዎቹን የአመለካከትና የእምነት አቅጣጫ የሚጠቁሙ ናቸው።

ስለዚህ እውነትንና ውሸትን ባለመለየት ቶሎ ሚዛናዊነት ወደሌለው ፍርድ ሄዶ ጽሑፉን ወይም ፀሐፊውን ከመኩነን ይልቅ በዚህ መጽሐፍ ላይ በአስረጅነት የተጠቀሱትም ሆነ ከመንፈሳዊና ከታሪካዊ እውነት አኳያ ትክክል መሆን አለመሆናቸው ይታወቅ ተብለው የተጠቀሱት መጻሕፍት ሩቅ ሳይሆኑ በየስፍራው በቅርብ ሊገኙ የሚችሉ ስለሆነ ትክክለኛውን

ገንዛቤ ለመጨበጥ የሚፈልግ ሰው መጻሕፍቱን ማንበብና መረዳት ይችላል።

ክፍል አንድ

ስለሆነም የዚህ ጽሑፍ የትኩረት አቅጣጫ ባለፉት ረዥም ዘመናት አገራችን ኢትዮጵያ በሥነ ጽሑፍ ዕድገትና በሥልጣኔ ጥበብ በከፍተኛ ደረጃ ላይ የነበረች ስትሆን ከጊዜ በኋላ ግን የሥነ ጽሑፍ ይዘት የውሸት ድርሰት እየተቀላቀለበት ታሪካዊ መሆኑ ቀርቶ ተረታዊ ሲሆን በሥልጣኔ ረገድም ወደፊት ከማደግ ይልቅ አሽቆልቁላለች። በመሆኑም የችግራችንን ምንጭና መነሻ በማየት ለወደፊቱ የውሸት ወይም የፈጠራ ታሪክ ማውራት ፋይዳ ስለሌለው ከዚህ ይልቅ በተጨበጠ እውነት ላይ መመሥረት በሁሉም አቅጣጫ ለማደግ ተገቢ መሆኑን ለመጠቀም ነው።

በመጨረሻም የሁሉ ፈጣሪ የሆነውን ታላቁንና ኃያሉን እግዚአብሔርን በማወቅና በመፍራት በቃሉ ላይ እንደተጻፈው ኢትዮጵያውያን በሙሉ በነፍስ በሥጋና በመንፈስ ሁለንተናዊ በረከት ለማግኘት አንዱ በሌላው ላይ ተጽዕኖ ማድረግ ሳይሆን «ኢትዮጵያ እጆችዋን ወደ እግዚአብሔር ትዘረጋለች» (መዝ. 68፥31) ተብሎ እንደተጻፈ ከኃጢአት ከበደል ከአመጽና ከአለመታዘዝ መንገድ በንስሐ ወደ እግዚአብሔር በመመለስና በመማረክ እጆቻችንን ፈጥን ወደ ፈጣሪ እንድናነሳ ለማሳሰብ ነው።

«ኢትዮጵያ እጆችዋን ወደ እግዚአብሔር ትዘረጋለች»።

«ኢትዮጵያ ታበጽሕ እደዊሃ ኅበ እግዚአብሔር» (መዝ. 68፥31)።

1.1 «ኢትዮጵያ» የሚል ቃልና ትርጉሙ

ኢትዮጵያ የሚል ቃል በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ለአርባ አንድ ጊዜያት ተጽፎ እንደሚገኝ በተለያዩ መጻሕፍት ተመዝግቦአል። ኢትዮጵያ የሚባለው አካባቢ ሳባ ተብሎም ይታወቃል። በሌላ ታሪክ ደግሞ በሳባ ልጅ በኢትዮጲስ ስም የተሰየመ እንደሆነ ተገልጿል።

ከክርስቶስ ልደት ከ260-222 ዓመት በፊት ባለው ጊዜ መካከል በሰባ የአይሁድ ሊቃውንት ከእብራይስጥ ወደ ጽርዕ ቋንቋ ከተተረጎመውና «ሰብተዋጀንት» በመባል ከሚታወቀው መጽሐፍ ቅዱስ ሲታይ በእብራይስጥ «ኩሽ» ተብሎ የተጻፈው በጽርዑ «ኢትዮጵያ» ተብሎ ተተርጉሞአል። (ዘፍ. 2፥13፤ ኢሳ. 18፥1፤ 45፥14፤ ኢዩ. 28፥19)

በጽርዕ (በግሪክ) «ኢትዮ» ማለት ትርጉሙ ጥቁር (ጠቋራ)፣ ከሰልማ ማለት ሲሆን «ጵያ» ማለት ደግሞ ፊት ማለት ነው። ስለሆነም ኢትዮጵያ ማለት ጠቋራ፣ ሻንቅላ እንደማለት ነው። ነገደ ኩሽ ከሠፈሩበት የመሪት አቀማመጥ እንዲሁም ሞቃት አየር ሁኔታ የተነሳ መልካቸው (ቆዳቸው) ስለጠቆረ ይህንኑ ለመግለጽ እንደ እብራይስጡ ኩሽ ከማለት ይልቅ ተርጓሚዎች ኢትዮጵያ ብለው ጽፈዋል የሚሉም ባለታሪኮች አሉ።

በጥንት ዘመን የግብፅ መንግሥት ግዛትም ሆነ የሱዳን (ኑቢያ) አካባቢ በሙሉ ኢትዮጵያ ተብሎ ይታወቅ ነበር ይባላል። እንግዲህ ኩሽ (ኢትዮጵያና ሱዳን) ከግብፅ ጋር ወሰንተኞች የነበሩበትና እርስ በርስም የተገዛዙበት ጊዜ እንደማይጠፋ በመጠቀም የዛሬዎቹ ኢትዮጵያ፣ ሱዳንና ግብፅ እንደ አንድ የተጠቃለለ የመንግሥት ሀገር ወይም በየራሳቸው በተለይ በዚህ ስም ተጠርተውበት እንደሆነ በሰብተዋጀንት ተርጓሚዎች አባባል እንደሚከተለው ተገልጿል።

1ኛ) ኩሽ (ኢትዮጵያ) በግብፅ ቦታ ሲነገር

2 ነገ. 18:19-25: 19:5: 13 ኢሳ. 36:4-10: 37:8-13 ይገናዘባ።

2ኛ) ኩሽ (ኢትዮጵያ) በዛሬዬቱ ሱዳን ቦታ ሲነገር

ኤር. 36:25 ናሆም 3:8-9 ሐ.ሥ 8:27-39 ሕዝ. 29:10

3ኛ) ኩሽ (ኢትዮጵያ) ምድረበዳ ቆላ ሆኖ ሲነገር

ሀ) መዝ. 74:14 የሌዋታንን (የዘንዶውን) ራስ ቀጠቀጥህ ለምድረ በዳ ሕዝቦች ምግብ አድርገህ ሰጠሃቸው ተብሎ በእብራይስጥ የተተረጎመውን «ለኢትዮጵያውያን» ማለታቸው

ለ) መዝ. 72:9 «የምድረ በዳ ዘላኖች» በፊቱ ይሰግዳሉ የሚለው «በፊቱም ኢትዮጵያ ይሰግዳሉ» ተብሎ ተተርጉሞአል።

ሐ) የሳባ (የጄባ) ንግሥት የእስራኤልን ንጉሥ የሰለሞንን ጥበብና ዝና ልትገብኝ ወደ ኢየሩሳሌም መሄዷ ተተርጉሏል። 1 ነገ. 10:12፤ ?ዜና 9:1

ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስም ታሪኳን ጠቅሶ ሲያስተምር «የአዜብ ንግሥት» ብሎአታል። ማር. 12:42 «አዜብ በደቡብ ምዕራብ የሚገኝ አቅጣጫ ነው።» ይህች ንግሥት እስከ ግብፅ ወሰን ድረስ ያለውን በረሃማውን አገር በሙሉ ትገዛ እንደነበረ ብዙ ባለታሪኮች ይስማሙበታል።

4ኛ) ኩሽ (ኢትዮጵያ) የሳባውያንን አገርና መንግሥት ያመለክታል :- ምክንያቱም ከታሪክ ነገሥት አገላለጽና ከባለታሪኮች ትረካ እንደምንረዳው እስከ ዘመናችንም የደረሰውና የወረሰውም ትውፊት (ቅብብሎሽ) እንደሚገልጸው በቀድሞ ዘመን ሳባውያን የያዙትና ከነገደ ኩሽ ጋር በመደባለቅ የኖሩበት ዋና ከተማቸው የነበረው አክሱም ስለሆነ ሳባ የተባለው ስም የአሁኗ ኢትዮጵያ የተጠራችበት እንደሆነ ግልጽ ነው።

እንግዲህ ከላይ ከተራ ቁጥር 1-4 በተጠቀሰው ዝርዝር ስንመለከት ኩሽ (ኢትዮጵያ) ተብሎ ይታወቅ የነበረው አካባቢ የአሁኗ ኢትዮጵያ፣ ሱዳንና ግብፅ ያሉበትን የሚያጠቃልል እንደሆነ ያሳየናል።

በሌላ ስፍራ ደግሞ ኩሻውያን (ኢትዮጵያውያን) ከሊቢያውያን ጋር ወታደራዊ አንድነት መሥርተው ሁለቱም ሕዝቦች አንድ ሠራዊት ሆነው ወደ ምድረ እስራኤል መዝመታቸው ተገልጿል። (2 ዜና.

14:9-13: 16:8) ምናልባት ይህ ወታደራዊ ሠራዊት በአንድነት ሊዘምት የቻለው በግብፅ መሪነት ወይም የኢትዮጵያ ሠራዊት ግብፅን ድል አድርጎ ሠራዊቱን ከርሱ ጋር አዋህዶ እንደሆነ ይገመታል። ስለሆነም ሠራዊቱ የተጠራው በኢትዮጵያ ስም ነው።

በሌላው የታሪክ ገጽታ ግን በዛሬዬቱ ኢትዮጵያ ሰሜናዊ ክፍል ተጽፈው የተገኙት የታሪክ ቅርሶች ከነገደ ኩሽ ልዩ የሆነ ዘር ወደ ኢትዮጵያ ለመግባቱ ግልጽ የታሪክ ማስረጃ ሆነው የቆዩ ሐውልቶች አሉ። በሐውልቶቹ ላይ የተጻፉት ፊደሎች የሳባውያን ናቸው። ይህንንም ጽሕፈት የታሪክ ተመራማሪዎች በጠቃሚ ማስረጃነት እንደሚጠቀሙበት የተረጋገጠ ነው።

በኢትዮጵያ ሰሜናዊ ክፍል የተገኙት እነዚህ ጽህፈቶች ከባህር ማዶ ከደቡብ ዐረቢያ በተመሳሳይ ሁኔታ በምርምር ከተገኙት ጋር ሲገናዘብ አንድ ዓይነት ሳባዊ ፊደል እንደሆነ ተረጋግጦአል። በሁለቱም አካባቢዎች የነበሩት ህዝቦች አንድ ዓይነት ሳባዊ ፊደል መጠቀማቸው ከሴም ነገድ የሆነው የዮቅጣን ልጅ የሳባ ዘር ወደ ኢትዮጵያ ገብተው ሳባውያን እንደተባሉ በክብረ ነገሥት የተጻፈው ታሪክም ይስማማበታል። በርካታ የታሪክ ፀሐፊዎች የሚስማሙበት ነገደ ኩሽ በቅድሚያ በኢትዮጵያ ገብተው መኖራቸውን ሲሆን ከነገደ ሴምም ወደ ኢትዮጵያ የገቡት ሳባውያን ብቻ ሳይሆኑ እስራኤላውያንም በተለያዩ ዘመናት ወደ ኢትዮጵያ እንደዘለቁ ተረጋግጦአል። ይህንንም ትረካ እውነተኛ የሚያደርጉት በርካታ የባህልና የሃይማኖት ተመሳሳይ ሁኔታዎች አሉ።

እንግዲህ ነገደ ሴም (ሳባውያን) ቀደም ሲል ቦታ ይዘው በኢትዮጵያ ምድር ይኖሩ ከነበሩት ከነገደ ካም (ኩሽ) ጋር ተዋግተው በማሸነፍ ራሳቸውን ነገደ አግክዘዋል (ነፃ አውጪዎች) ብለው ከጠሩ በኋላ በዘመናት ቆይታ ሁለቱም ነገዶች በሃይማኖት፣ በማህበራዊ ኑሮ፣ በባህልና በፖለቲካ እየተዋሃዱ በመጣመር በመካለስና በመደባለቅ አንድ ህዝብ ሆነው በነፃነት የኖሩበትን የዛሬዬቱን ኢትዮጵያ አቆይተውናል።

1.2 ጥንታዊው የኢትዮጵያ ሥልጣኔና የአምልኮ ተወራራሽነት

የአንድ ትውልድ ዘመን በሚተላለፍበት በስድሳ ወይም በሰማኒያ ዓመት ዕድሜ ውስጥ አንዱ ደሃ፣ ሌላው ሀብታም፣ አንዱ ደካማ ሌላው ኃይለኛ፣ አንዱ ተገዥ ሌላው ገዥ፣ አንዱ ተጨቋኝ ሌላው ጨቋኝ ... ወዘተ. በመሆን አንዳንድ ጊዜ ደግሞ ሥፍራ እየተለዋወጡ ደሃው

የሀብታሙ፡ ደካማው የኃይለኛው፡ ተገዥ የገዥው፡ ተጨቋኝ የጨቋኝ፡ የበላይ እየሆነ የምድር ዘመናት ይፈራረቃሉ።

ከክርስቶስ ልደት አምስት ሺህ ዓመት በፊት ጀምሮ እስከ ልደቱ በነበሩት ረዥም ዘመናት ምዕራብን ያስፈራሩ የነበሩ መንግሥታት ግብፅ፡ አሦር፡ ባቢሎን፡ እስራኤል፡ ሕንድ፡ ቻይና፡ ልዳ፡ ሚዶን፡ ፊንቄ፡ ፋርስና ግሪክ ሲሆኑ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በተወለደበት ዘመን ሮማውያን ኃይል መንግሥት ነበሩ። በእነዚህ አገሮች ይኖሩ የነበሩ ሰዎች በዘመኑ በኑሮ ድሎት የወርቅና የሐር ልብስ ሲለብሱና ሺምነሽንሹ እንግሊዞችና ፈረንሳዮች ገና ከቆዳ ልብስ አልተለዩም ነበር።

ነገር ግን አንዱ አገር ሥልጣኔ ሊያገኝ የሚችለው ከሥልጣኑ መንግሥት ጋር የግንኙነት መስመር ሲኖረው ሲሆን ይልቁንም በሥልጣኑ መንግሥት ሥር በቅኝ ሲገዛ ነበር። ስለሆነም ግብዮች ወደ ታናሹ እስያ እየተሸጋገሩ ሲጓዙ ፊንቄዎች ደግሞ ወደ አውሮፓ ደቡብ ወደ ኢጣልያ ወደ ፈረንሳይና ወደ እስፓኝ እየሄዱ ሲጓዙ ግሪኮች ግን ወደ ፋርስና ወደ ሕንድ ሲዘልቁ ሁሉም ለሚገዙት አገር ሥልጣኔን በውድም ሆነ በግድ አትርፈዋል። እንደዚሁ እያለ ሥልጣኔ ከአንዱ መንግሥት ወደ ሌላው መተላለፍ ጀመረ። ሥልጣኔን ከምሥራቅ ይልቁንም ከግሪክ የወሰዱት ሮማውያን የተነሱበት ሥፍራ ከምሥራቅ ክፍል ሳይሆን በአውሮፓ ደቡብ በመሆኑ ግራና ቀኝ ያለውን አገር እስከ እንግሊዝ ድረስ ስለገዙና በገዙት አገርም ከግሪክ አዋህደው የያዙትን ሥልጣኔያቸውን ስላስተማሩ በግሪክና በእነርሱ ትምህርት የአውሮፓ መንግሥታት እነ ፈረንሳይ (ጋልያ) እነ እንግሊዝ መሠልጠንና መታወቅ ጀመሩ። የተለየ ሥልጣኔ የነበራቸው (ፍራንኮች) ጀርመኖችና ሞስኮች ከእነዚሁ ተገዝተው ከነበሩት ከፈረንሳዮችና ከእንግሊዝ ከሮማ ውድቀት በኋላ በየፊናቸው ተነስተው የየራሳቸውን መንግሥት ማስፋፋት ጀመሩ። እንግዲህ እነዚህ ሲሰለጥኑና ኃይል ሲሰማቸው በተራቸው የጌቶቻቸውንና የገዥዎቻቸውን አገር ግብፅን፡ ባቢሎንን፡ ፋርስን፡ ግሪክን፡ ሕንድን፡ ቻይናንና ሮማንም ለመግዛት አስፈራሩ። ዘመን ሲለወጥ ጊዜም ሲያልፍ በፊት ተገዥዎችና ተጨቋኞች የነበሩት አገሮች የተገለበጠሽ ገዥዎቻቸውን ወረሩአቸው።

በዚህ መካከል ኢትዮጵያን ስንመለከት ነገሩ የተለየ ሆኖ እናገኘዋለን። ይኸውም ኢትዮጵያ ለተወሰኑ ጊዜያት የመንን የገዛች ቢሆንም በወሰንዋ ያለውን አካባቢ ከማስፋት በስተቀር ሌላውን አገር ከመግዛቱም ሆነ ከመገዛቱ እንደሌለችበት ታሪክ ጸሐፊዎች ዘግበዋል። ስለሆነም ከአክሱም ሥልጣኔ በስተቀር በሌላው እንደእነ ግብፅ፡

ባቢሎን፡ ሕንድ፡ ግሪክ ከራሷ በሆነ ከፍተኛ ሥልጣኔ የምትኮራ አይደለችም በማለት ታሪክ ጸሐፊዎቹ ስለ ኢትዮጵያ ሲጠቅሱ፤ የእርስዋን ተደራቢ አድርገው ወይም የምሥራቁ ሥልጣኔ በመጠኑ መግባቱን ከመጻፍ በቀር በራሷ ስም አልጻፉትም። የዚህም ምክንያት ሰውር ሳይሆን በጥንቱ ዘመን ሠለጠኑ በሚባሉት በሮማውያን በላቲኖች በጀርመኖች ወዘተ. ሳትገዛ በመቅረቷና ከባቢሎን ከሕንድና ከፋርስ ... ጋርም በወዳጅነት እንጂ በግዛት ስላልተገናኘች ሥልጣኔያቸውን ሙሉ በሙሉ ለመውረስ አልቻላችም። ግብጾች ግን ወደታች ወደ ኢትዮጵያ ሲወርዱ ኢትዮጵያውያንም ወደ ላይ ከፍ እያሉ ወደ ግብፅ ደቡብ በመዝለቅ በአንድ ወቅት ቴብ የተባለውን አካባቢ ይዘው እንደነበረ ተጽፎአል። ከክርስቶስ ልደት ወደ 600 ዓመት በፊት ግብፅን ይገዙ ከነበሩት የመጨረሻዎቹ ነገሥታት ኢትዮጵያውያን እንደነበሩ በአንዳንድ መጻሕፍት ተጠቅሶአል።

ስለሆነም የአክሱም ሥልጣኔና ኃይል ከግብፅ፡ ከፋርስ፡ ከዕረብ፡ ከእስራኤላውያን፡ ከግሪክ ወዘተ. የተደባለቀ ነው ለማለት ፍንጭ ይሰጠናል። የአምልኮ ተወራራሽነትንም ስንመለከት በዘር፡ በአምልኮ፡ በልማድ፡ በቋንቋ፡ በሃሳብ ወዘተ. የሚገናኘውና የሚመሳሰለውም ከእነዚሁ ከታናሽ እስያ፡ ከእስያ አገሮች ከግብዮችና ከዕረቦች ጋር ነው። ቢሆንም የሥልጣኔ ተበዳሪም ብቻ ሳይሆን ለትልልቆቹ ለግብፅ፡ ለባቢሎን፡ ለፋርስ መንግሥት በመጀመሪያ በመርዌና በአክሱም ያለው ሳባዊ የኢትዮጵያ መንግሥት ጓደኛ ነበር። ከእነዚህ መንግሥታት ጋር የወዳጅነት ደብዳቤም ይጻፃፍ ነበር። ይልቁንም ከንግሥተ ሳባና ከዚያም ወዲህ በኢትዮጵያ በነገሡ ነገሥታት ዘመን በመሬት (በየብስ) በባህርም ከታላላቆቹ የእስያ መንግስታት ጋር የገበያና የሸቀጥ ልውውጥ ያደርጉ ነበርና የኢትዮጵያ መንግሥት በልብስ፡ በጌጥ፡ ወዘተ. እየሰለጠነ ሄደ። እንደ ምሥራቅ መንግሥታት የከበረ ታላቅ መንግሥት ሆነ። መርከቦች እስከ ሰባ የሚሆኑ ነበሩት። በዚሁ ምክንያት ታምሪን የሚባለው ኢትዮጵያዊ ነጋዴ አስቀድሞ ኢየሩሳሌምን አይቶ ስለነበረ በንግድ ምክንያት ሄዶ ሳለ ያየውን የንጉሡን የሰለሞንን ጥበብና አስተዳደር ለንግሥተ ሳባ በመንገሩ ይህንኑ በጀሮዋ የሰማቸውን በዐይንዋ ለማየት እስከ ኢየሩሳሌም እንደሄደች ይነገራል።

ኢትዮጵያ በዚያን ጊዜ ታላላቅ ከነበሩት ከእስያ መንግሥታት ጋር ትቆጠር እንደነበረ በተረትም በቁምነገርም በሥጋዊና በመንፈሳዊ መጽሐፍት ስምዋ አልፎ አልፎ ተጽፎ ይገኛል። የግሪኩ የሆሜር መጽሐፍ ደግሞ ተረትና እውነት በተደባለቀበት ሁኔታ ስለ ኢትዮጵያ

ያወሳል። እንግዲህ በዚህና በሌላም ታሪክ ስንመለከት ኢትዮጵያ ጥንታዊ አገር እንደሆነች እንገነዘባለን። ከዚህ ጋር ተያይዞ በዘለቀው ጓደኝነት ከክርስቶስ ልደት በኋላ የተነሱት የአክሱም ነገሥታት እነ አልዓሜዳ እነ ካሌብ ከፋርስ ነገሥታት ጋር ጓደኛዎች ነበሩ። ፋርሶች በግዛትና በሃይማኖት ሲቀናቀኑአቸው ደግሞ ከክርስቲያኖቹ ከቁስጥንጥንያ ነገሥታት ይኸውም ከምዕራብ የሮም ግዛት ለብቻው ተለይቶ የምሥራቅ የሮም ግዛት እየተባለ እስከ 1400 ዓ.ም ድረስ በቆየው የሮም ግዛት ላይ የነገሡ ሲሆኑ ከእነዚህ ጋር ወዳጆች ነበሩ።

በዚህ ግንኙነት ሳቢያ ስማቸው በኢትዮጵያ የሚታወቀው ልጠኙ ቅዱሳን የተባሉት ሰዎች ወደ ኢትዮጵያ ሊመጡ እንደቻሉ ይታወቃል። በየመንም አይሁዶቹ ክርስቲያኖችን ባሳደዱና ባጠቁ ጊዜ አጂ ካሌብ በመርከብ ተሻገሮ የየመንን አረቦች አሸንፎ ለመቶ ዓመታት ገባር ያደረጋቸው አስቀድሞ በነገሩ ከቁስጥንጥንያ ንጉሥ ከዩስቲያኖስ (ጁስቲኖ) ጋር በመልዕክት ሁለቱም ተነጋግረውበት ነው። ከዚህም በቀር የኢትዮጵያን የጥንት ታላቅነት የሚመስክሩ ጸሐፊዎች ደጋግመው የሚጠቅሱአቸው ዋና ዋና ነገሮች የአክሱም ከተማና በውስጡም ያሉትን ሐውልቶች ሲሆን ከክርስትና ወዲህ ደግሞ የእነ አቡነ አረጋይ፣ የእነ አባ ጴጌጤዎን ሕንፃ ፍራሾች እንዲሁም በአባይ ወንዝ ዳርቻ የተገኘው የድል አድራጊነቱን ምልክት የሚገልጽ የአንድ የአክሱም ንጉሥ የድንጋይ ዙፋን (ምናልባት የንጉሥ አብርሃ) እና በንጉሥ ላሊበላ ዘመን በላስታ የታነጹ የቤተ ክርስቲያን ሕንፃዎች ናቸው። በእርግጥም የተጠቀሱት ሐውልቶችና የታነጹ ሕንፃዎች የኢትዮጵያ የጥንት ሥልጣኔ አሻራ እንደሆኑ ግልጽ ሲሆን እንዴት እንደተሠሩ ለማወቅ ገና ምርምር የሚያስፈልገው ጉዳይ ነው።

1.3 የዘንዶ አምልኮት በኢትዮጵያ

ከኢትዮጵያ ጋር በተለያዩ ምክንያቶች ግንኙነት ያደርጉ የነበሩት የአሰር የባቢሎን የፋርስ የግሪክ ወዘተ. መንግሥታት የአምልኮም ተወራራሽነት እንደነበራቸው ተመልክተናል። በተጨማሪም በዘመኑ ለነበረው ሕዝብ እንደ ትልቅ ቁምነገር ይቆጠር የነበረና ለዛሬው ትውልድ ግን ተረትና የማይታመን የሚመስል የአምልኮ ሁኔታም እንደነበረ ይታወቃል። ስለሆነም የአንዱ አገር ባህልና ልማድ ከጉረቤት አገርና በንግድም ሆነ በሌላ የግንኙነት መስመር ከሚገናኙት አገሮች የሚዛመት ስለሚሆን ኢትዮጵያም ተመሳሳይ ሁኔታ ገጥሞአታል። ለምሳሌ ፋርሶች፣ ግሪኮች፣ ሮማውያን፣ ግብፆችና ባቢሎናውያን ታላላቅ ወንዞችን፣

ተራሮችን ጨረቃንና ፀሐይን እንዲሁም በጀግንነት የታወቁትን ሰዎች እንደ አማልክት ይሰግዳላቸው ነበር። በጦርነትም ሆነ በሰላም ጊዜ ማንኛውንም እንቅስቃሴ የሚቆጣጠሩ እነዚህ አማልክት ወይም ከአማልክቱ ሥልጣን የወሰዱ ነገሥታት ናቸው ብለው ስለሚያምኑ ገሚሱ እንደ ተረት ሌላው እንደ እውነት ሲቆጠር በኢትዮጵያ ውስጥ ደግሞ እስከዛሬ ድረስ ምልክቱና አሻራው ይታያል።

«ከጣጣት አምልኮ ወደ ክርስትና» በሚል ርዕስ በአቶ ተክለ ጻድቅ መኩሪያ በ1941 ዓ.ም በተጻፈ መጽሐፍ የኢትዮጵያ የመጀመሪያ ንጉሥና አምላክ ዘንዶ እንደነበረ ይተርካል። ሲያትትም በዘመኑ የነበረች አንዲት ቆንጆ ልጃገረድ አንዲት ሴት ልጅና አጋቦስ የተባለ ዘንዶ ሴቷን ከሰው፣ ዘንዶውን ከዘንዶ ወለደች ይላል። ከዚያም እናቲቱ ከሞተች በኋላ ከእርሷ የተወለዱት መንትዮች ዘንዶውና ሴቷ ልጅ አብረው አደጉ። በኋላም ዘንዶው ቁመቱ ሰባ ከንድ ሲሆን ጥርሱም ሰባ ሆኖ ሰውን ሁሉ እያሳደደ ይበላ ጀመር። በዚህ ነገር ሕዝቡ በከፋ ችግር ውስጥ በመግባቱና ዘንዶውን ለመግደል ወይም ለማጥፋት ዘዴና ብልሃትም ሆነ አቅም እንዳጣ ይናገራል። በኋላ ግን በእህቲቱ አማካይነት ሕዝቡ ለዘንዶው ለአጋቦስ በቀን አስር በሬ፣ አስር ላም፣ ሃምሳ ፍየል፣ ሃምሳ በግ እንዲሁም ማርና ወተት ሊገብሩለትና አንዲት ልጃገረድ ሊሰውለት ውል ገቡና ዕርቅና ሰላም ሆነ። እርሱም አገሪቱን አርባ አመት ገዛ። ከእነዚህ ለአራት መቶ ዓመታት ገዝቶአል የሚሉም አሉ። አጋቦስ የተባለው ዘንዶ አርባ ዓመት እንደገዛ ከወደ ሐማሴን ስሙ ገብገቦ የተባለ ሰው ወደዚያ አካባቢ መጥቶ ስለ ሁኔታው ሲሰማ ሕዝቡን ይህን ያህል ግብርና መስዋዕት ለዘንዶ ከምትገብሩ ለምን አትገድሉትም ቢላቸው አቅምና ጉልበት በማጣታቸውና ዘዴም ስለጠፋባቸው ነፃ መውጣት አቅቶአቸው ሊገብሩ መገደዳቸውን ገልጸው አንተ ችሎታ ኖሮህ ብትገድለው ንጉሣችን ትሆናለህ ይሉታል። ከዚያም ቃልኪዳን ከገቡለት በኋላ ገብገቦ ዘንዶው አጋቦስ በሚተኛበት ስፍራ ሰባት ጊዜ የሚዞር አጥር በቶሎ አሳጥሮ አጥሩ ከደረቅ እንጨትና ከቅጠል እንዲሆን በማድረግ በአራት ማእዘን በእሳት አያያዘ። ከዚያም በኋላ ዘንዶው ከተኛበት ተቀስቅሶ ለመውጣት ሲሞክር አጥሩ በሙሉ በእሳት ተያይዞ ስለነበረ በሚንቀለቀለው የእሳት ነበልባል ውስጥ እያለፈ ከአንደኛ እስከ ሰባተኛው አጥር ድረስ ተጉዞ ወላፊንና ጭሱ ገላውን ለብልቦት ሳለ ገብገቦ ጋሻ፣ ጦርና መጥረቢያ ይዞ በመጠበቅ በመጥረቢያው የዘንዶውን ጭንቅላት ፈለጠውና ገደለው። የዘንዶው ጭንቅላት ሲፈለጥ ከራሱ ላይ ደምና እዥ ወጥቶ እመሬት ላይ ፈሰሰ። ወዲያው በጊዜው ዝናብ ቢዘንብበት

በሰፍራው ጤፍ በቀለ። ዘንድውንም እህቱ አልቅሳ ቀበረችው። የተቀበረበት ስፍራ በትግራይ ከአክሱም በስተምዕራብ ተመንዚውያ ተብሎ የሚጠራ ቦታ እንደሆነ ይነገራል። ገብገቦም ዘንድውን በዚህ ዓይነት ከገደለ በኋላ ኩርፋ የተባለችውን የዘንድውን እህት አግብቶ የአገሩ ገዥ ሆነ። ገብገቦ ከሚሰቱ ከኩርፋ ሰርፌን፣ ሰርፌ አኪላን፣ አኪላ ጽርስቅላን፣ ጽርስቅላ አጋቦስን (በሚች ዘንድ ስም የተሰየመ) አጋቦስም በወንጌል ንግሥተ አዜብ በመጽሐፈ ነገሥት ንግሥተ ሳባ በክብረ ነገሥት ማክዳ የተባለችውን ወለደ። እርሷም በነገሠች ጊዜ ሕዝቡ «ለሴት አንገዛም» ብሎ እምቢ አላት። ማክዳም በዚሁ ተናዳ የቀድሞው ዘንድ ተገድሎ እተቀበረበት ቦታ ላይ ሄዳ እያለቀሰች ብትለምን ከዚያ ስፍራ ሌላ ዘንድ ተወለደ። እርሱም በአምስት ቀን ውስጥ አምስት ቀንድ አበቀለ ሕዝቡም ይህን ባየ ጊዜ ደነገጠ። በልመና እርሷ እንዳስነሳችው አወቀ። ከዚያም በኋላ ከነገደ አርዌ ዙፋኑ ወጥቶ ለሌላ ባዕድ እንዳይተላለፍ ድንግል ሆነሽ ልትኖሪ እንጂ ባል ላታገቢ ቃል ኪዳን ግቢልንና እንገዛልሻለን ብለው ለመኑዋት። እርሷም ውለታቸውን ተቀብላ ከመሬት በልመናዋ ያስነሳችውን ዘንድ በድንጋይ ገድላ በሕዝቡ ላይ ነገሠች። ከዚህም የተነሳ የአገራችንን ሰው ላለማግባት በገባችው ቃልኪዳን መሠረት እስራኤል አገር ሄዳ ጠቢቡን ሰለሞንን አግብታ ቀዳማዊ ምኒልክን ልትወልድ እንደቻለች ይተረካል።

1.4 በዘንድ ኃይል ይሾሙ የነበሩ ነገሥታት በኢትዮጵያ

በደቡብ ኢትዮጵያ አካባቢ የተለያዩ ነገሥታት ተብለው ይጠሩ የነበሩት ባላባቶችም ሲሾሙ በዘንድ ኃይል ሥልጣን እንደሚይዙ ይተረካል። ለምሳሌ የእነሪያ ሕዝብ በዘንድና በዛር ያመልኩ እንደነበረና ንጉሡም ለዘንድ ይገብር እንደነበረ ይነገራል። ንጉሡ ከሁሉም ጉሣ ሚስት ስለሚያገባ ብዙ ልጆች ይኖሩታል። ንጉሡ ሲሞት ደግሞ ልጆቹን በሙሉ ይሰበስቧቸውና ዘንድ ወዳለበት ስፍራ በሌሊት ይወስዱአቸዋል። መናገሻው ከዚያ ነውና ልጆች በአንድ ቦታ ይቀመጣሉ። ከዚያ በፊት ያልታወቁ ልጆችም በዚያን ሌሊት ይመጣሉ። ብዙ ድግስ ተደግሶ ሕዝቡ ከልጆቹ ሁለት ሺህ ከንድ ርቆ ይጨፍራል የዛር ዘፈንም ይዘፍናል። ጩኸትና ማጋራት በደመቀ ጊዜ ዘንድው ከጉሬው መዝገ ብሎ ይወጣና ከታሪደው ከክብቱ ደም ይቀምሳል። ከዚያም ከልጆቹ በአንዱ ላይ ሄዶ ይጠመጠማል። ወዲያው የቀሩት የንጉሡ ልጆች ለዚያ ዘንድው ለተጠመጠመበት ወንድማቸው ወድቀው በግንባራቸው ተደፍተው ይሰግዳሉ። ሕዝቡ ሁሉ ዘፋኞችና ጨፋሪዎችም እንዲሁ እየተደፉ

ይሰግዱለታል። ከዚያ በኋላ ቀቢው ዘንድ ተላቆ ወደ ጉሬው ይገባል። የቀሩት ወንድሞቹ ከዚያን ቀን ጀምሮ እንደ ሕዝቡ ናቸው እንጂ ከንጉሥ ዘር ቁጥር የላቸውም። ከዚያ በኋላ የታረደው ሥጋ እዚያው ይበላል እንጂ ቢተርፍም ወደቤት እይወስዱትም፤ ሥርዓታቸው ነውና እዚያው ጥለውት ይሄዳሉ። ከዚያም በኋላ ንጉሡ ሴሰኛ ይሆናል። በተጨማሪም በዙሪያው ያሉት ነገሥታት መልእክተኞችን ወደ እርሱ ይልካሉ። እነዚህም የከፋ፣ የኩሎ፣ የኮንታ፣ የከምባታ፣ የወላይታና የቀሩትም አካባቢዎች ነገሥታት ናቸው።

ንጉሡ በዘንድው በተዳሰሰበት ቀን ከላይ እንደተገለጸው ትልቅ ግብዣ ይደረጋል፤ የዛር ዘፈን ይዘፈናል። ሕዝቡ ሁሉ ይጋበዛል ይበላል ይጠጣል። እነዚህ የጉራቤት አካባቢና ግዛት ነገሥታት ከሚሾማቸው የዛር አለቃ (ቃልቻ) ጋር በሴትና በመሬት በግዛት እየተቀናኑ እምብዛም አይፋቀሩም።

በጃንጂሮ (የም) አካባቢ ሥርዓት ደግሞ ስንመለከት ዛርን የለደበ ወይም ያንቋሽሽ የሚፈረድበት የሞት ፍርድ ለዘንድ ተሰጥቶ መዋጥ ነው። የዛር አለቅነቱን ደርቦ የያዘው የጃንጂሮ ንጉሥ ነገሩን ካጣራ በኋላ እውነት ሆኖ ከተገኘ በንጉሡ ፍርድ አጥፊ ነው የተባለውን ሰው ዘንድ እንዲውጠው በዘንድ ጉሬ ይጣላል። (የዓለም ታሪክ ከዮሐንስ ወ. ማርያም)

በተመሳሳይ መንገድ ከባቢሉንና ከፋርስ በሠረጸው አምልኩ አብዛኛው የባላገርና እንዲሁም ጥቂት የከተማ ነዋሪ ሕዝብ እንደእነዚያ ድንጋይና እንጨት ቀርጸው ወርቅና ብር አፍስሰውበት ምስል ሠርተው አይሰግዱም ነበር እንጂ በፀሐይ በጨረቃ በእጁዊት በዛርና በመናፍስት ማምለካቸውና የአመላለኩም ዓይነትና ሥርዓት ከእነዚያ ጋር በብዙ ይመሳሰላል። የሚርቱና የአስማቱም አደጋገምና አደራረግ የመናፍስቱም ስምና ሥራ ከእነዚህ ጋር የሚመሳሰል አለ። የኮከብ አቆጣጠሩም ዐውደ ነገሥቱም የባህረ ሃሳቦችንም አካሄድና አሠራር ስናይ ከፋርሱ ዘርአስትር አቆጣጠር ከዞይአክ ጋራ በመጠኑ በመገናኘቱ ከዚያ የተቀዳ ነው ያሰኛል። የዚህ ዓይነቱ የከፋ መናፍስት አሠራር በአገራችን በኢትዮጵያ ከባላገርችም ከደብተራዎችም ዘንድ አልተነቀለም። እንዳንድ ሰዎች ጥዋት ጥዋት ቤተ ክርስቲያን ከሰዓት ደግሞ በየጠንቋዩ ቤት ዘንዶን (ሰይጣንን) እንደሚያመልኩ በስፋት ይወራል። ይህም ትልቅ ስህተትና ጥፋት ነው።

የጥንቆላና የውቃቢ ሥራ እግዚአብሔር ባልፈቀደው መንገድ መንፈሳዊ ኃይልን መፈለግ ነው። ከጥንት ጀምሮ ጠንቋዮች የነገሥታት

አማካሪዎች ነበሩ። የዘንዶ አሠራር የሰይጣን ጥልቅ ሥራን ይገልጻል። ምዋርተኛ፣ ሞራ ገላጭ፣ አስማተኛ፣ መተተኛ፣ በድግምት የሚጠነቁል ደጋሚ፣ መናፍስት ጠሪ፣ ሙታን ሳቢ ጠንቋዮች በዓለም ላይ እንዳሉ ሁሉ በአገራችንም ይገኛሉ።

እነዚህ እርኩስ መናፍስትና የሙታን መናፍስትን በመጠየቅ ምስጢራውያን አስማትን በመድገም ልዩ ልዩ መስዋዕትን በማቅረብ የእንስሳትን ሆድ ዕቃና ሌሎችንም ነገሮች በመመልከት የሚመጣውን ነገር እንናገራለን የሚሉ ናቸው። (ዘዳ. 18፡9-14)

ኢትዮጵያ ክርስቲያን መሆንዋን ካስታወቀች ከ140 ዓመታት ያህል በኋላ እንኳን የክርስትና ሃይማኖት የተመሠረተበት ነው በሚባል በአክሱም አካባቢ በየጊዜው ሰው የሚገበርለት ዘንዶ ይመለከ እንደነበረ ይታወቃል። ከተሰዓቱ ቅዱሳን አንዱ ናቸው የሚባሉት የአቡነ ገሪማ (ይስሐቅ) ገድል እንደሚተርከው ተጠቃሾ አቡነ ዘንዶውን በጸሎታቸው ገደሉት ይላል። ይሁን እንጂ የሕዝቡ አምልኮት በአብዛኛው በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ የዘንዶ አምልኮ ሊላቀቅ እንዳልቻለ ይነገራል።

ይህንን የሚመስል የዘንዶ (የሰይጣን ሥራ) እግዚአብሔር አጥብቆ የሚጠላው ስለሆነ በገጠርም ሆነ በከተማ አውቀው በድፍረትም ሆነ ሳያውቁ በስንፍና ለጠላት ዲያቢሎስ የሚሰግዱና የሚያሰግዱ ሁሉ ንስሃ ገብተው ወደ እግዚአብሔር ካልተመለሱ የሚጠበቃቸው የዘለዓለም ፍርድ ነው። በተለይም ደግሞ ሰይጣን «እኔ ሰይጣን ነኝ» ብሎ ሳይሆን በመላዕክትና በቅዱሳን ስም ገብርኤል ሳይሆን ገብርኤል ነኝ ሚካኤል ሳይሆን ሚካኤል ነኝ ማርያም ሳይሆን ማርያም ነኝ ወዘተ. እያለ ስለሚያታልል ብዙ ሰዎች የመጽሐፍ ቅዱስ ጥልቅ እውቀት ስለሌላቸው እየገበሩለት ሰይጣን የውሸት አባት መሆኑን ባለማወቅ ይስታሉ ሌሎችንም ያስታሉ። መጻሕፍትንና የእግዚአብሔርን ኃይል አታውቁምና ትስታላችሁ። (ማቴ. 22፡29)

1.5 የደብረ ዳሞ ዘንዶና አቡነ አረጋዊ (ዘሚካኤል)

ወደ ኢትዮጵያ መጡ ከሚባሉት ከዘጠኙ መነኮሳት (ተሰዓቱ ቅዱሳን) አንዱ የሆኑት አቡነ አረጋዊ (ዘሚካኤል) ለጥምና ጸሎት ወደ ደብረ ዳሞ አካባቢ ሄደው ሳሉ ወደ አንድ ተራራ ጫፍ ለመውጣት ሲፈልጉ በአምባው ላይ ይኖር የነበረው ትልቅ ዘንዶ እየተምዘገዘገ ወርዶ ከእግር እስከ ወገባቸው ተጠምጥሞና ጠልፎ በመያዝ አምባው ላይ

እንዳወጣቸው በመጽሐፈ ገድላቸው መገለጹ «የኢትዮጵያ ሥልጣኔ» በሚል መጽሐፍ ገጽ 99 ላይ ተጠቅሶአል።

እኚህ ሰው በአምባው ላይ አጼ ገ.መስቀልን ቤተ ክርስቲያን እንዲያሠሩላቸው ጠይቀው ንጉሡ ቤተ ክርስቲያኑን ለመሥራት ወደ ተራራው የሚያስወጣ ደረጃ አሠርተው በሁለት ዓመት ጊዜ ውስጥ መንገዱን ጨርሰው ቤተ ክርስቲያኑን በትንንሽ ጥርብ ድንጋዮችና በጥርብ እንጨት አስጊጠው ካሰሩ በኋላ ንጉሡ «ደረጃውን ላፍርሰው ወይስ እንዳለ ይቆይ?» ብለው አቡነ አረጋዊን ሲጠይቁ «ዳሕምም» አሏቸው ማለትም አፍርሰው ማለት ነው። ከዚያም በኋላ አምባው «ደብረ ዳሕምም» ተብሎ ተጠራ። በቀን ብዛት ግን ደብረ ዳሞ እየተባለ መጠራት ጀመረ ይባላል።

የደብረ ዳሞ ገዳም የተተከለበት ተራራ በተንጣለለ ሜዳ ላይ ለብቻው ቀጥ ብሎ በመውጣቱ የትም ሆኖ በርቀት ይታያል። ስለሆነም በእግር ተራምዶ ለመውጣት ስለማይቻል ወደ አምባው የሚወጡ ሰዎች አቡነ አረጋዊን አወጣ በሚባለው ዘንዶ አምሳያ በተገመደ ጠፍር ከእግር እስከ ወገብ እየታሠሩ ነው። ይህም መጫኛ ገመድ (ጠፍር) ርዝመቱ 16 ሜትር ሲሆን ውፍረቱ ደግሞ ዘንዶ ያህላል። በመሆኑም በዚህ ሁኔታ ተንጠልጥሎ መውጣት እጅግ አስፈሪና አስቸጋሪም ነው። በአምባው ላይ ሰፊ የእርሻ መሬት ባለመኖሩ በገዳሙ የሚኖሩ ቁጥራቸው ከ600 በላይ የሆኑ መነኮሳት ቀለባቸውን የሚያመላልሱት ዘወትር በዚሁ በዘንዶ አምሳያ በተገነገሩት ጠፍር በመታሠርና በመንጠልጠል ነው። ሴቶች ወደገዳሙ እንዲገቡ የማይፈቀድላቸው ቢሆንም ከዚህ ዓለም በሞት በሚለዩበት ጊዜ ብቻ ራሳቸው በዚሁ በዘንዶ አምሳያው ጠፍር ታስሮ በማውጣት እንዲቀበሩ ይደረጋል። የደብረ ዳሞ አምባ በአካባቢው ነዋሪዎች «አራዳ አቡነ አረጋዊ» ተብሎ ይጠራል። (የኢትዮጵያ ሥልጣኔ ከበላይ ግደይ)

ከዚህ ቀጥሎ ሐሙስ ታህሣሥ 17 ቀን 1989 ዓ.ም «እውን ደብረ ዳሞን መብረቅ፣ አዲስ ዓለም ጽዮን ማርያምን ጧፍ አቃጠላቸውን?» በሚል ርዕስ ሳምንታዊው መብሩክ ጋዜጣ በመጀመሪያው ገጽ ላይ ያወጣውን ሥዕል ከግርጌ ይመልከቱ።

(የኢትዮጵያ ሥልጣን ገጽ 132 -141) ታዲያ ከሞተ ከአሥራ አራት ዓመት በኋላ እንዴት ተነስቶ ከአቡነ አረጋዊና ከአጼ ገብረ መስቀል ጋር ወደ ዙር አባ አረጋዊ ጽርሐ አርያም እንደ አቡነ አረጋዊ በዘንዶ ሳይሆን በኦራኤል መልአክ እርዳታ ሊወጣ እንደቻለ ሲገናዘብ ከታሪክ አኳያ ግልጽ አይደለም። ቢሆንም በዚህ አንጻር እውነቱን ለመግለጽ የሚፈልጉ ቢኖሩ ግልጽ ቢያደርጉ አንባቢው ሕዝብ እውነትን አውቆ ከስህተትና ከመወናበድ ሊጠበቅ እንደሚችል እሙን ነው።

1.6 ስለ ዘንዶ የእግዚአብሔር ቃል (መጽሐፍ ቅዱስ) ምን ይላል?

ዘንዶ አስፈሪ አውሬና የሰይጣን ምሳሌ እንደሆነ በአዲስ ኪዳን በዮሐንስ ራዕይ 12÷3 እና 20÷2-9 እንዲሁም በብሉይ ኪዳንም ዘንዶ የምድር ወይም የባህር አውሬ ሊሆን እንደሚችል ተጠቅሷል። መዝ. 90÷13 ኢሳ. 27÷1 በራዕይ 20÷9 ላይ የተጠቀሰው «ዓለሙን ሁሉ የሚያስተው ዲያብሎስና ሰይጣን የሚባለው ታላቁ ዘንዶ እርሱም የቀደመው እባብ ተጣለ ወደ ምድር ተጣለ መላዕክቱም ከእርሱ ጋር ተጣሉ» ይላል። ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በሉቃስ 10÷18 «... ሰይጣን እንደ መበረቅ ከሰማይ ሲወድቅ አየሁ። እነሆ እባቡንና ጌንጡን ትረግጡ ዘንድ በጠላት ኃይል ሁሉ ላይ ሥልጣንን ሰጥቻችኋለሁ የሚጉዳችሁ ምንም የለም» ብሎአል። በራዕይ 13÷3-4 «ምድርም ሁሉ አውሬውን እየተከተለ ተደነቀ ለዘንዶውም ሰገዱለት ...» ይላል። ይህም ዘንዶው የተባለው ዲያብሎስ ለሐሰተኛው ክርስቶስ ሥልጣን እንደሚሰጠው ብዙ ሕዝብ ለዚህ የዘንዶ ሥርዓት አውቆም ሆነ ሳያውቅ ተገዥ እንደሚሆን እንዲሁም ለዚህ ሥርዓት የማያጉበድድ ምልክቱንም ሆነ የስሙን ቁጥር የማይቀበል ማንም ቢኖር ሊገዛ ወይም ሊሸጥ እንደማይችል ይናገራል። ምልክቱ ወይም የአውሬው ቁጥር የተባለው 666 ሲሆን ይህም የሰው ቁጥር ነው። ይላል ራዕይ 13÷4-18።

መጽሐፍ ቅዱሳዊ እውነት ይህ ሆኖ ሳለ አንዳንድ ሰዎች ክርስትናን ከዘንዶ ጋር ለማገናኘት መሞከራቸው አጠያያቂ ነውና ራሳቸውን መመርመር እንዲችሉ ጠቢቡ ሰለሞን «የጠቢብ ዓይኖች በራሱ ላይ ናቸው» መክ. 2÷14 ይላል። ይህም ማለት የጠቢብ ዓይኑ በጭንቅላቱ ላይ ነው ማለት ሳይሆን ጠቢብ የሌላውን ስህተት ከማየት በፊት ራሱን ይመረምራል ማለት ነው።

2. የጥንታዊት ኢትዮጵያ ሰፋሪዎችና አምልኮታቸው

በነቢዩ ሶፎንያስ በኩል «በዚያን ጊዜ አሕዛብ ሁሉ አንድ ሆነው እግዚአብሔርን ያገለግሉት ዘንድ ስሙን እንዲጠሩ ንጹሕን ልሳን እመልስላቸዋለሁ። ከኢትዮጵያ ወንዞች ማዶ የሚማልዱኝ የተበተኑት ሴቶች ልጆቼ ቁርባኔን ያመጡልኛል» (ሶፎ. 3÷9-10) ብሎ እግዚአብሔር የተናገረው ትንቢታዊ ቃል በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ የተጻፈ ነው።

የኢትዮጵያ ጥንታዊያን ሠፋሪዎች አምልኮትም በዓለም ሕዝቦች ዘንድ ከነበረው የአምልኮት ዓይነት ተለይቶ አያውቅም። ይልቁንስ በቀጥታም ሆነ በተዘዋዋሪ ተመሳሳይነት ያለው ነው እንጂ። ይህም የሆነበት ምክንያት ወደ ኢትዮጵያ በየዘመናቱ የገቡት ሕዝቦች የራሳቸውን ባህልና እምነት ይዘው እንደገቡና እንደሠፈሩ የታወቀ ነው። ቀደም ሲል ወደ ኢትዮጵያ የገቡት የኩሽ ነገዶች ሲሆኑ እነርሱም በአካባቢያቸው በሚገኙት በትላልቅ ተራሮች በወንዞች፣ በኮረብቶች፣ በእንስሳት፣ በአራዊት፣ በአእዋፍ፣ በእባብ፣ በዛፎችና በድንጋዮች የማምለክ ባህል እንደነበራቸው ይነገራል። በተጨማሪም ከአካባቢያቸው ራቅ ብለው ለሚታዩት ለፀሐይ፣ ለጨረቃ ለከዋክብት ... ይሰግዱና ያመልኩ የነበሩት ነገደ ሴም እንደነበሩ ለማረጋገጥ ከደቡብ ዐረቢያ የተገኘ የአምልኮት ቅርስ ለአምልኮቱ ተመሳሳይነት ፍንጭ ይሰጣል።

እንግዲህ ከላይ የተጠቀሱትን የሁለቱን ዝሪያዎች አምልኮት ስንመለከት በአካባቢያቸው ያሉትን ነገሮች በማየትና በማድነቅ ከሚሰግዱላቸው ከነገደ ኩሽ ይልቅ ራቅ ብለው የሚገኙትን ፀሐይን፣ ጨረቃን፣ ከዋክብትን የሚያመልኩት ነገደ ሴም ለአምልኮት የነበራቸው አመለካከት በመጠኑ ላቅ ያለ እንደሆነ ያሳየናል።

እግዚአብሔር ለኢትዮጵያ የገባው የተስፋ ቃል ኪዳን ግን ከዚህ ሁሉ ያለፈ እጅግም ደስ የሚያሰኝ ነው።

3.1 ጥንታዊው የአክሱም ሥልጣኔና የሥነ ጥበብ ዕድገት

ከክርስቶስ ልደት ከ539-484 ዓ.ዓ ገደማ ሔድዶቱስ የተባለ ጽርዓዊ (ግሪካዊ) ታሪክ ጸሐፊ ስለ ኢትዮጵያ ሲጽፍ በአዜብ (በስተደቡባዊ ምዕራብ) በኩል በጣም ራቅ ብሎ የሚገኝ አገር ኢትዮጵያ ነው። በአገሩም ትልልቅ የሆኑ ዝሆኖች አሉበት ልዩ ልዩ ትላልቅ ዛፎች በየቦታው በቅለው ይገኛሉ። ሰዎችም ከዓለም ሕዝብ ሁሉ በውበት የበለጡና ረጅም ዕድሜም ያላቸው ናቸው ብሏል።

የኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ በተመዘገበበት በክብረ ነገሥት «ኩሽ ወልዱ ለኢትዮጵስ ዘውዲቱ አባሆሙ ለሕዝብ ኢትዮጵያ» በአማርኛ ሲተረጎም «ኩሽ ኢትዮጵስን ወለደ፤ ይኸውም የኢትዮጵያ ሕዝብ አባታቸው ነው» የሚል ተመዝግቦ ይገኛል።

የአክሱም ከተማ የተቆረቆረውና የተሰየመው በኢትዮጵስ ልጅ በአክሱማይ ስም እንደሆነ ይነገራል። ብዙ ገናና ነገሥታት ከጥንት ጀምሮ በአክሱም ግዛት ላይ እንደነገሡና ከክርስቶስ ልደት አንድ ሺህ ዓመት በፊት የነገሡቸው ንግሥተ ሳባ መንበረ - መንግሥቷ በአክሱም ሲሆን ከአክሱም ከተማ ወደ አንድ ኪሎ ሜትር ተኩል ገደማ በምዕራብ አቅጣጫ የሚገኘው የቤተ መንግሥቷ ህፃን ፈራርሶ ጠፍቶ እስከ ቅርብ ዓመታት ድረስ ገበሬዎች ለእርሻ ይጠቀሙበት የነበረውና መሬት ውስጥ ተቀብሮ አፈር ለብሶ የቆየው ቤተ መንግሥት በቁፋሮ መሠረቱ ወጥቶ አንድ ሰፊ ክፍል ዙፋን ችሎትና 56 የተለያዩ መጠን ያላቸው ክፍሎች ያሉበት መሠረት ተገኝቷል። ይህም በአሁኑ ጊዜ ዙሪያው በግንብ ታጥሮና በእንክብካቤ ተይዞ የተራሰቱ መንግሥታዊ ሆኖአል። የቤተ መንግሥቱ የውስጥ ቁፋሮና ጥናቱ ገና የሚቀጥል መሆኑ ሲታወቅ እስካሁንም የወጡት በአክሱም ሙዚየም ውስጥ ይገኛሉ። በተለይም ብርቅየ የንግሥቷቱ መጠጫ ብርጭቆዎች እስካሁን ድረስ በዓለም ላይ እንደዚህ ዓይነት ብርጭቆ ሠርቶ ያወጣ ፋብሪካ ከኢትዮጵያ በስተቀር እንደሌለ ሲነገር በዘመኑ በኢትዮጵያ ውስጥ የነበረ የሥልጣኔ ዕድገት ከሁሉ በላይ ከፍተኛ መሆኑን ያረጋግጣልናል። በተጨማሪም በቁፋሮ የተገኙት የሸክላና የብረት ዕቃዎች ለተመሳሳይ ምርምር የሚጋብዙ ናቸው።

3.2 የአክሱም ጥንታዊው ነገሥታትና ያሠሩአቸው ገንዘቦች

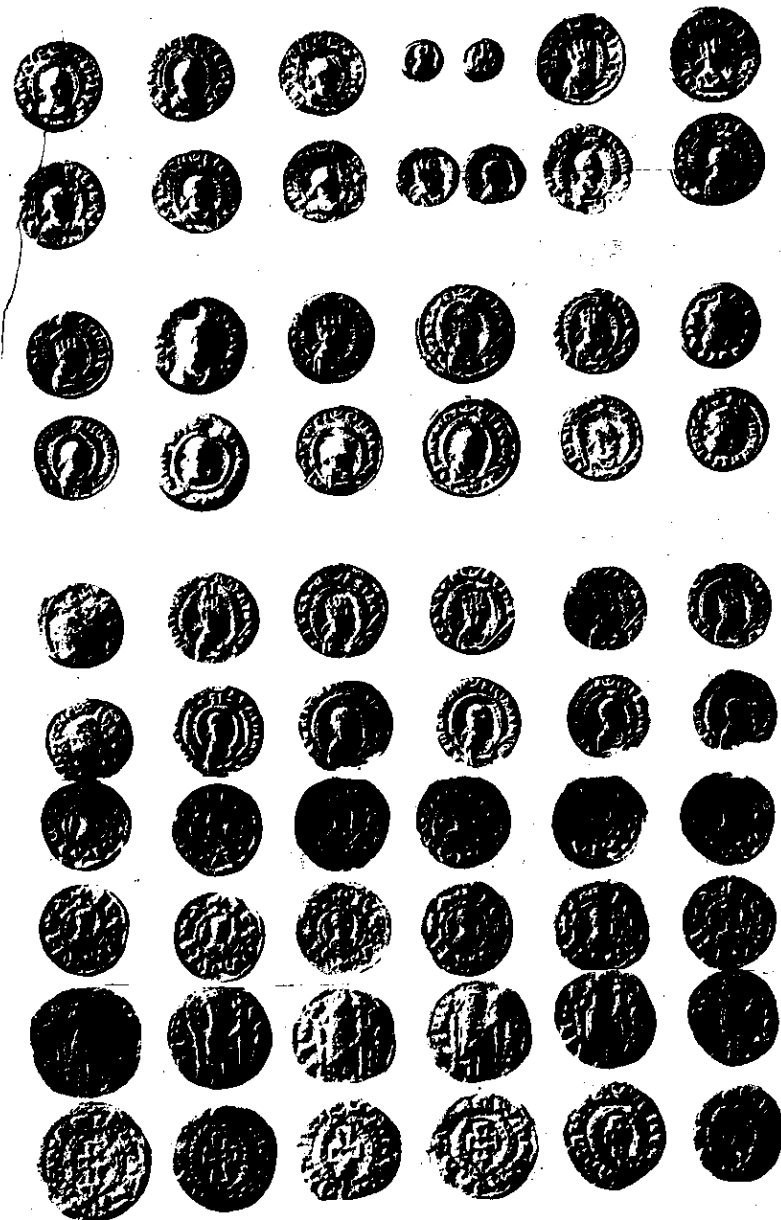
ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ በተወለደ ጊዜ የኢትዮጵያ ንጉሥ የነበረው የባዝን የመቃብር ሀውልት የሚገኘው በአክሱም ከተማ ውስጥ ነው። እንደ/ ኢዛና የመሳሰሉ ነገሥታትም በአክሱም ከተማ ሥራቸውን በድንጋይ ላይ ጽፈው አትረዋል። ሌሎችም በርካታ ነገሥታት እንደ እንደቢስና አፈላስ የመሳሰሉት ደግሞ በ3ኛው መቶ ክፍለ ዘመን ስማቸው የተቆረጸባቸውን የብርና የወርቅ ገንዘቦችን አሰርተዋል።

ሜልቪን ጂ ኮቭል የተባለ ደራሲ «ኢትዮጵያ ትሬዝር ሀውስ አፍሪካ» «ኢትዮጵያ የአፍሪካ የምርጥ ቅርስ ግምጃ ቤት» በተሰኘ መጽሐፉ «በኢትዮጵያ በሰባት መቶ ሃምሳ ዓመታት ውስጥ አንዱ ሲወድቅ ሌላው እየተነሳ በገዙ በሃያ አራት ነገሥታት ዘመን ገንዘቦች ተሠርተዋል» ይላል። ፍራንሲስ አንፍሬይ ደግሞ ከዚህ በታች ስማቸውና የነገሡበት ዘመን የተጠቀሰው 24 የአክሱም ነገሥታት የተለያዩ የመገበያያ ገንዘቦችን እንዳሠሩ ለዓይነት ጠቅሰዋል። የአንዳንዶቹ ነገሥታት ስም በክብረ ነገሥት ከተጠቀሰው ስም ጋር አንድ ላይሆን ይችላል። ምክንያቱም ነገሥታቱ ሁለት ስሞች ስለነበሯቸውና ከሁለት አንዱ ስም ብቻ በመወሰዱ ሊሆን እንደሚችል ይገመታል።

ተ.ቁ የነገሥታቱ ስም	ያሠሩአቸው ገንዘቦች ብዛት በአይነት	የነገሡበት ክፍለ ዘመን
1. እንደቢስ	ሦስት የወርቅ	3ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
2. አፍላስ	አንድ የወርቅ ሁለት የብር አምስት የነሐስ	3ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
3. ቀዳማዊ (ኢዛናስ)	ሁለት የወርቅ ሁለት የብር	3ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
4. ሞዚባስ ቀዳማዊ	አንድ የወርቅ	4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
5. ኢዛና አረማዊ እያለ፤ ኢዛና ክርስቲያን ሆኖ	ስምንት የወርቅ ሁለት የብር፤ ሦስት የነሐስ ስምንት የወርቅ	4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን፤ 4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
6. ኤዎንቢስ (አናፍዮን)	ዘጠኝ የወርቅ	4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
7. ኢዝባኤል (ሕዝባኤል)	ሠላሳ ስምንት የወርቅ	4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን

8. ካሌብ	ሃያ አምስት የወርቅ ሦስት የነሐስ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
9. እስራኤል፤ (ካሌብና ተከታዮቹ)	አንድ ዓይነት (የወርቅ) ሠላሳ ስምንት የነሐስ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን፤ 5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
10. ዋዜባስ ዳግግዊ	አሥራ አምስት የነሐስ (መዳብ)	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
11. ግሃዮንስ/መሀየንስ	ሰባት የነሐስ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
12. አላሊጊሪስ	አንድ የወርቅ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
13. ኢዛና	አንድ የወርቅ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
14. ኡዛስ	አሥር የወርቅ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
15. ጌዛና	የወርቅና የብር	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
16. ኢዩሌል	ሁለት የወርቅ ሃያ አምስት የመዳብ (ነሐስ)	6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
17. ኤላ ገበዝ	ሦስት የወርቅ	6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
18. ኤናዮብ	ሦስት የብር	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
19. ላዝሊያ (ያትልያ)	ሁለት የወርቅ አንድ የብር	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
20. አርግህ	አንድ የወርቅ አንድ የብር ሠላሳ ስምንት የመዳብ (ነሐስ)	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
21. ዘየ እብዮ ለመድህን (ሐይወ አብ ለመድህን)	አንድ ዓይነት	በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
22. ኡዚና (ዋዜና)	አሥራ አንድ የመዳብ	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
23. ገርሶም	ሦስት የወርቅ አራት የመዳብ (ነሐስ)	8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
24. ሐታዝ 2ኛ	ሠላሳ ስድስት የነሐስ (መዳብ)	8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን

ክላይ በዝርዝር እንደተጠቀሰው ከክርስትና በፊት የተሠሩት የአክሱም ገንዘቦች በነገሥታቱ ምስል እናት ላይ ከፍ ብሎ የሚታየው የጥንት የሳባውያን የጣያት አምልኮ ምልክት የሆነው የጨረቃና የኮከብ ምልክት ሲሆን ከክርስትና በኋላ ግን እናታቸው ላይና በአንዳንዶቹም ገንዘቦች መካከል የመስቀል ምልክት ለመኖሩ ከዚህ ቀጥሎ ባለው ሰሌዳ ይታያል።

8. ካሌብ	ሃያ አምስት የወርቅ ሦስት የነሐስ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
9. እስራኤል፤ (ካሌብና ተከታዮቹ)	አንድ ዓይነት (የወርቅ) ሠላሳ ስምንት የነሐስ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን፤ 5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
10. ዋዜባስ ዳግማዊ	አሥራ አምስት የነሐስ (መዳብ)	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
11. ማሃዮገስ/መሀየገስ	ሰባት የነሐስ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
12. አላሊጂሪስ	አንድ የወርቅ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
13. ኢዛና	አንድ የወርቅ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
14. ኡዛስ	አሥር የወርቅ	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
15. ጌዛና	የወርቅና የብር	5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
16. ኢዩኤል	ሁለት የወርቅ ሃያ አምስት የመዳብ (ነሐስ)	6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
17. ኤላ ገበዝ	ሦስት የወርቅ	6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
18. ኤናዮብ	ሦስት የብር	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
19. ላዝሊያ (ያትልያ)	ሁለት የወርቅ አንድ የብር	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
20. አርማህ	አንድ የወርቅ አንድ የብር ሠላሳ ስምንት የመዳብ (ነሐስ)	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
21. ዘየ እብዮ ለመድህን (ሐይወ አብ ለመድህን)	አንድ ዓይነት	በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
22. ኡዚና (ዋዜና)	አሥራ አንድ የመዳብ	7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
23. ገርሶም	ሦስት የወርቅ አራት የመዳብ (ነሐስ)	8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን
24. ሐታዝ 2ኛ	ሠላሳ ስድስት የነሐስ (መዳብ)	8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን

ከላይ በዝርዝር እንደተጠቀሰው ከክርስትና በፊት የተሠሩት የአክሱም ገንዘቦች በነገሥታቱ ምስል እናት ላይ ከፍ ብሎ የሚታየው የጥንት የሳባውያን የጣዖት አምልኮ ምልክት የሆነው የጨረቃና የኮከብ ምልክት ሲሆን ከክርስትና በኋላ ግን እናታቸው ላይና በአንዳንዶቹም ገንዘቦች መካከል የመስቀል ምልክት ለመኖሩ ከዚህ ቀጥሎ ባለው ሰሌዳ ይታያል።

3.3 በጥንታዊው የአክሱም ገንዘብ ላይ የተገኘ አርማና ጽሑፍ

በዝሊሁ ነገሥታት የወርቅ፡ የብርና የነሐስ ገንዘቦች በፊትና በጀርባቸው ላይ የተጻፉ ጽሁፎች በዘመኑ የነበረውን የነገሥታት አቋምና የህብረተሰቡን ሁኔታ የሚያሳዩ እንደሆነ መገመት ይቻላል። ከዝሊህም በአክሱም ከነገሡት ነገሥታት መካከል አንዳንዶቹ በዘመነ መንግሥታቸው ባሠሩአቸው ገንዘቦች ላይ ያሰፈሩት ጽሑፍ ከዚህ እንደሚከተለው ይነበባል።

1ኛ) ንጉሥ ኡዛናስ በ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ንጉሥ ኡዛናስ በእግዚአብሔር ፀጋ ይህ ለጊዝቡ የሚጠቅም ይሆን ዘንድ»

የተሠራው ገንዘብ የወርቅና የብር

2ኛ) ንጉሥ ኢዛና በ4ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«የሰማይ ጌታ መንግሥቱን ጠንካራ ያድርግልኝ»

የተሠራው ገንዘብ የወርቅና የብር

3ኛ) ንጉሥ አላሊሜሪስ በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ንጉሥ አላሊሜሪስ ፡፡ የሉኤ ነገድ»

የተሠራው ገንዘብ የብር

4ኛ) ንጉሥ ኒዛና በ5ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ኒዛና በእግዚአብሔር ፀጋ»

የተሠራው ገንዘብ የወርቅና የብር

5ኛ) ንጉሥ እሥራኤል በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«እስራኤል ፡፡ የአክሱሞች ንጉሥ ምህረት ለሕዝቡ»

የተሠራው ገንዘብ የወርቅ

6ኛ) ንጉሥ ዋዜና

«ንጉሥ ዋዜና ፡፡ በሕዝቡ ዘንድ ሞገስ ያገኝ ዘንድ»

የተሠራው ገንዘብ የነሐስ (መዳብ)

7ኛ) ንጉሥ ኢዩኤል በ6ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ንጉሥ ኢዩኤል ክርስቶስ ከእኛ ጋር ነው»

የተሠራው ገንዘብ የወርቅ የብር የነሐስ (መዳብ)

8ኛ) ንጉሥ አናዮብ በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ንጉሥ አናዮብ ፡፡ ምሥጋና ለፈጣሪ»

የተሠራው ገንዘብ የብር

9ኛ) ንጉሥ አርማህ በ7ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ንጉሥ አርማህ ፡፡ ደስታና ሰላም ለሕዝቡ»

የተሠራው ገንዘብ የወርቅ የብር የነሐስ (መዳብ)

10ኛ) ንጉሥ ገርሶም በ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ንጉሥ ገርሶም ፡፡ ከክርስቶስ ጋር ድል ታደርጋለህ»

የተሠራው ገንዘብ የነሐስ (መዳብ)

11ኛ) ንጉሥ ዳግማዊ ሐታዝ በ8ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የነገሠ

«ንጉሥ ሐታዝ ፡፡ ፀጋ ከሕዝቡ ጋር ይሁን»

የተሠራው ገንዘብ የነሐስ (መዳብ)

ለመጀመሪያ ጊዜ የወርቅ ገንዘብ በስሙ አሠርቶ ያወጣ የኢትዮጵያ ንጉሥ እንደቢስ (225-235 ዓ.ም) እንደነበረ አርኪዎሎጂስቶች ይገምታሉ። ቀጥሎም በስሙ ገንዘብ ያሠራ ንጉሥ አፈላስ እንደሆነም ማረጋገጫ ያቀርባሉ። በመጨረሻም ከንጉሥ ሐታዝ በኋላ ገንዘብ የማሠራትና የመጠቀም ጥበብ ከኢትዮጵያ ምድር ጠፋ።

የክርስትና እምነት ወደ ኢትዮጵያ ከገባ በኋላ የነገሡት ነገሥታት በጌታ በኢየሱስ ክርስቶስ ላይ ስላላቸው እምነትና ስለ ክርስትና ሃይማኖት በዘመነ መንግሥታቸው ባሠሩአቸው ገንዘቦች ላይ የመስቀል ስዕል በማሳል ለፈጣሪ ያላቸውን አክብሮትና ለሕዝቡም የሚመኙለትን ምኞት ጠቅሰዋል።

ከአክሱም የጥንት ገንዘቦች ጥቂቶቹ በአዲስ አበባ ከተማ በሚገኘው ብሔራዊ ሙዚየም ለናሙና ቀርበው የሚገኙ ሲሆን አብዛኛዎቹ ግን በውጭ አገር በሚገኙ ሙዚየሞች በተለይም በቪየና፣ በፓሪስ፣ በላንደን፣ በበርሊን፣ በሮም፣ በሌኒንግራድ፣ በኒዮርክ፣ በፍራንክፈርትና በኤደን ሲገኙ ጥቂቶች ደግሞ የተለያዩ ገንዘብ በሚያጠራቅሙ ግለሰቦች እጅ ይገኛሉ። በተለይም በኤደን (ደቡብ የመን) ከ1000 የበለጡ ከወርቅ ክብርና ከነሐስ የተሠሩ የተለያዩ የአክሱም ገንዘቦች እንደሚገኙ ተረጋግጦአል። ይህም ምናልባት

ኢትዮጵያ ለብዙ መቶ ዓመታት የመንን ትግዛ ስለነበረ ለወታደሮች ደመወዝ መክፈያና ለመገበያያም ሲጠቀሙበት የነበረ እንደሆነ ይገመታል።

የእንደቢስና የአፈላስ የወርቅ ሳንቲሞች ከ2.4 እስከ 2.75 ግራም ሲመዝኑ የኢዛና ግን ከ1.70 እስከ 2.90 ግራም የሚመዝኑ ናቸው። በኢትዮጵያ ውስጥ የወርቅ ሳንቲሞችን አሠርቶ የማውጣቱ ጥበብ እስከ 8ኛው ክፍለ ዘመን መጀመሪያ ድረስ ብቻ እንደቀጠለ ተረጋግጧል። ከዚያ ዘመን በኋላ በተለይም ከንጉሥ አርማህ መንግሥት ጀምሮ በወርቅ ተሠርተው የነበሩት ገንዘቦች ለጥቂት ዓመታት በብርና በመዳብ መለክ እየተተኩ ቆይተው ከዚያም ጨርሶ እንደጠፉ ተመልክተዋል። ይህም ውድቀት ያለ በቂ ምክንያት የተከሰተ አይደለም። ለምን እንደሆነ ግን መመርመርና ማወቁ ተገቢ ነው።

ሎሪንስ ብራውን «ኮይንስ ስሩ ዘ ኤጅስ» (በዘመናት ውስጥ የሳንቲም ገንዘቦች) በሚል ርዕስ በጻፈው መጽሐፉ ሲገልጽ «ባለፈው ረዥም የታሪክ ዘመን ሁሉ የተመልካችን ዓይን የሚሰቡና ልዩ የሆኑ ሳንቲሞች አሠርተው በማውጣት የኢትዮጵያ ንጉሣዊ ግዛት ተለይቶ ሊጠቀስ ይገባል።» በማለት አድናቆቱን ገልጾአል።

3.4 ስለ ገንዘቡ የተደረገ ጥናትና ምርምር

ስለ አክሱም ጥንታዊ ገንዘብ የተረጋገጠ መረጃ የተገኘው እ.ኤ.አ በ1840 ዓ.ም ነው። ይኸውም ዶክተር ኤድዋርድ ሩፕል የተባሉት የፍራንክፈርት ሰው እ.ኤ.አ ከ1931 እስከ 1934 ዓ.ም በኢትዮጵያ ውስጥ ስላደረጉት ጉዞና ጥናት ሲተርኩ አክሱም ላይ ስለተገኘው ንጉሥ አፍላስ በተጨማሪም አዲሲስ ላይ ስለተገኘው ስለ ገርሶም ንጉሥ የወርቅ ገንዘቦች ዝርዝር መግለጫ መስጠታቸው ታውቆአል። ሊቁ በአናስታሊ ስብሰባ እስክንድርያ ላይ ስላዩት ስለ ንጉሥ አርማህ የመዳብ ገንዘብም መግለጫ ሰጥተዋል። በተጨማሪም ብእሴ አና እፌዎን የሚል ጽሑፍ ስላለበት የወርቅ ገንዘብ እ.ኤ.አ በ1845 ዓ.ም ደብዳቤ ጽፈው «ኦሚዝ ማቲክ ክርኒክል» በተባለው የገንዘብ ምርመራ መጽሔት ላይ ታትሞ እንዲወጣ በማድረጋቸው ለዚህ ምርምር በር ከፋች ሆኖ ተገኝቶአል።

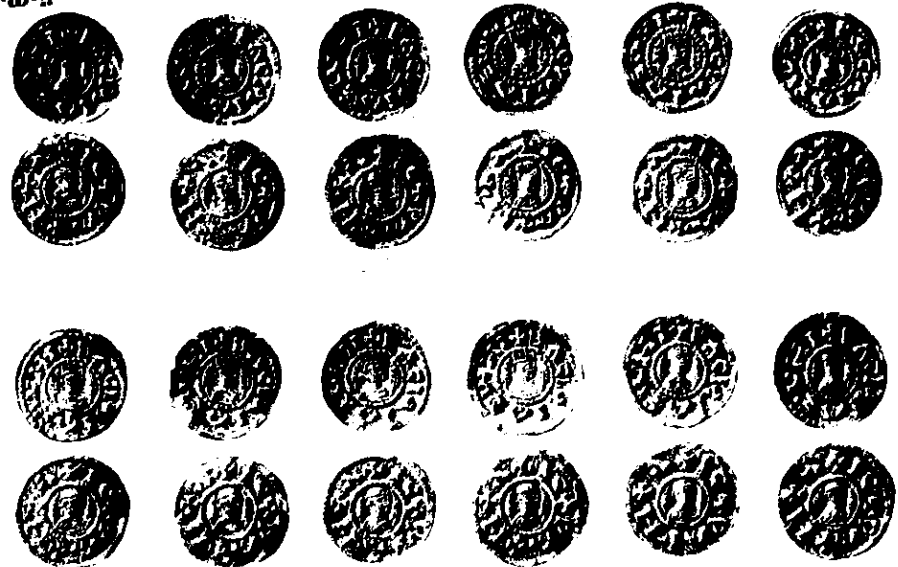
ገንዘቦቹ ለብዙ ዘመናት ተቀብረው ከቆዩ በኋላ በቁፋሮ ሲገኙ እንደ አንድ ተዓምር የሚቆጠሩ ሰውር ነገር ገላጮች ሆነዋል። ይኸውም የብዙዎቹ የኢትዮጵያ ነገሥታት ታሪክ በዘመን ርዝመት ምክንያት

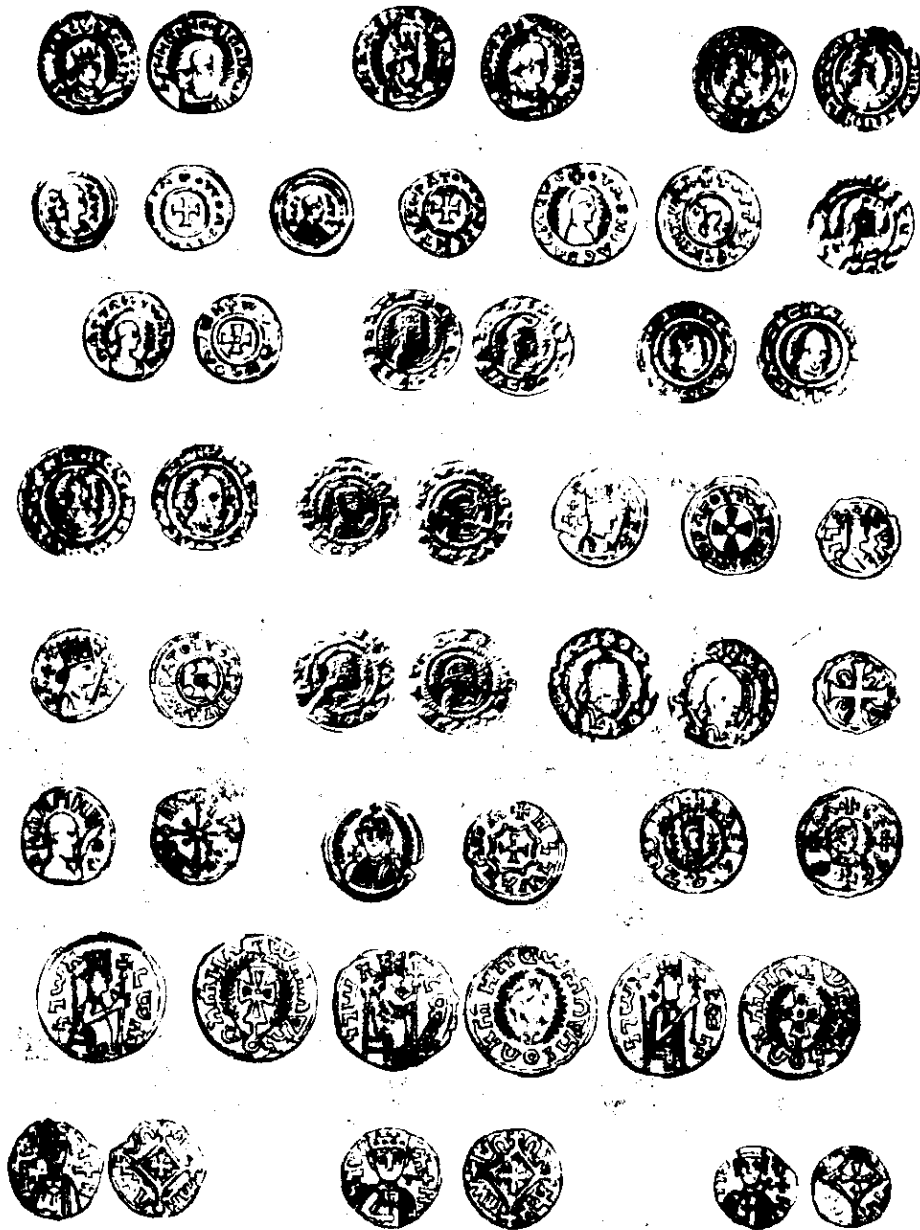
እንዲንሰ ሥራቸውና ሞያቸው ሊታወቅ ቀርቶ ስማቸውም ተረስቶ ከታሪክ ሰሌዳ ተሰርዘው ነበር። ይሁን እንጂ እነዚህ ገንዘቦች «ንጉሥ እገሌ አሰራን፣ በንጉሥ እገሌ ዘመን አገለገልን» ሲሉ ነገሥታቱን ከመረሳት ወደ መታወስ ሕይወት ጠርቶ ማስነሳት ያህል ሥራ ፈጽመዋል ለማለት ይቻላል።

በገንዘቦቹ ላይ ከፊትና ከኋላ የሚታዩ ቅርጾች የዘመኑንና የነገሥታቱን እምነት ገላጭም እንደሆነ መረዳት ይቻላል። ለምሳሌ ሌሎች ነገሥታትም ሆኑ ንጉሥ ኢዛና አረማዊ እያለ ያሰራቸው ገንዘቦች የጥንት የሳባውያን የአምልኮ ምልክት የነበረው ግማሽ ጨረቃ ያለባቸው ሲሆን ከክርስትና በኋላ ግን በግማሽ ጨረቃው ምትክ ትእምርተ መስቀል ይገኝባቸዋል።

የጨረቃ ግማሽ በጠቅላላው በጥንታውያን ገንዘቦች ላይ በተለይም በእስያ ክፍለ ዓለም ብዙ ጊዜ የሚገኝ ምልክት ነው። ለምሳሌ በደቡብ ዐረብ፣ በምድረ ዓለም በፋርስ (ኢራን) በባቢሎንና (ኢራቅ) በጳርቲ ይገኛል። የግማሽ ጨረቃው ምልክት በአንዳንድ የአክሱም ሀውልቶች ጫፍ ላይ ተቀርጾ መገኘቱም የታወቀ ነው።

በገንዘቦቹ ላይ የተቀረጹት የመስቀል ምልክቶች ከላይ ተደጋግሞ እንደተገለጸው ገንዘቦቹ የተሰሩት ከክርስትና በኋላ መሆኑን የሚገልጹ ሲሆን ከምልክቶቹም ዋና ዋናዎቹ ከዚህ በታች ባለው ሰሌዳ የሰፈሩ ናቸው።

3.5 የገንዘብ አሠራር

የአክሱም ገንዘብ አሠራር ምንጩ ከሮማውያን አሠራር የተቀዳ ነው። የተሠሩትም በአብዛኛው በወርቅ ነበር። የካሌብና የናዛና የወርቅ ገንዘቦች የተገኙ ሲሆን የተሠሩት በደቡብ አረብ ነው። ጥቂት የብር ገንዘቦችም ተሠርተዋል።

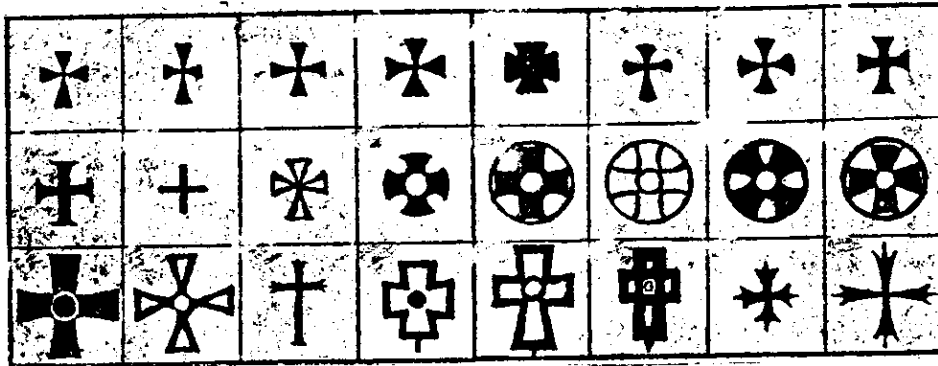
በ575 ዓ.ም ከባህር ማዶ የነበረው ግዛታቸውን ፋርሳውያን ከወሰዱባቸው ከአንድ መቶ ዓመት በኋላ እስልምና ተነስቶ የኢትዮጵያን የባህር ጠረፎች ሁሉና ግብፅን በመያዙ ምክንያት አገሪቱ ብቻዋን ተከባ በመቅረትዋ የነገሡ ነገሥታት ያሰሩአቸው ገንዘቦች ከመናኛ ማዕድን የተሠሩ ናቸው።

ቀደም ሲል የወርቅ ገንዘብ ያሠሩ የኢትዮጵያ ነገሥታት ለምሳሌ የእነ እንደቢስ የአፈላስና የውሳንናስ የወርቅ ገንዘቦች ሚዛናቸው ከ2.40 እስከ 2.75 ግራም ይደርሳል። ሚዛኑ 0.32 ግራም ከሆነው ከአንድ ልዩ የአፈላስ ገንዘብ በስተቀር በሦስተኛው መቶ ዘመን መጨረሻ ላይ የሮማ ንጉሠ ነገሥት ዲዩቅለስያኖስ ካሰራቸው የወርቅ ገንዘቦች ጋር በጣም የሚመሳሰሉ ናቸው።

ሌላው ደግሞ ንጉሥ ኢዛናና ከእርሱ በፊት የነበሩት አረማውያን ነገሥታት ያሰሯቸው ገንዘቦች በዘመን ብዛት ተበልተው የጉደለባቸው ተሞልቶ ሚዛናቸው 1.70 እስከ 2.19 ግራም የሚደርሱ ሲሆን ቁስጠንጢኖስ በ306 ዓ.ም በሰጠው ትዕዛዝ መሠረት ከተሠሩት የወርቅ ገንዘቦች ጋር የሚነጻጸሩ ናቸው።

በአረመኔነት ዘመን የነበሩ ነገሥታት ባሠሩአቸው ገንዘቦች ላይ የግማሽ ጨረቃና ኮከብ ምልክት አለባቸው። ከክርስትና በኋላ ግን በገንዘቦቹ ላይ የመስቀል ምልክት ተቀርጾባቸው ይታያል። የግማሽ ጨረቃ ምልክት በጠቅላላ በጥንታውያኑ የእስያ ክፍለ አህጉር ገንዘቦች ላይ ብዙ ጊዜ የሚገኝ ነው። ምልክቱን እስላሞች አሁንም በሃይማኖት አርማነት ይጠቀሙበታል። ይህም የሳባውያን የአምልኮ ምልክት ስለነበረ አክሱማውያንም ይህንኑ በአረመኔነት ዘመን መጠቀማቸውን ያሳያል።

ግማሽ ጨረቃው የሌለባቸው ገንዘቦች ግን በእርሱ ፈንታ ትእምርተ መስቀል እንደተቀረጸባቸው ከዚህ በፊት ተገልጾአል። ይህም የክርስትና ሃይማኖት በጊዜው ወደ አገሪቱ መግባቱን የሚያረጋግጥ ነው። ትእምርተ መስቀሉ የዘመነ ክርስትና ምልክት ከመሆኑም በላይ በአብዛኛዎቹ ከመዳብ በተሠሩት ገንዘቦች ላይ ከኋላቸው የሚገኝ ዋና መታወቂያቸው ነው።

በመጨረሻም በ9ኛውና በ10ኛው መቶ ክፍለ ዘመን የተሠራው ገንዘብ የንጉሥ ሐታዝ ዳግማዊ ሲሆን በ920 ዓ.ም ገደማ የላስታ ዛጌዎች የአክሱምን መንግሥት ገልብጠው አገሩን ለ300 ዓመታት ገደማ ገዝተዋል። ስለሆነም ከሐታዝ ዘመነ መንግሥት ጀምሮ ለረዥም ዘመናት በኢትዮጵያ ውስጥ ገንዘብ የማሰራትና በገንዘብ የመገበያየት ልማድ ፈጽሞ ጠፍቶ በብረታ ብረት ቁርጥራጮች በዛጐሎች በጥይቶችና በአሞሌ ጨው እንዲሁም አንዱን ዕቃ በሌላው በመለዋወጥ መገበያየት ተጀመረ።

በመጨረሻም በማሪያ ተሬዛ ግርሾችና እንደ እነርሱ ምንዛሪዎች በሚታሰቡት ዕቃዎች መገበያየት ተለምዶ የነበረው ቀርቶ በዳግማዊ ምኒልክ ስም ገንዘብን የማስቀረጽ ልማድ እንደገና ተመለሰ። ከዚያ በኋላ ኃይለ ሥላሴ ዘመነ መንግሥት የ01 የ05 የ10 የ25 የ50 ሳንቲም ዝርዝር ፍራንክ (coins) ከመዳብ ተሠርተዋል። የወረቀት ብሮች የ1.00 የ5.00 የ10.00 የ20.00 የ50.00 እና የ100.00 ብር ኖቶች ተሠርተዋል። እነዚህ ዲናሮችና (ፍራንኮችና) የወረቀት ብሮች በየካቲት 66 በተጀመረው

አብዮት መስከረም 2/67 ንጉሡ ከሥልጣን ወርደው ከታሠሩና ከሞቱ በኋላ በ1969 ዓ.ም በጦር ኃይሎች በፖሊስ ሠራዊትና በብሔራዊ ጦር ደርግ መንግሥት ተቀይረዋል። በደርግ የተቀየሩት ዝርዝር ፍራንኮች በሙሉና የወረቀት ብሮች የ1.00 የ5.00 የ10.00 የ50.00 እና የ100.00 ሲሆኑ የብር 20 ኖት አልተባዛም።

እነዚህ የተቀየሩት ገንዘቦች ኢሕአዴግ የደርግን መንግሥት ገልብጦ ከያዘበት ከግንቦት 20/83 ዓ.ም በኋላም እስከ 1989 ድረስ ሲሠራባቸው ቆይቶ የኢሕአዴግ መንግሥት በደርግ ጊዜ ሲያገለግሉ በነበሩት የወረቀት ብሮች ብቻ ለውጥ በማድረግ ዝርዝር ፍራንኮቹ በሥራ ላይ እንዲውሉ አድርጎ ይህ ጽሑፍ በተዘጋጀበት ወቅትም በዚህ መልኩ እየተሠራበት ይገኛል።

4.1 የአክሱም ሥልጣኔ ውድቀት

ከሰባተኛው ምዕተ ዓመት የመጨረሻ አሥር ዓመታት ጀምሮ የአክሱም ኢኮኖሚያዊ ይዘት ማሽቆልቆል ጀመረ። በመጀመሪያ ፋርሶች ቀጥሎም የአረብ እስላሞች የየመን ግዛትና ቀይ ባህርን በቁጥጥራቸው ሥር ሰላዋሉ አክሱም በምጣኔ ሀብት ረገድ ጠቃሚ የሆነውን ግዛቷንና ወደ ሩቅ ምሥራቅ የሚዘልቁትን የንግድ መስመሮችዋን ተነጠቀች። አዋሳኝ የሆኑ ግዛቶች በእስላሞች እጅ መውደቅና በሰባተኛው ክፍለ ዘመን ከእስላሞች ገዥዎች ጋር ግጭት ከተፈጠረ በኋላ የቀይ ባህር ጠረፍዋ መያዙም የአክሱምን ሥልጣኔና ምጣኔ ሀብት እንዲያሸቆልቁል አድርጓል።

አንዳንድ የኢትዮጵያ ነገሥታት እስልምና እንዲስፋፋ ምክንያት ሆነዋል። በተለይም መሐመድ በወገኖቹ በቁራይሾች በተሰደደና ከመካ ወደ መዲና በሸሸ ጊዜ የቅርብ ዘመዶችን ነፃ ግዛትና ሰላማዊ አገር ወደ ሆነችው ወደ ኢትዮጵያ ንጉሥ ወደ አርማህ ሂዱ ብሎ ልኮ እንደነበረ ይታወሳል። በዘመኑም አንድ አዲስ ሃይማኖት በፋርስ ተነስቶ ማኔ የተባለ ሰው «ፈጣሪ አምላክ አንድ ሳይሆን ሁለት ነው ቤት አምላክም አለች» በማለት ሲሰብክ የነበረበት ወቅት ነበር። ከዚህም የተነሳ የኢትዮጵያ ንጉሥ አርማህና የወቅቱ የቤተ ሃይማኖት ሃላፊዎች እነዚያን ሰደተኞች አነጋግረው «በአንድ አምላክ ነው የምናምነው» ስላሉ በየዋህነትና በእንግዳ ተቀባይነት ፈቅደውላቸው በአገሪቱ በነፃነት ሊቀመጡና ሃይማኖታቸውን ሊያስፋፉ ችለዋል። እስልምናና ታላቁ ነቢይ መሐመድ በተሰኘና በሐጂ መሐመድ ሳኒ ሀቢብ በተዘጋጀ መጽሐፍ እንደተገለጸው በአረቦች አስማህ በአማርኛ ደግሞ አርማህ ተብሎ በሚጠራው የኢትዮጵያ ንጉሥ በ7ኛው ክፍለ ዘመን በቁጥር 107 የሆኑ የመጀመሪያዎቹ የመሐመድ ተከታዮች በሦስት ዙር ወደ ኢትዮጵያ እንደገቡ ተጠቅሶአል።

4.2 በእስልምናና በሌሎች የድንበር ግጭት ምክንያቶች የደረሰ ጉዳት

የኢትዮጵያ ሥልጣኔ በተሰኘና በበላይ ግደይ በተዘጋጀ መጽሐፍ ገጽ 82 ላይ ከንጉሥ አርማህ ዘመነ መንግሥት ጀምሮ የኢትዮጵያ (የአክሱም) ሥልጣኔ እያሸቆለቆለ እንደሄደ ተብራርቶአል። ንጉሥ አርማህ ከኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን መሪዎች ጋር ተማክሮ ለእንግዶቹ ቃለ መጠይቅ ከቀረበላቸው በኋላ እዚህ በሰላም እንዲቀመጡ ተፈቅዶላቸው በነፃነት ለአስራ አምስት ዓመታት ቆይተዋል። ከሊፋ ዐሊ የተባለውን የሙሐመድ ተከታይ ገድለው ወደ ኢትዮጵያ ሸሽተው የመጡትም ወላስማዎች በይፋትና ደዋሮ አካባቢ ተቀምጠው ነበር። ወላስማ ማለት እስላም ያልሆነ ማለት ነው። እስላሞቹ በከፊል መሐመድ በጦር መሣሪያ ድል አግኝቶ ጠላቶችን ድባቅ መትቶ አረብን በሙሉና አካባቢውን ሲቆጣጠር ወደ አገራቸው ሊመለሱ ችለዋል። ይሁን እንጂ መንገዱን ስላጠኑ በንግድና በሌላ ግንኙነት ወደ ኢትዮጵያ ሲመለሱ ሌሎች እስላሞች ደግሞ በቀይ ባህር ዳርቻና በመሃል አገር ሰፍረዋል። በኋላ ግን ግጭቶች እየተፈጠሩ ኢትዮጵያን እንዳትወጉ የሚለውን የመሐመድን ቃል በመሻር ከአክሱም ገዥዎች ጋር በመዋጋት የቀይ ባህርን ጠረፍ ሙሉ በሙሉ በቁጥጥራቸው ሥር አደረጉት። ይህም ሁኔታ የአክሱምን ምጣኔ ሀብት በይበልጥ ከማላሸቁም በላይ ኢትዮጵያ ከባዛንታይን ንጉሠ ነገሥታዊ ግዛትና ከሜዴትራኒያን አካባቢ አገሮች ጋር የነበራት ግንኙነት እንዲቋረጥ አድርጓል።

ቀጥሎም የቤጃ ጉላዎች በማዕከላዊ የኢትዮጵያ መንግሥት ላይ ማፈንገጥና የፈላሻ ወገን የሆነችው የዮዲት (ጉዲት) ያካሄደችው ወረራ በሥልጣኔ የመጠቀሻውንና በገናናነቷ በዓለም ደምቃና አሸብርቃ ትታይ የነበረችውን አገርና የአክሱም መንግሥት እያዳከመው በመሄዱ ተንኮታኩቶ ወደቀ። እጅግ የሚያስደንቀው ዓለም እንደ ዛሬ ባልሠለጠነችበት ወቅት የወርቅ፣ የብርና የነሐስ ገንዘቦች አሠርቶ ለመገበያያ ይጠቀም የነበረው ገናና ሕዝብና መንግሥት በአሞሌ ጨው፣ በጨርቃ ጨርቅ፣ በብረት ቁርጥራጮች በብዮችና በዛጉሎች ልውውጥ የመገበያየት ሥርዓት መጀመሩ ነው።

ሕዝቡ ቀደም ሲል የነበሩ ገንዘቦችን ለጌጣጌጉ እያቀለጠ ከመጠቀም በስተቀር ለመገበያያና ለንግድ እንቅስቃሴ ሊገለገል አልቻለም። ከዚህም የተነሣ የአክሱም መንግሥት ንግድ ወደቀ። በግለሰቦች እጅ የነበረውንም

ገንዘብ ሕዝቡ ካለመረጋጋቱ የተነሳ ሥጋት ስላደረበት ግጭቱና አደጋው እስኪያልፍ ድረስ እያለ በመደበቁና በመሬት በመቅበሩ እዚያው ሊጠፋ ችሎአል።

ስለዚህ ለአንድ ሺህ ዓመታት ያህል በኢትዮጵያ ውስጥ እላይ እንደተጠቀሰው ገንዘብ በመሥራትና በገንዘብ መገበያየት ተረስቶ አገሪቱ በሥልጣኔ ሳይሆን በኋላ ቀርነት እየቀደመች ሄደች። የኢትዮጵያ የፖለቲካና የኢኮኖሚ ወዘተ. ውድቀት በር ከፋች የሆኑት የወቅቱ ነገሥታትና የቤተ ሃይማኖት መሪዎች ከላይ እንደተጠቀሰው ሳያጤኑ በጋበዙአቸው ሰዎችና እምነታቸው እንዲሁም በእነዚሁ ወረራ ምክንያት እንደሆነ በብዙ የታሪክ ዘጋቢዎች ይገመታል።

5.1 ቋንቋ ፊደልና ሥነ ፅሁፍ በኢትዮጵያ

የጥንት ቅርሳ ቅርስ ሊቃውንትና ታሪክ ፀሐፊዎች እንደሚያረጋግጡት በኢትዮጵያ ፊደልና ሥነ ጽሁፍ የተጀመረው ከጌታ ከኢየሱስ ክርስቶስ ልደት በፊት አንድ ሺ ዓመት ቀደም ብሎ ነው ይባላል። ነገር ግን የጽሁፍ መሠረት የሆነው ፊደልና የጽሁፍ ስልት በደንብ የታወቀው ደግሞ የክርስትና እምነት ከገባ በኋላ እንደሆነ ታሪክ ያረጋግጣል። በዚህ መሠረት ከአክሱም ዘመን መንግሥት በፊት የሳባውያንና የአግዓዝያን ፊደላት በኅብረት ይሠራባቸው እንደነበረ ታውቆአል። በዘመነ አክሱም ግን የግዕዝ ፊደልና የግዕዝ (የአግዓዝያን) ቋንቋ እያደገ ስለመጣ በክርስቲያን ነገሥታት አክሱም ዘመን በሐውልቶችና በሌላም ነገር ማለትም በተለያዩ የገንዘብ ፍራንኮችና ወዘተ. ላይ የተጻፉ ጽሁፎች በግዕዝ ፊደልና ቋንቋ ነበር።

ለማንኛውም ጽሁፍና ቋንቋ መሠረቱና መነሻው ፊደል መሆኑ የታወቀ ነው። ፊደል ያልተቀረጸለት ጽሁፍ ያልተሰጠው ማንኛውም ቋንቋ ሁሉ መሠረት ስለሌለው የሚሰጠው አገልግሎት ያን ያህል ነው። ከዚህም የተነሣ አንድ ቋንቋ ታሪካዊ ቋንቋ ነው ተብሎ የሚሰየመው ፊደል ተቀርጸለት የሥነ ጽሁፍ መሠረት በመሆን በጽሁፍ ለትውልድ ሊተላለፍ ብቻ ነው።

5.2 የግዕዝ ሳባዊ ፊደል መሠረት

በኢትዮጵያ ቀደምት ነዋሪዎች የነበሩት የነገደ ኩሽ ዘሮች በደቡብና በምዕራብ ኢትዮጵያ ለረጅም ዘመናት የኖሩ መሆኑ ስለሰው ዝርያ መኖሪያነት አገሪቱን በቀዳሚነት ደረጃ ቢያስቀምጥም የታሪክና የክርስ ምድር ተመራማሪዎች በጽሁፍ የቆየ ነገር ባለመኖሩ የነዚህን የካም ነገድ ሥልጣኔ ለማወቅ አልቻሉም። ከሰሜኑ የኢትዮጵያ ክፍል ሳባዊ ስልጣኔ ይቀድማል ተብሎ የሚታመነው በአገሪቱ ቀደም ሲል ነዋሪ የነበረው ነገደ ኩሽ (ካም) ፊደልና ሥነ ጽሁፍ የሌለው መሆኑ የሚያሳዝን ነገር ነው። ምክንያቱም በዘመኑ ምን እንደተሠራ ለማወቅ እንኳን አልተቻለም። ወደፊት ግን ምናልባት በሙያው ባለቤቶች አዲስ ግኝት ቢኖር ደስ ይለናል።

በኢትዮጵያ ሳባዊ ፊደል እንዴት እንደተጀመረ ለማወቅ ከመጽሐፍ ቅዱስ ምንጭና በተለያዩ ሐውልቶችና ቅርሳ ቅርሶች ላይ ተጽፎ በተመራማሪዎች ከተገኙት የታሪክ ምንጮች ልንመለከትና ልናረጋግጥ እንችላለን።

በመጽሐፍ ቅዱስ ስለ ቋንቋ ስርጭት የሚገለጸው ከጥፋት ውሃ ኖህና ልጆቹ ከነሚስቶቻቸው በመርከብ በመግባት ተርፈው በምድር ላይ እንደተባዙ ነው። እነዚህም ሰዎች ሰማቸውን ከፍ ለማድረግ ስለፈለጉ ወደ ሰማይ የሚደርስ የሰማቸው ማስጠሪያ ግንብ መሥራት ጀመሩ። በጅማራቸው ላይ ሥራው ሁሉ ተሳካላቸው በቀላሉም ያከናውኑ ነበር። እግዚአብሔርም ቀደም ሲል ለአዳምና ለሄዋን በገባው ቃል ኪዳን መሠረት «ብዙ ተባዙ ምድርንም ሙሉአት ግዙአትም» ያለውን ባለመተግበር ባንድ ሥፍራ ተቀምጠው የእኔነትና የትዕቢት ሥራ መጀመራቸውን አውቆ አንዱ ሌላውን እንዳይሰማው ቋንቋቸውን አደባለቀባቸው።

«ምድርም ሁሉ አንድ ንግግር ነበረች፤ ... ከተማና ራሱ ወደ ሰማይ የሚደርስ ግንብ እንሥራ በምድር ላይ ሳንበተንም ሰማችንን እናስጠራው አሉ። እግዚአብሔርም የአዳም ልጆች የሠሩትን ከተማና ግንብ ለማየት ወረደ። ... አንዱ የአንዱን ነገር እንዳይሰማው ቋንቋቸውን በዚያ አደባለቀው። ... በምድር ሁሉ ላይ በተናቸው። ... ስለዚህም ስምዋ ባቢሉን ተባለ። ... የምድርን ቋንቋ ሁሉ ደባልቋልና» ዘፍ 11፡1-9

ብዙ የታሪክ ተመራማሪዎች እንደሚስማሙበት በዛፍር (የመን) የመጀመሪያዎቹ ሳባውያን ሰፋሪዎች «ሳባ» የሚል መንግሥት መሥርተው ለሴማዊ ቋንቋቸው ሳባዊ ፊደል ቀርፀው ሥልጣኔያቸውን ማስፋፋት ጀመሩ። እነዚህ ሳማውያን ወደ አሁኗ ኢትዮጵያ ሲገቡና በአገሪቱ ከነበሩት ከኩሻውያን ጋር የተደባለቁት ይህንኑ ሥልጣኔያቸውን ይዘው በመምጣት ነው።

ነገር ግን ይህ ሴማውያን ይዘው የመጡት ሳባዊ ፊደል «ግዕዝ» ተብሎ የሚታወቀው የመጀመሪያው ፊደል ብቻ ስለነበረ በአንባብ ላይ ችግር ነበረበት። ይህ የግዕዝ ፊደል የተገኘው ወይም የተመሠረተው ከራሱ ከግዕዝ ቋንቋ ሲሆን ያለው ግንኙነት ከሳባውያን ከእብራይስጥና የዐረብኛ ፊደላት ጋር ነው ይባላል። በሌላ በኩል ደግሞ ፊደሉም ሆነ ቋንቋው የሥነ ጽሑፍ መሠረት ስለሆነ ግዕዝም ራሱን የቻለ ከሴም ቋንቋዎች አንዱ ነው የሚሉ ሲኖሩ ፊደሉም የዚሁ ቋንቋ መሠረት በመሆን የተገኘ ነው በማለት አጠቃላይ ሀሳብ ይሰጥታል። እንዳንድ የቤተ ክርስቲያን ምሁራን ደግሞ የግዕዝ ፊደል ተገኘ የሚሉት በሄናስ ዘመን ነው። ሄናስ እግዚአብሔር አምላክን በማገልገል የታወቀ ደግ ስለነበረ ለደግነቱ

መታወቂያ ይሆነው ዘንድ በእግዚአብሔር ፈቃድ የሥነጽሑፍና የሀግ መሠረቱ የሚሆነው የግዕዝ ፊደል በጽፍ ሰማይ ተገልጦ ተጽፎ ታይቷል። ስለዚህ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ፊደልን ለሥነጽሑፍ በር መክፈቻ በማድረግ ተጠቅመውበታል ስሙንም ጽሑፍ ለማለት ፊደል ብሎታል ይላሉ።

ነገር ግን ማንኛውም የሥነ ጽሑፍ ቋንቋ የሆነ ፊደል ሁሉ መሠረቱ የራሱ መሆኑ እየታወቀ ፊደል ወይም የፊደል ጽሑፍ በተዓምር ተገኘ የሚለው ሀሳብ በብዙ ሊቃውንት ተደጋፊነት የለውም። ስለዚህ የግዕዝ ፊደል የተገኘው ከራሱ ከግዕዝ ቋንቋ መሆኑ አያጠራጥርም።

የድሮ ሳባውያን የፊደል ፈጠራ ሥራ የሚደነቅ ቢሆንም ለግዕዝ ቋንቋ አገልግሎት እንዲሰጥ አሻሽለው የቀረጹት አባቶች በአገሪቱ ሥነ ጽሑፍ ትልቅ አስተዋፅዖ አድርገዋል።

ከላይ እንደተገለጸው ሳባዊው የግዕዝ ቋንቋ ፊደላት በአንደኛው ክፍል ከ «ሀ» በመጀመር ሀ. ለ. ሐ. መ. ሠ. ረ. ሰ. ቀ. በ. ... እያለ እስከ መጨረሻው ፊደል ማለት እስከ «ፒ» ድረስ ያለው ነው። ይኸውም እንደ እብራይስጡ ፊደል እያንዳንዱ በድምፅ ሰጪ ነቁጦች ወይም ነጥቦች አማካይነት ካዕብ፣ ሣልስ፣ ራብዕ ... እየተባለ ይነበባል። ከ«ሀ» የሚጀምረው የሳባውያን (የግዕዝ) ፊደል ቁጥሩ ከ «ሀ» እስከ «ፒ» ሃያ ስድስት ፊደላት ይሆናሉ። የድምፅ ሰጭ ነጥቦች ቢጨመሩ ግን እያንዳንዱ ሰባት ፊደል ይሆናል ወይም ሰባት የተለያዩ ድምፅ ይሰጣል።

ይህ ከመሆኑ በፊት ግን ይጠቀሙበት የነበረው የግዕዝ (የመጀመሪያው) ፊደል በመሆኑ ትርጉም አልነበረውም። ለምሳሌ አብርሃም ለማለት አበረሀመ፣ ዮሐንስ ለማለት ዮሐንስ፣ ኢየሱስ ለማለት አየሱስ፣ ዳዊት ለማለት ደወተ፣ ተብሎ ይጻፍ ነበር። ይህንንም በጥንት ሳንቲሞችና በአክሱም አካባቢ በሐውልት ላይ ተጽፈው ወይም ተቀርጸው ከተገኙት ጽሑፎች መረዳት ይቻላል።

5.3 በግዕዝ ፊደል ላይ የአናባቢ ቅጥያዎች ድርሻና ጠቃሚነት

ፍሬምናጦስ በ330 ዓ.ም. አቡነ ሰላማ ከሳቴ ብርሃን ተብሎ ወደ ኢትዮጵያ መጣ። በዚያን ዘመን በኢትዮጵያ ውስጥ ከነበሩት ከኩሻያውያን፣ ከሳባውያንና ከእስራኤላውያን መካከል ብዙዎች በክርስትና ሃይማኖት እምነው ተጠመቁ። ከዚያም ለክርስትና እምነት

ትምህርት መሠረት የሆኑት ቅዱሳት መጻሕፍት ወደ ቋንቋቸው እንዲተረጉሙላቸው አስፈላጊና ተገቢ መሆኑን ተረድሶ አሰቡበት።

ይሁን እንጂ ከላይ እንደተጠቀሰው ሳባዊ ሥነ ጽሑፋቸው በዛሬ አቀማመጡ ግዕዝ የምንለው አንደኛውን ቦታ ይዞ የሚገኘው ብቻ በአናጋሪነት የነበረ እንጂ ከካዕብ እስከ ሳብዕ (ከሁለተኛ እስከ ሰባተኛ) የሚያናግሩት ድምጽ ፊደላት አልነበሩትም።

በግሪክና በእብራይስጥ ተለምደው ከቆዩት የሃይማኖት ቃላትና ስሞች መራቅን እንዳያስከትል ለፊደላቱ ቅርጽና ድምፅ እንዲሰጡ ማድረግ አስፈላጊ ሆኖ ሰለተገኘ ቅዱሳት መጻሕፍት በቋንቋቸው እንዲተረጉሙ የፈለጉት ሳባውያን ከፍሬምናጦስ ጋር በመመካከር በፊደላቸው ቅጥያና ድምፅ አሰጣጥ ላይ በማተኮር ያላቸውን የራሳቸውን ፊደል አሻሽለው መጻፍን መረጡ እንጂ የራሳቸውን ፊደል ትተው የውጪ አገር ቋንቋና ፊደል ሊሸምቱ አልባዘኑም። ስለሆነም ከ335 ዓ.ም እስከ 350 ዓ.ም ድረስ ባሉት አሥራ አምስት ዓመታት በሰባ ሊቃውንት የግዕዝ አናጋሪ ፊደላት ተሻሽለው የብሉይና የሐዲስ ኪዳን መጻሕፍት ከጽርዕ (ከግሪክ) ወደ ግዕዝ ቋንቋ ተተረጉሙ።

ስለዚህ ጥንታዊና ባህላዊ ሳባዊ ፊደላቸው መልኩና የቅርጹ ይዘት ሳይለወጥ መደቡን እንደያዘ በቅጥያዎቹ (ቫዎሎቹ) አናጋሪነት ከካዕብ እስከ ሳብዕ (ከሁለተኛ እስከ ሰባተኛ) ድምፅ ሊያናግሩና ቅጥያ ሊያበጁ ወሰኑ። ከዚህም የተነሳ በግዕዙ (የመጀመሪያ) ፊደላት ላይ የድምፅ ሰጪ ነጥቦች በዘመኑ በነበሩት የቤተ ክርስቲያን መሪዎች ውሳኔ መሠረት ተጨምረው አንዱ ፊደል ሰባት የተለያየ ድምፅ ሊሰጥ ቻለ። ለምሳሌ፤

ሀ ሁ ሂ ሃ ሄ ህ ሆ

ለ ሉ ሊ ላ ሌ ል ሎ

እንግዲህ ከ ሀ እስከ ጥ ድረስ ያሉት ፊደላት በጠቅላላው $26 \times 7 = 182$ ይሆናሉ። (ሃያ ስድስት ሲባዛ በሰባት ይሆናል አንድ መቶ ሰማኒያ ሁለት)።

በተጨማሪም የግዕዝ ቋንቋ አናጋሪ ፊደሎች የሆኑ ሌሎች ተጨማሪ

ኩ ጐ ቂ ጑ የሚባሉ እያንዳንዳቸው 5 (አምስት) ድምፅ ሰጪ ነጥቦች ያላቸው ፊደላት አሉ።

ሁለተኛው የግዕዝ ክፍል ፊደል ደግሞ እንደሌሎቹ የሴም ቋንቋዎች በ«ኢ» የሚጀምር ፊደል ነው። ይኸውም አ. በ. ገ. ደ. ... እያለ እስከ ጥ ፊደል ይደርሳል። ጠቅላላ የፊደሉ ቁጥር እንደ መጀመሪያው ሃያ

ስድስት ሲሆን ሰባት ድምፅ ሰጪ ነጥቦች እየቀጠሉባቸው የተፈለገውን ዓይነት ድምፅና ንባብ በመስጠት ያገለግላሉ።

ሌሎች የአማርኛ ቋንቋ ፊደላት እየተባሉ የሚጠሩ ሰባት ፊደላት አሉ። እነርሱም ሸ. ቸ. ኘ. ሸ. ዠ. ጀ. ጨ. የተባሉ ሲሆኑ እንደ መጀመሪያው ክፍል ድምፅ ሰጪ ነጥቦች አማካይነት ሰባት የተለያየ ድምፅ በመስጠት ይሠራባቸዋል።

5.4 የግዕዝ ፊደልና ቋንቋ ለሥነ ጽሑፍ ያበረከተው ድርሻ

ፍሬምናጦስ ለጀመረው የክርስትና እምነት ትምህርት መስፋፋት ሥራ ይረዳው ዘንድ ከዘመኑ የኢትዮጵያ ሊቃውንት ጋር ተማክሮ ቅዱሳት መጻሕፍትን ወደ ግዕዝ ቋንቋ የመተርጎምን አስፈላጊነት ሲረዳ ሥር ነቀል መፍትሄ መፈለግ ግድ ሆነበት። ስለሆነም ከላይ እንደተገለጸው የግዕዙ ፊደላት አናባቢ (ቫዎል) አለመኖር ግድግዳ ሆኖ ሥራውን በማሰናከል እቅዱ ግቡን እንዳይመታ እንደሚያደርግ በመገንዘብ ባሉት ሃያ ስድስት ፊደላት ላይ ቅጥያ ተጨምሮባቸው የተለየ ድምፅ እንዲሰጡ አድርገዋል። በአብዛኛዎቹ የግዕዝ ፊደላት ላይ የድምፅ አናባቢነት እንዲሰጡ የተቀጠሉት ምልክቶች በግዕዝ ፊደሎቹ ላይ ከራስ፣ ከመኻል፣ ከግርጌ፣ የሚቀጠሉ ሲሆኑ አንዳንዱ ፊደል ግን ሰባራ፣ አንካሳ ሆኖ እንዲጻፍ ሲያደርጉ አንዳንዱም ራሱን እንዲያዘነብል አደረጉ።

ይህም በመደረጉ በሥነ ጽሑፍ ረገድ በቅዱሳት መጻሕፍት አተረጓጎም ላይ የተደቀነው ችግር ተወገደ። ከዚህም የተነሳ ፍሬምናጦስና የኢትዮጵያ ሊቃውንት ቅዱሳት መጻሕፍትን ሕዝቡ ወደሚጠቀምበት ወደ ግዕዝ ቋንቋ ሊተረጉሙ ቻሉ። ስለሆነም ግዕዝ የተሻሻለ (የታደሰ) ሳባዊ ቋንቋ ሲሆን ነፃ ኢትዮጵያ የክርስትና እምነት ጋር አብሮ በቀል ነው ለማለት ይቻላል።

የአንድ አገር ሕዝብ ማንነት የሚመዘነው፣ ጥንታዊነቱና ሥነ ጥበቡ የሚደነቀው፣ በራሱ ፊደልና ቋንቋ እንደዚሁም በራሱ ሥነ ጽሑፍ ታሪኩ የተመዘገበ ሆኖ ሲገኝ ነው። የኢትዮጵያ ሕዝብም በራሱ ሊቃውንት በተሻሻለና ከጥንት ጀምሮ የራሱ የሆነ ፊደል ያለው ሲሆን እነዚህንም ፊደላት ለሥነ ጽሑፍ ዕድገት፣ ለታሪክ ምዝገባ ለመጠቀም መቻሉ እጅግ ደስ የሚያሰኝ ነው። ይህም በሰው ሳይሆን በእግዚአብሔር ቸርነት ለኢትዮጵያ በጊዜው የተሰጣት ትልቅ ስጦታ ነው። ይህንንም ስንል ሰው

ድርሻ የለውም ማለት ስላልሆነ ሰውም ስጦታውን በጥንቃቄ መጠቀም መቻል ተፈላጊ ነገር ነው።

የአገሪቱ ሊቃውንት በተለያዩ ዘመናት የጻፉት በርካታ መጻሕፍት የተጻፉት በዚሁ በግዕዝ ቋንቋ ነው። ለምሳሌ፡ የታሪክ፣ የፍልስፍና፣ የመጽሐፍ ቅዱስ ባህላዊ አተረጓጎም በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን የሚያገለግሉ በርካታ የቅዱሴ፣ የቅኔ፣ የዜማ፣ የአዋልድ እና የቅዱሳን ገድል የተባሉ መጻሕፍት ወዘተ. የተጻፉት በተጠቀሰው በግዕዝ ቋንቋ ነበር።

በተጨማሪም የኢትዮጵያ ጥጌታዊነትና ባህሏ፣ የነገሥታቶችዋና የሕዝቦችዋ አኗኗር እንዲሁም የአገሪቱ ጥንታዊ ሥልጣኔ ምን ይመስል እንደነበረ ለማወቅ የሚቻለው በሥነ ጽሑፍ አማካይነት በመሆኑ ለዚህ ተግባርም ትልቅ አስተዋፅኦ ያደረገው የግዕዝ ፊደልና ቋንቋ ነው። በአሁኑ ጊዜ መላው የኢትዮጵያ ሕዝብ የሚጠቀምባቸው ልዩ ልዩ የታሪክ፣ የሕግ፣ የግጥምና፣ የሰዊሰው፣ የፍልስፍናና የመድሃኒት ቅመማ ወዘተ. መጻሕፍት የተጻፉትና የተዘጋጁት በግዕዝ ፊደል ነው።

ይሁን እንጂ ይህ የግዕዝ ፊደል ቅርጽ ይዘትና መልክ የያዘው ፍሬምናጦስ በሕይወት እያለ ሲሆን ይህም በቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት መካከል በ442 ዓ.ም በኤፌሶን ጉባኤ በተለይም በዲዮስቆሮስና በልዮን የሀሳብ ልዩነት ኦርቶዶክስና ካቶሊክ በመባባል አለመግባባት ተፈጥሮ ለሁለት ከመከፋፈላቸው በፊት ስለነበረ በክርስቶስ ያመነ ሁሉ ክርስቲያን ተብሎ በሚጠራበት ወቅት ነበር። ነገር ግን ዘመናት እየጨመሩ ሲሄዱ ሰይጣንና «እኔ ያልኩት ካልሆነ» የሚል የግለሰቦች ሥጋዊ እልክኝነት እየተስፋፋ ይህንን እውነት በማዛባት የሰህተት አሠራር ሊሰፍን ችሎአል።

አሁንም በኢትዮጵያ የፊደልና የቋንቋ አጠቃቀም ረገድ ሊተኮርበት የሚገባ ስለሆነ ከውጪ አገር የላቲን ፊደል ለመሸመት ከመሄድ ይልቅ ከዛሬ አንድ ሺህ ሰባት መቶ ዓመታት ገደማ በፊት በኛው ሰዎች ከላይ በተገለጸው መሠረት ብዙ ተደክሞበት ተሻሽሎ ሲሠራበት እስካሁን የቆየውን የግል መጠሪያችን፣ ሀብታችንና ንብረታችን የሆነውን ሳባዊ የግዕዝ ወይም በጥቅሉ የኢትዮጵያችንን ፊደልና ቋንቋ ባሉን ምሁራን የበለጠ አሻሽለን አስፈላጊ ከሆነ ቅጥያ በሚያስፈልገው ጨምረን የሚቀነስም ካለ ቀንሰን ካልተጠቀምን ውሎ አድሮ ግብጾች የራሳቸው የነበረውን ፊደልና ቋንቋ (ቅብጥን) በዐረብ ተጽዕኖ ትተው ዛሬ በዐረብኛ በመጠቀማቸው ቋንቋቸውና ፊደላቸው ሞቶ እንደተቀበረው ዓይነት እንዳይሆን ያሰጋል።

በአሁኑ ጊዜ በአገሪቱ የተስፋፋው የአማርኛ ቋንቋም ፊደላቱን የወሰደው ከሳባዊ ወይም ከግዕዝ ቋንቋ ስለሆነ የቃላት መሠረት ያው ከግዕዝ ይፈለጋል። ስለዚህ ከላይ እንደተብራራው የግዕዝ ቋንቋና ፊደሉ የኢትዮጵያ ሕዝብ የሥልጣኔ አሻራ ስለሆነ ልንከባከባቸውና ልንገለገልባቸው የሚገባ ነው። በተለይም በመጽሐፍ ቅዱስ ማኅበር አማካይነት ቅዱሳት መጻሕፍት በተለያዩ የኢትዮጵያ ብሔር ብሔረሰብ ቋንቋዎች እየተተረጎሙ ጥቅም ላይ እየዋሉ እንዳሉ ሁሉ በትምህርት መጻሕፍት ረገድም በተመሳሳይ መንገድ እንደ አስፈላጊነቱ የግዕዝን ፊደል መጠቀም ቢቻል ሲሠራበት የቆየና የተለመደም በመሆኑ ጥቅም እንጂ ጉዳት የለውም።

የዓመቱ ቀናች (ሦስት መቶ ስድሳ ስድስት) ሲሆኑ በዘመነ ማቴዎስ ማርቆስና ዮሐንስ ግን (ሦስት መቶ ስድሳ አምስት) ናቸው።

የኢትዮጵያ ዘመን አቆጣጠር ከአውሮፓውያን ዘመን አቆጣጠር ሰባት ዓመት ወደ ጓላ ይዘገያል። ለምሳሌ ያህል አሁን ይህ መጽሐፍ የተጻፈበት ዘመን በኢትዮጵያ አቆጣጠር 1992 ዓ.ም ሲሆን በአውሮፓውያን 1999-2000 መሆኑ ነው። የእያንዳንዱ ወር አከፋፈል በሠላሳ ቀን ስለሆነ የአውሮፓውያን የቀን አቆጣጠር በየወሩ ከሰባት እስከ አሥር ቀን ይቀድማል። ይህም ማለት የኢትዮጵያ የቀን አቆጣጠር ከአውሮፓውያን የቀን አቆጣጠር ከሰባት እስከ አሥር ቀናት ወደ ጓላ ይዘገያል። ለምሳሌ የኢትዮጵያ ዘመን መለወጫ መስከረም 1 ቀን 1992 ዓ.ም በአውሮፓውያን አቆጣጠር ሴፕቴምበር 12-1999 ነው።

ይህ በዚህ እንዳለ የአውሮፓውያን ዘመን መለወጫ በኢትዮጵያ አቆጣጠር ታህሣሥ 22 ቀን 1992 ዓ.ም ሲሆን በአውሮፓውያን ግን ጁኑዋሪ 1፣ 2000 ነው። ይህም የኢትዮጵያ የዘመን መለወጫ ከተከበረ ከሦስት ወር ከሃያ ሦስት ቀን በጓላ መሆኑ ነው።

8.1 ሃሳብ ዘመን በኢትዮጵያ

በኢትዮጵያ የዘመናት፣ የዓመታት፣ የወራት፣ የሳምንታት፣ የዕለታት፣ የሰዓታትና የደቂቃ ጊዜያት የተዘጋጀው በግብፃዊው በዮሐንስ አቡ-ሻክር ስለሆነ የእርሱ የሃሳብ አቀራረብ በኢትዮጵያውያን ሊቃውንት ዘንድ ዝነኛና የተወደደ በመሆኑ የሃሳብ ዘመን ድንጋጌም በዚሁ ሊቅ ስም ተጠርቶአል። እርሱም ይህንኑ ያዘጋጀበት ዘመን ከ1240-1250 ዓ.ም ነው።

የኢትዮጵያ አርቶዶክስ ተዋህዶ ቤተ ክርስቲያን ብቻ እንደ አንዱ የመጽሐፍ ቅዱስ መጽሐፍ አድርጋ በተቀበለችው ዕዝራ ሱቱኤል ምዕ. 13፣ 10-13 እንደተገለጸው የኢትዮጵያ የዘመን አቆጣጠር «ዘመን ዓለም» የሚጠራበት ጊዜም እንዳለና ይህም የሰው ልጅ ማለት ዓለመ አዳምን በሚመለከት ታሪክ የሚቆጠረው የዘመን አቆጣጠር የተሰጠው ስያሜ እንደሆነ ተገልጿል።

በተጨማሪም በስንክሳር ላይ ከተገለጸው ሌላ ከ200-224 ዓ.ም ገደማ የነበረው የእስክንድርያ ሊቀ ጳጳሳት ድሜፕሮስ በዐላትንና አጽዋማትን ለመወሰን ጊዜያቸውን ለማስተካከልና የቁጥር ሕግ ለመወሰን ተመኝቶ ሱባዔ ገብቶ ተገልጦለታል፤ ይህም ወደ ኢትዮጵያ ገብቶ ሲሠራበት ቆይቷል የሚሉ አፈ ታሪኮችም አሉ። በአጠቃላይም የኢትዮጵያ ሃሳብ ዘመን አመጣጥ ከፋርስ፣ ከእስራኤልና ከእስክንድርያ እንደሆነም ይገመታል።

ከላይ እንደተገለጸው የዓመተ ዓለም አቆጣጠር በሰባ ሊቃናት በተተረጉመው መጽሐፍ ቅዱስ ከአዳም እስከ ልደተ ክርስቶስ 5500 ዓመተ ዓለም መሆኑ ተጠቅሶአል።

8.2 ስምንተኛው ሺ የተባለው ዘመን

በኢትዮጵያ ታሪክ ውስጥ እንደተጠቀሰው አፄ ናኦድ «ስምንተኛው ሺ አታድርሰኝ» እያለ ሲጻልይ ቆይቶ ስምንተኛው ሺ መስከረም ሊገባ ሲል ነሐሴ 7 ቀን ስለ ሞተ ጸሎቱ ተሰማለት ተብሎ ተጽፎአል። ይህም ቀመር ከላይ ከተጠቀሰው 5500 ጋር ሲደመር እንደሆነ ታውቆአል።

በአፄ ዘርዓ ያዕቆብ ድጋፍ በተፃፈው «መጽሐፈ ሚላድ» ገጽ 110 ላይ «ክርስቲያናዊ ሰው ሆይ፤ ዳግመኛ ይህን ሰማ ከ7000 (ከሰባት ሺ) ዓመት በኋላ በቀመር የማይቆጠር ብዙ ዓመት በዚህ ዓለም አለ የሚሉ ውሸተኞች ናቸው» ይላል። ምክንያቱም «በስምንተኛው ሺ የዓለም ፍጻሜ ይሆናል» ተብሎ በብዙ ባህታውያን ሲነገርና ሲጻፍ እንደነበረ ታውቆአልና ነው። ስለዚህም መጽሐፈ ሚላድ የነሐሴ 29 ቀን ምንባብ ገጽ 30 ላይ ከአዳም እስከ ክርስቶስ 5500 ዓመት መሆኑንና ስምንተኛው ሺ ዘመን መግቢያው ሰባተኛው ሺ መቆጠር ሲጀምር እንደሆነ በማሳየት 1500 ዓ.ም የዓለም ፍጻሜ ይሆናል ብለው አስተምረዋል። መጽሐፍ ቅዱስ ግን ይህንን አባባል አይደግፈውም። ምክንያቱም የመጨረሻውን የዓለም ፍጻሜ ማንም እንዲያውቅ ሥልጣን አልተሰጠውም።

ይህን አስተሳሰብ የሰው ልጅ በዚህ ምድር ላይ የሚኖርበት ዘመን ማለትም ምድራዊ የሰው ዝርያ ሕይወት የሚያበቃበት ዘመን አዳም ሰባት ሺ ዓመት የዓለም መጨረሻ ነው ብለው ከወሰኑ ከድሮዎቹ ሠራዕት ሕግ ፍልስፍና ጋር ሀሳባቸውን በማስማማት እንደሆነ ታውቆአል። ይህንንም አስተሳሰባቸውንና እምነታቸውን ያልተቀበለውን በመንቀፍና በማሳደድ ተጽዕኖ ያደርጉበት እንደነበረ ታሪክ ይዘግባል።

የሳይንስ ሊቃውንት የሰው ዝርያ በምድር ላይ መኖር ከጀመረ 5 ሚሊዮን ዓመታት ሆነዋል ስለሚሉ፤ ምናልባት ይህንን አስተሳሰብና አባባል ስንመለከት ዛሬ እንደቀላል ነገር እንቆጥር ይሆናል። ነገር ግን በዚያን ዘመን የነበሩት ሰዎች በግድም ሆነ በውድ ይህንን የግለሰቦችን ሀሳብ በማመንና በመቀበል ኖረዋል። እኛስ በዚያን ዘመን ብንኖር ኖሮ ምን እናደርግ ነበር? አሁንስ ቢሆን አንዳንድ ሰዎች ከእውነት የራቀ የውሸት ተረት ሊግቱን ሲሞክሩ ምን ምላሽ እንሰጣለን? ለመኖር ያህል አሜን ብለን እንቀበላለን? ወይስ መጠየቅ ዋጋ የሚያስከፍል እንኳን ቢሆን እንዴት? እና ለምን? ብለን እንጠይቃለን?

የኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ታህሣሥ 29 ስለ መከበሩ የተጠቀሰ ሀሳብ

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን የጌታችንን የኢየሱስ ክርስቶስን የልደት በዓል ሌሎች አብያተ ክርስቲያናት በሚያከብሩበት ወርና ቀን አታከብርም። ይኸውም ከእስክንድሪያ ኦርቶዶክሳዊት ቤተ ክርስቲያን ጋር በተመሳሳይ ቀን እንደምታከብርና ለብዙ ዘመናት በዚሁ አኳኋን ስታከብር መኖርዋን በአለቃ መሠረት ስብሐት ለአብ «ሃሳብ ዘመንና ታሪኩ» በሚል ርዕስ በተጻፈ መጽሐፍ ላይ ተገልጿል። ይህንንም ታህሣሥ 29 ቀን በልደት በዐልነት እንዲከበር የነገሩን ምንጭ አጥንቶ ያቀረበው የእስክንድሪያው ሊቀ ጳጳስ ዮሐንስ አቤል ሄሬም እንደሆነ በአቡሻከር አንቀጽ 64 መጠቀሱም ተመልክቶአል።

ከዚሁ ጋር በተጨማሪ የጌታ የኢየሱስ ክርስቶስ የልደት ቀንም ሆነ የዘመን መለወጫ መስከረም 1 ቀን መሆኑ የተቀመረውም ከዮሐንስ መጥምቁ የመፀነስ ብሥራት ጀምሮ እንደሆነ ታውቆአል። የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ስለ ዘመን መለወጫና ስለ ጌታ ልደት በዓል እንደማስረጃነት የምትቀበለው «በአንተ ልደት ድንግላዊ» በሚል ርዕስ የእስክንድሪያው ሊቀ ጳጳስ ዮሐንስ አቤል ሄሬም የጻፈውን ጽሑፍ ሲሆን በዚሁም ጽሑፍ መጥምቁ ዮሐንስ ለጌታችን ለኢየሱስ ክርስቶስ የመንገድ ጠራጊና በፊቱ የሚሄድ መልዕክተኛ ስለመሆኑ በነቢያት የተነገረ እንደሆነ ይገልጻል። (ኢሳ. 43፥5 ሚልክ. 3፥1)

በዚሁ መሠረት መጥምቁ ዮሐንስ የተፀነሰበት ቀን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ በድንግል ማኀፀን ለተፀነሰበትና ለተወለደበት ቀን መነሻ ሆኖ ቀርቦአል። ይህንን ወንጌላዊ ሉቃስ ከጻፈው ከዚህ ቀጥሎ ያለውን ለአብነት ያቀርባሉ።

«በይሁዳ ንጉሥ በሄሮድስ ዘመን ከአብያ ክፍል የሆነ ዘካርያስ የሚባል አንድ ካህን ነበር። ሚስቱም ከአሮን ልጆች ነበረች ስምዋም ኤልሳቤጥ ነበር። (ሉቃ. 1፥5) እርሱም በክፍሉ ተራ በእግዚአብሔር ፊት ሲያገለግል እንደ ካህናት ሥርዓት ወደ ጌታ ቤተ መቅደስ ገብቶ ይጸልይ ነበር። የጌታም መልአክ በዕጣኑ መሠዊያ ቀኝ ቆሞ ታየው። ዘካርያስ ባየው ጊዜ ደነገጠ፤ ፍርሃትም ወደቀበት። መልአኩም እንዲህ

አለው ፡- ዘካርያስ ሆይ፡ ጸሎትህ ተሰምቶአልና አትፍራ ሚስትህ ኤልሳቤጥ ወንድ ልጅ ትወልድልሃለች ስታገም የሐንስ ትለዋለህ። ደስታና ተድላም ይሆንልሃል። በመወለዱም ብዙዎች ደስ ይላቸዋል ...» ይላል። (ሉቃ. 1፡8-15)

መልአኩ ገብርኤል ለዘካርያስ ስለ መጥምቁ የሐንስ መወለድ ያበሠረበት ቀን በዕብራውያን ዘንድ (በዓለ ሥርየት) ተብሎ ይከበር የነበረ ቀን ነው። በታሰሪን (ጥቅምት 10ኛው ቀን የሚውል ታላቅ በዓል ነበር። ይኸውም በኦሪት ሕግ (በሰባተኛው ወር ከወሩም በአሥረኛው ቀን ራሳችሁን አስጨንቁት። ያገር ልጅም በእናንተ መካከል የተቀመጠ እንግዳም ሥራ ሁሉ አትሥሩበት በእግዚአብሔር ፊት ከኃጢአታችሁ ሁሉ ትጸላችሁ። ታላቅ ሰንበት ይሆንላችኋል ራሳችሁንም ታዋርዳላችሁ ... ይላል። ዘሌ. 16፡29-34፤ 23፡27-32፤ ዘጉ. 29፡7-11።

ከላይ እንደተጠቀሰው ዘካርያስ ወደ ቤተ መቅደስ የገባበትና በዕብራውያን ዘንድ ታላቅ በዓል የሆነው በዓለ-ሥርየት የሚከበርበት ቀን በተለየ ሁኔታ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ለተወለደበት ቀን ታሪካዊ የእነዝ መነሻና የመሠረት ድንጋይ መሆኑን እየጠቆመ አሳይቶአል ይላል ከአለቃ መሠረት ስብሐት ለአብ የተጻፈ ሃሳብ ዘመንና ታሪኩ በገጽ 155 ላይ።

ይህም ዘካርያስ የተበሠረበት ቀን በዕብራውያን የዘመን አቆጣጠር ጥቅምት አሥር ቀን ለመሆኑ በጥንታውያን የቤተ ክርስቲያን አባቶች የሐንስ አፈወርቅና ማር የሐንስ ወንጌል ሉቃስ ምዕራፍ አንድን ሲተረጉሙ ሰፋ ባለ ሐተታ እንደገለጹት ተብራርተዋል።

በተጨማሪም የኢትዮጵያ መተርጉማን ስለ ዘመን መለወጫ መስከረም አንድ እና ስለ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ቀን ታህሣሥ ሃያ ዘጠኝ አከባበር ሲወርድ ሲዋረድ በተወራረሰ የሊቃውንት ትርጓሜ መልአኩ ገብርኤል ለዘካርያስ የሐንስ መጥምቁን እንደሚወልድ ያበሠረበትን ቀን መሠረት በማድረግ እንደቀመሩ ይጠቁማል።

ስለዚህም ከላይ የተጠቀሰው ከአዳም እስከ ክርስቶስ የተቀመረው የአምስት ሺ አምስት መቶኛ ዓመት ዓለም ከነዚህ የኢትዮጵያ ሊቃውንት በተሰጠው ስመ ተጽውዖ ዘመን የሐንስ ይባላል። የዘመን መለወጫ አዲሱ ቀን ወይም ርዕሰ ዐውደ ዓመቱ ዕለት (ቅዱስ የሐንስ) የጨረቃ አወጣጥ ሠረቀ ሌሊት ... በሚባሉ የራሳቸው የዘመን መቀመሪያ ስሌት ያመጡታል።

በዚህም ቀመራቸው ሊቃውንቱ መልአኩ ገብርኤል በናዝሬት ወደምትኖር ወደ ድንግል ማርያም ተልኮ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስን

እንደምትጸንስና እንደምትወልድ ያበሰራት በኢትዮጵያ አቆጣጠር መጥምቁ የሐንስ ከተፀነሰበት ዕለት ጀምሮ ስድስት ወር ሲቆጠር መጋቢት 29 ቀን ነው ይላሉ። በዚህም ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ከየሐንስ መጥምቁ የመወለድ ብሥራት ጀምሮ ሲቀመር መጋቢት 29 ቀን ከድንግል ማርያም በመንፈስ ቅዱስ ሥራ ተጸንሶ ታህሣሥ 29 ቀን በዘጠኝ ወር ከአምስት ቀን በቤተሉም በረት እንደተወለደ ተገልጿል። ስለዚህም ዘካርያስ የተበሰረበትን ቀን ኮከባዊ ቀን ነው በማለት ፋናውን እየተቆጣጠረች በመከታተል የጌታ የኢየሱስ ክርስቶስን የልደት በዓል እንዳደረሳት በማመን የኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ቤተ ክርስቲያን ታህሣሥ 29 ቀን በታላቅ ምሥጋና ታከብራለች ይላል ሃሳብ ዘመንና ታሪኩ።

በዲድስቅልያ አንቀጽ 29 ገጽ 37 ላይ «የመጀመሪያው በዐል የክርስቶስ ልደት ነው። ይኸውም በዕብራውያን አቆጣጠር በዘጠነኛ ወር በ25ኛው ቀን እርሱም በግብፃውያን አቆጣጠር ታህሣሥ 29 ቀን ታደርጋላችሁ» ተብሎ ተወስኗል።

ይህ ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ የተባለ ሊቅ ከአዳም እስከ ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ልደት የተቀመረው ቁጥር 5500 ዓመት መሆኑንና ቅድስት ድንግል ማርያም መጋቢት 29 ቀን ፀንሳ ታህሣሥ 29 ቀን ማለት በዘጠኝ ወር ከአምስት ቀን ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስን እንደወለደችው ገልጾአል።

በተለምዶ ማርያም የዘወትር መቅድም ላይ ስለ ሠላላ ሦስቱ የማርያም በዐላት አከባበር ሲገልጽ ቁጥር 17 ላይ ታህሣሥ 28 ቀን ማርያም ጌታን የወለደችበት ይልና ታህሣሥ 29 ደግሞ ጌታችንን ኢየሱስ ክርስቶስን የወለደችበት ቀን ነው ይላል። ጌታ ኢየሱስ የተወለደው ታህሣሥ 28 ወይስ ታህሣሥ 29 ነው? ወይስ በዓሉ ታህሣሥ 28 እና 29 እንዲከበር ብቻ ታስቦ ነው? ለዚሁ ይሆናል በአገራችን ስለዚህ በዐል አከባበር ከአፄ ሠይፈ አርዕድና ከአጪጌ ፊልጶስ ዘመን ጀምሮ የጌታ ልደት ታህሣሥ 28 ወይስ 29 ይሁን የሚል ጭቅጭቅ ብዙ ባህታውያንን ጭምር ሲያበጣብጥ እንደነበረ የሚነገረው። በዚህ ምክንያት በቤተ ክርስቲያን ውስጥ ለረዥም ጊዜያት ጠብ እየተነሳ ከፍቅር ይልቅ ጥላቻ፣ ከመቀራረብ ይልቅ መራራቅን ፈጥሮአል። መሠረተ ነገሩ ሲታይ ግን ጉዳዩ የሚያቃቅርና የሚያጣላም አልነበረም። ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ከድንግል ማርያም የተወለደውና ሥጋ ለብሶ የመጣው በኃጢአት ምክንያት ከእግዚአብሔር ፍቅር የተለየውን የሰው ልጅ ወደ ቀደመው ክብሩ ለመመለስና የሰውን የሞት ዕዳ ለመክፈል እንጂ ጥላቻ ለመዝራት አይደለም።

ስለዚህ ክርስቲያኖች ሁሉ ከመራራቅና ከመለያየት ይልቅ መቀራረብን፣ በጠላትነት ከመተያየት ይልቅ የወንድማማች ፍቅርን በማጎልበት፣ የሰይጣንን ሥውር ሴራ ቢያከሽፉና እግዚአብሔርን ቢያከብሩ ተልዕኮአቸውን ፈጽሞ ማለት ነው። ይህ ካልሆነ ግን «ስም አለህ ነገር ግን ሞተህማል» (ራዕይ 3፥1) ያለው ይፈጸምባቸዋል። ምክንያቱም በስም ክርስቲያን በተግባር ግን ሌላ የሆነ ማለት ነው።

10.1 የዘመን መለወጫ (ርዕስ ዐውደ ዓመት)

በአውሮፓውያን የዘመን አቆጣጠር ርዕስ ዐውደ ዓመት የሚቆጠረው ከጌታ ከኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ጀምሮ ሲሆን የኢትዮጵያ የዘመን መለወጫ ግን እስከነ ስሙ ቅዱስ ዮሐንስ በመባል በቤተ ክርስቲያን የዘመናት ቀመር መሠረት በዮሐንስ መጥምቁ ጽንሰና ልደት ይቀመራል። ይህም መስከረም 1 መሆኑ ነው። የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት በበኩላቸው የአውሮፓውያን ዐውደ ዓመት ጥንት ጣዖቶቻቸውን ያከብሩ የነበረ ዕለት ስለሆነ የኛ ነው ትክክለኛው ዐውደ ዓመት ይላሉ።

የዘመን መለወጫ ወይም ርዕስ ዐውደ ዓመት (ዓ.ም.) መቆጠር ያለበት ከጌታችን ከኢየሱስ ክርስቶስ ልደት ጀምሮ መሆን ሲገባው የኢትዮጵያ ሊቃውንት ለምን ከዮሐንስ መጥምቁ ልደት እንደ ቀመሩት ዝርዝሩ ከዚህ በላይ ተጠቅሶአል። ቀመር ማለት የተወሰነ ቁጥር የያዘ ህጋዊ መለኪያ ወይም በልክ እየሆነ የተደነገገ የቁጥር መደብ የሚል ፍቺ አለው።

ከክርስቶስ ልደት ወዲህ ያለው ዘመን ዓመተ ሥጋዊ ወይም ዓመተ ምህረት ይባላል። ይህም ሰው በምህረትና በአምላካዊ ችርነት የሚኖርበት የጸጋ «ዘመነ ብሥራት» «ዘመነ ወንጌል» ነው። ዓመተ ምህረት ትንቢት ተነግሮላት፣ ሱባዔ ተቆጥሮላት በቀጠሮ ስትጠበቅ የቆየች ናት እንጂ እንዳጋጣሚ የደረሰች እንግዳ ዘመን አይደለችም። በነቢዩ ኢሳይያስም ትንቢት «የተመረጠችውን የጌታን ዓመት እስብክ ዘንድ ልኮኛል።» ይላል (ኢሳ. 61፥2፤ ሉቃ. 4፥17-21) ይህም የሚገልጸው ስለ ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ መምጣትና ስለወንጌል የምስራች ቃል ነው። በተጨማሪም በተወደደ ሰዓት ሰማሁህ በመድሃኒትም ቀን ረዳሁህ ተብሎ ተጠቅሶአል። (ኢሳ. 49፥6፤ 55፥3-6፤ 2 ቆሮ. 6፥2 ኤር. 31፥31-34)

መልአኩም እነሆ ለሕዝቡ ሁሉ የሚሆን ታላቅ ደስታ የምስራች እነግራችኋለሁና አትፍሩ። ዛሬ በዳዊት ከተማ መድኃኒት እርሱም ክርስቶስ ጌታ የሆነ ተወልዶላችኋልና ሲል የጌታን ልደት አስታውቋል። (ሉቃ. 2፥10-11)

ስለዚህ ለዓመተ ፍጻሜና ለዓመተ ኩነት ማክተሚያና መደምደሚያ የሆነው የክርስቶስ ልደት እንጂ የዮሐንስ መጥምቁ ልደት አይደለም።

የዕለታትን አቆጣጠር በተመለከተ ዐውደ ዕለታት የሚባሉት ከእሁድ እስከ ቅዳሜ ያሉ ሰባት ዕለታት አውራገንን (ወርችን) ለማስገኘት በዚህ አቋም ሲመላለሱ ይኖራሉ። እነዚህም ሰባት ዕለታት ከጥንት ሥነ ፍጥረት ታሪክ ጀምሮ በዚሁ ስምና መደብ ቀመር ሆኖ እናገኛቸዋለን። ዐውደ ወርሳ (ወር) ዘወትር በፀሐይዊ ቀን ሠላሳ ሠላሳ እየሆኑ በጨረቃ ግን አንድ ጊዜ ሠላሳ፣ ሁለተኛው ሃያ ዘጠኝ በመሆን እየተፈራረቁ ዓመታትን ለማስገኘት በዚሁ አቋም ሲመላለሱ የሚገኙበት ነው።

ዐውደ ዓመት የሚባለው በፀሐይዊ ቀን አቆጣጠር 365 1/4 በጨረቃ 354 እየሆኑ የዓመትን ሙሉ ዑደት (ዙር) የሚያስገኝ ነው። ወራቱ በፀሐይዊ ዕለት ተቀምጠው በ30 በ30 እየሆኑ አሥራ ሁለት ወራት ሲሆኑ አምስት ቀን ከሩብ ደግሞ ጳጉሜን ተብላ ትጠራለች። ይህ አቀማመጥ ኢትዮጵያ በአሁኑ ጊዜ የምትጠቀምበት እንዲሁም ዓመተ ኖሳ በሚል ዘይቤ ሲነገርለት የቆየ የኢትዮጵያና የግብፅ (የምስር) ጥንታዊ ባህል መሆኑ ከዚህ በላይ የተገለጸ ነው።

የዓመቱ ዐውደ ዕለታት ሃምሳ ሁለት ናቸው። ይህም የሚያሳየው መጀመሪያ የሳምንት ዕለታት ሰባት እንደመሆናቸው መጠን በአንድ ዓመት ውስጥ ሃምሳ ሁለት ጊዜ እየተመላለሱ ስለሚገኙ ሃምሳ ሁለት ሱባዔ ዕለታት ይባላሉ። ይህም ወደ ዕለታት ዝርዝር ሲተነተን $(52 \times 7 = 364)$ ቀን ይሆናል። ለአራቱም ወቅቶች ቢከፈል $(364 \div 4 = 91)$ ። ዘጠና አንድ ዘጠና አንድ ቀን ይደርሳቸዋል ማለት ነው።

10.2 የአራቱ ወቅቶች (ክፍለ ዘመናት) አቀማመጥ

1ኛ) ከመስከረም 26 እስከ ታህሣሥ 25 ዘመነ መፀው (ጥቢ) ሆኖ 91 ቀን ይይዛል።

2ኛ) ከታህሣሥ 26 እስከ መጋቢት 25 ዘመነ ሀጋይ (በጋ) ሆኖ 91 ቀን ይይዛል።

3ኛ) ከመጋቢት 26 እስከ ሰኔ 25 ዘመነ ፀደይ (በልግ) ሆኖ 91 ቀን ይይዛል።

4ኛ) ከሰኔ 26 እስከ መስከረም 25 ዘመነ ክረምት ሆኖ 91 ቀን ይይዛል።

ይሁን እንጂ $91 \times 4 = 364$ ስለሆነና የዓመቱ ቀኖች ግን 365 1/4 ስለሆኑ ሊቃውንቱ ሲቀምሩ ሠላሳ ሰዓት ይጎድላል፤ በአራቱ ክፍለ ዘመናት 91፣ 91 ቀናት እየሆኑ ቢመደቡም በእያንዳንዳቸው የሰባት ሰዓት ተኩል ጊዜ ትርፍ አለባቸው። እነዚህ ሰዓቶች ማለትም $(7.30 \times 4 = 30)$ ሰዓት) ሲሆን ይኸው ተደምሮ 364 ቀን ሲደመር ሠላሳ ሰዓት (አንድ ቀን ከስድስት ሰዓት) = 365 1/4 ቀን ይሆንና ፍጹም ዐውደ ዓመት ያስገኛል። የዓመቱ ስድስት ሰዓት (የዕለት ሩብ ደግሞ በአራት ዓመት 24 ሰዓት ወይም አንድ ዕለት ስለሚሆን በየአራተኛው ዓመት 366 ቀን እንዲሆን ያደርገዋል። ስለሆነም በአራቱም ክፍለ ዘመናት የመፀውና የሀጋይ የፀደይና የክረምት ወቅቶች የአየር ጠባይ ከተመደቡባቸው ወራት እንዳይፋዙ ይጠበቃሉ። ይህም ለዓመተ ወንጌላውያኑ መነሻ መሠረት ነው። ዓመተ ወንጌላውያን የሚባለውም እንደሚከተለው ነው፤

1ኛ) ዘመነ ዮሐንስ፣ ከመስከረም 1 ቀን ጀምሮ እስከ ጳጉሜን 5 ቀን ነው።

በዚህም 365 ቀን ከስድስት ሰዓት (የዕለት ሩብ) ይገኛል።

2ኛ) ዘመነ ማርቆስ፣ ከመስከረም 1 ቀን ጀምሮ እስከ ጳጉሜን 5 ቀን ነው።

በዚህም 365 ቀን ከስድስት ሰዓት (የዕለት ሩብ) ይገኛል።

3ኛ) ዘመነ ማርቆስ፣ ከመስከረም 1 ቀን ጀምሮ እስከ ጳጉሜን 5 ቀን ነው።

በዚህም 365 ቀን ከስድስት ሰዓት (የዕለት ሩብ) ይገኛል።

4ኛ) ዘመነ ሉቃስ፣ ከመስከረም 1 ቀን ጀምሮ እስከ ጳጉሜን 6 ቀን ነው።

በዚህም 366 ቀኖች ይገኛሉ። ዓመተ ወንጌላውያኑ በዚህ ሁኔታ ሲመላለስ ይኖራል። መፋለስ እንዳይገጥመውም ርእሰ ዐውደ ዓመቱ (ዕለተ ዮሐንስ) የሚባለው የሚውልባቸው ቀኖች ይቆጣጠራሉ።

10.3 መስከረም 1 ለምን «ርዕሰ ዐውደ ዓመት» ተባለ?

ርዕሰ ዐውደ ዓመት ወይም የዘመን መለወጫ መስከረም 1 ቀን ለምን ይሆናል? ለላቱስ ለምን ቅዱስ ዮሐንስ ይባላል? ቀመሩ እንደሚከተለው ተመልክቷል።

መስከረም 1 ርዕሰ ዐውደ ዓመት መሆኑና ዕለቱ ቅዱስ ዮሐንስ ተብሎ መሰየሙ ከዚህ በላይ እንደተገለጸው ሆኖ ጥንታውያን ሕዝቦች የሚታየውን የወቅቶች ልዩነትና የአየር ጠባይ መፈራረቅ አይተው የሃሳብ ወሰን በማድረግ እንደሚጠቀሙበት የኢትዮጵያም ሊቃውንት ከዮሐንስ መጥምቁ ጀምሮ ሲቀምሩ የተገኘው መስከረም 1 ስለሆነ ይህንኑ የዘመን መለወጫ ርዕሰ ዐውደ ዓመት ቅዱስ ዮሐንስ ተብሎ እንዲጠራ ወስነው እየተሠራበት ይገኛል።

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት የዐውደ ዓመቱ የመጀመሪያ ቀን መስከረም 1 እንዲሆን ሲወስኑ ለዘመነ ወንጌል የመጀመሪያ ምዕራፍ ነው የሚሉት የማርቆስ ወንጌል ምዕራፍ አንድን ነው። በዚህም «የእግዚአብሔር ልጅ የኢየሱስ ክርስቶስ ወንጌል» መጀመሪያ እነሆ መንገድህን የሚጠርግ መልዕክተኛዬን በፊትህ እልካለሁ። የጌታን መንገድ አዘጋጁ ጥርጊያውንም አቅኑ።» እያለ በምድረበዳ የሚጮኽ ሰው ድምፅ ተብሎ እንደተነገረ የሚጠቅሱት ዮሐንስ በምድረበዳ እያጠመቀ የንስሐንም ጥምቀት ለጋጢአት ሥርየት እየሰበከ መጣ የሚለውን ነው። (ማር. 1፥14፤ ኢሳ. 40፥3-4)

የመጥምቁ ዮሐንስ ተግባር ለዘመነ ወንጌል በር ወይም መነሻ በማድረግ የቤተ ክርስቲያን አበው የበዐላትን ድንጋጌ በወሰኑበት ወቅት ነቢዩ ልዑል የተሰኘው ሰው የመጥምቁ ዮሐንስ መታሰቢያ በዐል የኢትዮጵያ ርእሰ ዐውደ ዓመት በሚሆን በመስከረም አንድ ቀን እንዲከበር አደረገ።

ይህም የልደቱን መታሰቢያ ቀደም ሲል ከሐምሌ አራተኛው ቀን ወደ ሰኔ ሠላሳ ቀን እንዳደረጉት ሁሉ ይህንንም በዐል የሥራውን ምስጢር አንፀባርቆ ሊያሳይ ይችላል በማለት በርዕሰ ዐውደ ዓመቱ ሊከበር እንደሚገባ አስበው ያደረጉት ነው እንጂ በሰማዕትነት የተገደለበት ቀን ይኸው በመሆኑ አይደለም ተብሎአል።

ይህም ሁኔታ በሰፊው ታትቶ የተጻፈው በድርሳነ ዮሐንስ መጥምቅና በቅዱስ ያሬድ «ብፁዕ አንተ ዮሐንስ» በሚባሉ የዮሐንስ ድንጋጌ የዜማ መጻሕፍት እንዲሁም «ውስተ ርእሰ ዐውደ ዐመት ተጽሕፈ ተዝካርክ» የዓውደ ዓመት ራስ በሚሆን ቀን መታሰቢያ እንዲደረግ ተጻፈ በሚባሉት መጻሕፍት ነው። ስለሆነም የዘመን መለወጫ የአዲሱ ዓመት መጀመሪያ ወይም ርዕሰ ዐውደ ዓመቱ ቅዱስ ዮሐንስ ይባላል። ይህም በሃሳብ ዘመን ሊቃውንት አጠራር ዕለተ ዮሐንስ ተብሎም ይጠራል። ስለዚህ የዓመተ ምህረት ጅማሬ በክርስቶስ መሆኑ እየታወቀ የኢትዮጵያ ሊቃውንት

የዘመኑ ቀመር ከምህረት ባለቤት ከክርስቶስ ልደት ጋር በተያያዘ መልኩ አለመቀመጫቸው በዘመን አቆጣጠር ላይ ብቻ ሳይሆን በአጠቃላይ እውነታ ላይም ጥያቄ ምልክት ሳያስቀምጥ የሚቀር አይደለም። ይህንን የመሰለ የዘመናት ቀመር የሚያውቁ ሊቃውንቱና ምናልባትም ሌሎች ጥቂቶች የቤተ ክህነት ሰዎች እንጂ ሰፊው ኅብረተሰብ ስለማያውቀው እውነተኛውን ታሪክ ለሚገልጡ ምሁራን ፈንጠቅ፤ ገለጥ ማድረጉ ለጥናት ይጋብዛልና የበለጠ ተጠንቶ ትክክለኛው ሀሳብ ቀርቦ ለንባብ ቢበቃ የሚከፋ አይደለም። ምክንያቱም የኢትዮጵያ የዘመን አቆጣጠር ከአጠቃላይ እውነታና ከሌላው ዓለም እስከ መቼ ተለይቶ ሊቆይ ይችላል?

የእግዚአብሔር ቃል ኪዳን (ውል) ለዓለም ሁሉ

11.1 የቃል ኪዳን አስፈላጊነት

ቃል ኪዳን ወይም ውል በሁለት ወገኖች መካከል ለተደረገ ስምምነት ማጽኛ የሚቆም መተማመኛ መሠረት ነው። ሁለት ወይም ከሁለት በላይ የሆኑ ሰዎችም በአንድ መሠረታዊ ነገር ላይ ሲስማሙ ነገሩን ለማጽናት በመካከላቸው ውል ይዋዋላሉ። ቃል ኪዳን የሚለው ቃል በግዕዝ ቋንቋ «ተካየደ» ከሚለው ጋር ዝምድና ያለው ነው። ትርጉሙም ተዋዋለ ወይም ተማማለ እንደማለት ነው።

እግዚአብሔር ዓለሙንና መላ ፍጥረቱን የሚያስተዳድረው በቃል ኪዳን (በውል) ሥርዓት ነው። በማናቸውም ቃል ኪዳን (ውል) ውስጥ የቃል ኪዳን (ውል) ሰጪ፣ ውል ተቀባይ፣ የውሉ መቀበያ ምልክት (ማህተም)፣ የቃል ኪዳኑ ተስፋ እንዲሁም የተስፋው ኪዳን ምልክት (ማህተም) ይገኙበታል። እግዚአብሔር በሰው ደግነት ሳይሆን እንዲሁ በጸጋው ቃል ኪዳኑን ፈቅዶ ይሰጣል። ሰዎችም ቃል ኪዳኑን ተቀብለው ቢታዘዙለት የቃል ኪዳኑን በረከት ከእግዚአብሔር ይቀበላሉ። ቃል ኪዳኑንም ሲቀበሉ እግዚአብሔር የቃል ኪዳኑ ማህተም የሆነውን የሚታይ ምልክት ያደርጋል።

እግዚአብሔር ከፈጠራቸው ፍጥረታት ሁሉ የክብር ስፍራ ሰጥቶት በመልኩና በምሳሌው በእጁ የፈጠረው ፍጡር ቢኖር ሰው ብቻ ነው። ሰው በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ የተፈጠረ የሕይወት እስትንፋስ እፍ የተባለበት ሕያው ነፍስ ያለው ነው። (ዘፍ. 1፡26) እግዚአብሔር ኤደን ገነት የተባለውን መልካምና ውብ ስፍራ ያዘጋጀውም ለሰው ጥቅም ሲል ነው። (ዘፍ. 2፡8-9) እግዚአብሔር ሰውን ከመውደዱ ከትልቅ ፍቅር የተነሳ ጽምድ ላይ በፈጠራቸው ፍጥረታት ሁሉ ላይ ገዥ እንዲሆን ሾመው። ሰው ግን ከፈጣሪው የተሰጠውን ትዕዛዝ በመጣስ በኃጢአት በመውደቁ ከኤደን ገነት ተባረረ። (ዘፍ. 3፡1-24) ይህ ክፍል የመጀመሪያው አመጸኛና ኃጢአተኛ በመሆኑ ከእግዚአብሔር መንግሥታትና ከክብሩ ስፍራ ወደ መሬት የተጣለው ዘንዶው (ሰይጣን) ሄዋንን ማሳቱንና በሄዋን አማካይነት አዳም መሳቱን የሚገልጽ ሲሆን ከዚህም የተነሳ የሰይጣን መልዕክተኛ የሆነውን እባብን የረገመበትን ሁኔታ የሚያብራራ ነው። «... ከምድር አራዊት ሁሉ ተለይተህ አንተ የተረገምህ ትሆናለህ በሆድህም ትሄዳለህ አፈርንም በሕይወትህ ዘመን ሁሉ ትበላለህ።

በአንተና በሴቲቱ መካከል በዘርህና በዘርዋም መካከል ጠላትነትን አደርጋለሁ እርሱ ራሱን ይቀጠቅጣል አንተም ሰኩናውን ትቀጠቅጣለህ።» (ዘፍ. 3፡14-15)

ሰው እግዚአብሔር ካስቀመጠው የክብር ስፍራ የሰይጣንን ድምፅ ለምቶ የተጣለው እንደ እግዚአብሔር መልካሙንና ክፉውን ለማወቅ በመፈለጉ ምክንያት ነው። ከዚያም ሰው በፈቃዱና በምርጫው ካደረገው ኃጢአት የተነሣ ምድር ተረግማ እጅህና አሜክላ ታበቅላለች፤ ሰው በፊቱ ወዝ በድካምና በጥረት ምግቡን እንደሚያገኝ እንዲሁም ሞት ገዥው ሆኖ ሊቆጣጠረው እንደቻለ ሲገልጽ፤ በሰውና በተፈጥሮ መካከል የነበረው ግንኙነት መልካም እንዳልሆነ ግልጽ አድርጎታል። ይህም በመሆኑ በሰውና በፈጣሪው መካከል የነበረው መልካም ግንኙነት በኃጢአት ምክንያት ተቋረጠ።

እግዚአብሔር አምላክ ግን የእጁ ፍጡር የሆነው ሰው የእርሱን ትዕዛዝ በመጣስ እንደ እርሱም አምላክ ሆኖ መልካምንና ክፉን ለማወቅ ጉጉት አድርጎ በኃጢአት በወድቅም ከእርሱ አለምሮ በላይ በሆነ ፍቅሩ አይቶ አዘነለት። የተቋረጠውንም የግንኙነት መስመር ለማደስና ይህንን ደካማ ሰው ለማዳን እግዚአብሔር በፈቃዱ ርኅራሄ በማድረግ ከሰው ጋር እንደገና የምህረት ውል በልጁ አማካይነት ሲዋዋል እንመለከታለን። (ዮሐ. 3፡16)

ይሁን እንጂ ቃል ኪዳን (ውል) ሰጪው እግዚአብሔር ለሰው ልጅ በተደጋጋሚ የሰጠውን የፍቅርና የተስፋ ቃል እስከ ለዘላለምም እንደማይለውጠው ተስፋ ሰጥቶአል። ሰው ግን ከፈጣሪው የተሰጠውን የእምነት፣ የተስፋና የፍቅር ቃል ኪዳን ተቀብሎ መኖር እያቃተው ውሉን ሲያፈርስና አምላኩንም ሲያሳዝን ይገኛል።

እግዚአብሔር ከመጀመሪያው ሰው ከአዳም ጀምሮ በተለያዩ ጊዜያትና ዘመናት ትእዛዙን በሚያደርጉና በሚታዘዙለት ታማኝ ሰዎች አማካይነት በዘመኑ ለነበሩት የሰው ልጆች የተስፋ ቃል ኪዳን (ውል) እንደላከ መጽሐፍ ቅዱስ ይገልጽልናል። ይሁን እንጂ በውል ሰጪው በእግዚአብሔር በኩል ሳይሆን በውል ተቀባዩ በሰው አለመታዘዝና የልብ እልክኝነት ምክንያት ውሉ በሥራ ላይ ውሉ የእግዚአብሔርን ልብ ሲያሳርፍ አይታይም።

ምንም እንኳን ሰው የተሰጠውን የፈጣሪ ትዕዛዝ እየጣሰ ቢያስቸግረውም ለሰው ያለው የእግዚአብሔር የፍቅር ሃሳብ ግን አልተለወጠም። ከመጀመሪያውም ጀምሮ እግዚአብሔር ሰውን በጸጋው የተመለከተው ሲሆን ከሰው በኩል የሚፈለገው እምነትና መታዘዝ ነው። እነዚህ ነገሮች ዘመን ሲለዋወጥ የማይለወጡ ናቸው። (ገላ. 3፡15-18) ነገር ግን እግዚአብሔር ፈቃዱን እየገለጠ ሲሄድ ምልክቶች ይለወጣሉ። (2 ቆሮ. 3፡6-18፤ ዕብ. 8፡6-13)

በሚከተለው ሠንጠረዥ የእግዚአብሔር ጸጋ በቃል ኪዳን እንዴት እንደተገለጠ ልናይ እንችላለን።

እግዚአብሔር ለሰው ቃል ኪዳን መስጠቱን የሚገልጽ ክፍል	የቃልኪዳን (የውሉ) ተቀባዮች	ቃል ኪዳን (ውል) የመቀበላቸው ምልክት (ማሳተም)	ተስፋ	የተስፋው ምልክት ማሳተም
1. ዘፍ. 2:8-17: ሆሴ. 6:7	አዳምና ሄዋን	መልካምና ክፉን የሚያሳውቅ የዛፍ ፍሬ እንዳይበሉ	በሕይወት መኖር	የሕይወት ዛፍ
2. ዘፍ. 9:1-17	የዓለም ሕዝብ በኖህ አማካይነት	መርከብ መሥራት፣ ከጥፋት ውሃ ማምለጥ	በምድር መኖር	ቀስተ ዳመና
3. ዘፍ. 17:1-21: ሮሜ 4:11	አብርሃምና ዘሩ	ግዝረት	የአሕዛብ በረከት የክነዓን ምድር	የይስሐቅ መወለድ
4. ዘፀ. 19:5-6: 24:7-8: ሕዝ. 20:10-17	የእስራኤል ሕዝብ በሙሴ አማካይነት	ግዝረትና የሰንበት ዕረፍት	ሕይወት በአገራቸው	የፋሲካ መታሰቢያ
5. መዝ. 132:10-12: የሐ. ሥ 2:29-35	ዳዊትና ዘሩ	መታዘዝ	የማይናወጥ ዘፋን	
6. ኤር. 31:31-34: የሐ. 3:16: 1ቆሮ. 11:23-26	በክርስቶስ ያመኑ	ጥምቀት (የሞቱና የትንሳኤው ምልክት)	የዘላለም ሕይወት በመንግሥተ ሰማያት	ቅዱስ ቁርባን

ከላይ የተጠቀሱት ቃል ኪዳኖች (ውሎች) በብሉይ-በተሰጠው ተስፋ መሠረት በሐዲስ ኪዳን የተፈጸሙ ሲሆን የቀረውና የእግዚአብሔር ወገን የሆነ ሕዝብ እንደተስፋ ቃሉ በናፍቆት የሚጠበቀው የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስ የክብር መገለጥ ወይም ዳግም ምፃትና የዘላለም እረፍት ነው ቲቶ 2:11-14።

11.2 እግዚአብሔር ለአዳምና ለሄዋን የገባው ቃል ኪዳን

እግዚአብሔር በፈጠራቸው ፍጥረታት ሁሉ መካከል ልዩ በሆነ ፍቅር የወደደውና የሚንከባከበው ሰውን ነው። ሰው በእግዚአብሔር መልክና ምሳሌ የተፈጠረ ሲሆን በዓደን ገነት ውስጥ በውብ ስፍራ ያስቀመጠው እንደነበረ ከዚህ በላይ ተገልጿል። (ዘፍ. 1:26) ነገር ግን ሰው የሰይጣንን ድምፅ በመስማትና ምክሩ መልካም መስሎት እንደ አምላክ ክፉውንና ደጉን ለማወቅ ከመፈለጥ የተነሳ ትዕዛዝ ጥሶ በኃጢአት ወደቀ። ራቂትነቱን ሲያይም ሃፍረተ ሥጋውን ለመሸፈን ቅጠል ቆርጦ ለመልበስ ሞከረ፤ ግን ለዘለቂታ እንደማያዋጣው እግዚአብሔር አውቆ ለአዳምና ለሄዋን የቁርበት ልብስ አደረገላቸው። (ዘፍ. 3:21)

ቃል ኪዳንም የገባላቸው ውሳኔውና ቀደም ሲል የተናገረው ትዕዛዝ ከተጣሰ ሞትን እንደሚሞቱ በገለጸላቸው መሠረት ነው። ምንም እንኳን ሰው ከእግዚአብሔር ትዕዛዝ ውጪ በመሆን በኃጢአት ቢወድቅም ከሚያስደንቀው ከእግዚአብሔር ምህረት የተነሳ የሰው በምድር ላይ መኖር አልተቋረጠም።

በዘፍ. 3:15 ስለ ሴቲቱ ዘር በተሰጠው የተስፋ ቃል ኪዳን በሴቲቱ ዘርና በእባብ መካከል ጠላትነት ተፈጥሮ የሴቲቱ ዘር የእባቡን ራስ እንደሚቀጠቅጥና አሸናፊ እንደሚሆን ተነገረ። በሁለቱም መካከል ጠላትነትን አደርጋለሁ ያለው እግዚአብሔር ነው። በመጀመሪያ ሰው በፈተና የወደቀው በሴቲቱ አማካይነት ሲሆን ከኃጢአትና ከመተላለፍ ዕዳ ዋጋ ተከፍሎ ነፃ የሚወጣውም በሴቲቱ ዘር ነው ማለት ነው። ሴቲቱ የተባለችው ድንግል ማርያም ስትሆን ዘርዋ የወንድ ዘር የሌለበት የእግዚአብሔር ልጅ የሆነው ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ነው። (ቆላ. 2:15፤ 1 ቆሮ. 15:22፤ ገላ. 4:4) ስለዚህ እግዚአብሔር ለአዳም የገባው ቃል ኪዳን ጌታ ከሴቲቱ ተወልዶ እርሱንና ዘሩን እንደሚያድን እንደሆነ እንመለከታለን።

11.3 እግዚአብሔር ለኖህ የገባው ቃል ኪዳን

ሰው በኃጢአት ከወደቀ በኋላ በዘመን ብዛት በምድር ላይ ክፋት እየበዛ መሄዱን ከዚህ በላይ ተመልክተናል። እግዚአብሔር ቅዱስና ጻድቅ ፈራጅ በመሆኑ በኃጢአት ላይ ተገቢውን ፍርድ ሳይሰጥ አያልፍም። በኖህ ዘመን እንደምንመለከተው የሰው ልጅ የሠራው ኃጢአት እግዚአብሔርን እጅግ ከማስቆጣቱ የተነሳ ሰውን በመፍጠሩ የተፀፀተበትና ያዘነበት ጊዜ ነበር። ከዚህም የተነሳ በሰው በደልና መተላለፍ ምክንያት እግዚአብሔር ሰውንና በምድር ላይ የፈጠራቸውን ፍጥረታት በሙሉ በውሃ ለማጥፋት ወሰነ። (ዘፍ. 6፥17)

ነገር ግን በዚያ አስቸጋሪና ጠማማ ትውልድ መካከል ኖህ አካሄዱን ከእግዚአብሔር ጋር ያደረገ በመሆኑ ከእግዚአብሔር ዘንድ ጸጋንና ሞገስን አገኘ። ኖህ ከአመጸኛው ሕዝብ ጋር እንዳይጠፋ እግዚአብሔር መርከብ እንዲሠራና ሊመጣ ካለው የጥፋት ውሃ እርሱና ቤተሰቡ እንዲድኑ ዕቅድ አወጣ። ወደዚህ ሰው ወደ ቤተሰቡም እግዚአብሔር ቀርቦ እንዲህ አለ «ቃል ኪዳን ካንተ ጋር አቆማለሁ» (ዘፍ. 6፥18) በገባው ቃል ኪዳን መሠረት ኖህና ልጆቹ (ሴም፣ ካምና ያፌት) የራሱና የልጆቹ ሚስቶች በድምሩ ስምንት ሰዎች በእግዚአብሔር ዕቅድ (ፕላን) በኖህ እጅ በተሠራው መርከብ ከጥፋት ውሃ ሊድኑ ችሉ። በተጨማሪም የእንስሳት ዝሪያ ተባትና እንስት (ወንድና ሴት) እየሆኑ ከየወጉ ወደ መርከቡ እንዲገቡ ታዝዘው ሊተርፉ ችለዋል። (ዘፍ. 6፥17-22) የቃል ኪዳኑንም ዓላማ በመግለጽ፡ «ሥጋ ያለው ሁሉ ዳግመኛ በጥፋት ውሃ አይጠፋም ምድርንም ለማጥፋት ዳግመኛ የጥፋት ውሃ አይሆንም» (ዘፍ. 9፥11) በማለት ለእርሱ ቃል ኪዳን ምልክት እንዲሆን ቀስተ ደመናን አደረገ። ስለዚህ ቀስተ ደመና በታየ ጊዜ ሁሉ የምድር ፍጥረታት በውሃ እንደማይጠፋ ማረጋገጫ ይሆናል፤ ከምት ፍርሃትም ነፃ ይሆናሉ። ለዚህ ቃል ኪዳን ኖህ ያደረገው የግሉ ጥረት ወይም ሌላ ሰው ያማለደለት ነገር የለም። ነገር ግን እግዚአብሔር በፈቃዱ ከሰው ጋር ኅብረት ለማድረግና የራሱን ሃሳብ ለማከናወን ይህንን ሲፈጽም እንመለከታለን። (ዘፍ. 9፥9)

እግዚአብሔር ለኖህ የገባለት ቃል ኪዳን ፍጥረተ ዓለምን በሙሉ የሚመለከት ነው። የጥፋት ውሃ ዓለም አቀፍ እንደሆነ ሁሉ እግዚአብሔር በቃል ኪዳኑ መሠረት ያቀደው ደህንነትም መላ ዓለምን የሚያቅፍ ነው። ይህም ቃል ኪዳን በተለይ በዘፍጥረት ምዕራፍ 10 ላይ የተጠቀሱትን ሕዝቦች ይመለከታል። እነዚህ ሕዝቦች ከሦስቱ የኖህ ልጆች የተገኙ ወገኖች ናቸው። እነርሱም በምድር ላይ እየበዙ ሄዱ። በጀርአቸው ብቻ

የሰሙት እንኳን ቢሆን ሊረሱት ይችሉ ነበር። ነገር ግን በፊታቸው በዓይን የሚታይ ምልክትን ማድረግ እግዚአብሔር ምን ያህል ለሰው ልጆች ደህንነት ጥንቃቄና ጥበቃ እንደሚያደርግ ያሳያል። «በምድር ላይ ደመናን በጋረድሁ ጊዜ ቀስተቱ በደመና ትታያለች በእኔና ባንተ መካከል ሕያው ነፍስ ባለውም ሥጋ ሁሉ መካከል ያለውን ቃል ኪዳኔን አስባለሁ» (ዘፍ. 9፥14-15) ይላልና። እግዚአብሔር ቃል ኪዳኑን አያፈርስምና እርሱን ተስፋ የሚያደርጉ ደግሞ አያፍሩም።

11.4 እግዚአብሔር ለአብርሃም የገባው ቃል ኪዳን

ስለ አብርሃም ከዘፍጥረት ምዕራፍ አሥራ ሁለት ጀምሮ እስከ ዘፍጥረት ሃያ አምስት ያለውን ክፍል ስናነብ ከዑር ከለዳውያን ምድር የወጣ ሰው እንደሆነ እንመለከታለን። እግዚአብሔር ለአብርሃም ተገልጦለት «ከአገርህ ከዘመዶችህ ከአባትህም ቤት ተለይተህ እኔ ወደማሳይህ ምድር ውጣ ብሎ ሲጠራው ይህንን ቃል በመታዘዝ በተስፋና በአምነት ወጣ» (ዘ. 12፥1)

እግዚአብሔር አብርሃምን የጠራው ከእርሱ ጋር ቃል ኪዳን ለማድረግ በመፈለጉ ነው። (ዘፍ. 15፥18) አብርሃምም ቢሆን በዚህ ቃል ኪዳን ለእግዚአብሔር ከመታዘዙ በስተቀር በራሱ ያደረገው አስተዋጽኦ አልነበረም። ይህም እግዚአብሔር ለኖህ ከገባው ቃል ኪዳን ጋር ተመሳሳይ ነው። እግዚአብሔር አብርሃም ሳያስበው ሳይፈልገውና ሳያቅደው ካንተ ጋር ቃል ኪዳን አቆማለሁ ብሎ ቀረበው። እግዚአብሔር ለአብርሃም የገባለት ቃል ኪዳን ሦስት ነገሮችን ያጠቃልላል።

1ኛ) ታላቅ ሕዝብ አደርግሃለሁ አለው (ዘፍ. 12፥2)

2ኛ) ታላቅ የሆነው ይህ ሕዝብ የከነዓንን ምድር እንደሚወርስ ተናገረው (ዘፍ. 12፥7፤ 13፥15)

3ኛ) በአብርሃም ዘር የምድር ወገኖች ሁሉ እንደሚባረኩ ተናገረው። (ዘፍ. 12፥3) እግዚአብሔር ለአብርሃም በገባለት ቃል ኪዳን መሠረት በእግዚአብሔር የሚባረክ አዲስ ሕዝብ የሚፈጠር መሆኑን እንመለከታለን። ይህ አዲስ ሕዝብ ተባርኮ በእርሱ አማካይነት ደግሞ የምድር ወገኖች ሁሉ እንደሚባረኩ ያሳያል። በአዲስ ኪዳን ይህ ተስፋ በኢየሱስ ክርስቶስ መፈጸሙ ተብራርቶአል።

11.5 ለሙሴ የተሰጠ - የሲና ቃል ኪዳን

እግዚአብሔር በተለያዩ ጊዜያትና ሁኔታዎች ሰውን ለማዳንና ወደ ራሱ ለመሰብሰብ ፍቅሩን ገልጿለታል። ከዚህ በላይ እግዚአብሔር ለአዳም፣ ለኖህና ለአብርሃም በተለያዩ ዘመናት ቃል ኪዳን መግባቱን የተመልከትን ሲሆን ከዚህ በታች ደግሞ የሲናን ቃል ኪዳን ይዞታና ትርጉም በአጭሩ እናያለን።

እግዚአብሔር ቃል ኪዳን የገባለትና የተመረጠው ሕዝብ «እስራኤል» ተብሎ የተጠራው በ ዘፍ. 32፥22-32 እንደተገለጸው ታሪኩ ያዕቆብ ከመሰጴጦም ወደ ከነዓን ለመመለስ በመንገድ ላይ የተገናኘው እግዚአብሔር እንደሆነ ተገነዘበና «ካልባረክኸኝ አልለቅህም» ብሎ ተናገረ ቁጥር 26። ከዚያም ስሙን ተጠይቆ ያዕቆብ ነኝ ካለ በኋላ ከእንግዲህ ወዲህ ስምህ ያዕቆብ አይባል «እስራኤል» ይባል እንጂ ብሎ እግዚአብሔር ቃል ኪዳን ገባለት። ስለሆነም የእስራኤል ሕዝብ ለእግዚአብሔር የተለየ ሕዝብ ከመሆኑ የተነሳ ታሪኩ ከሌላ ሕዝብ ታሪክ የተለየ ነው።

እግዚአብሔር ጥንት ከአብርሃም ጋር ባደረገው ቃል ኪዳንና በሲና ከእስራኤል ሕዝብ ጋር በሙሴ አማካይነት ባደረገው ቃል ኪዳን መካከል የተቀራረበ ግንኙነት መኖሩን መጽሐፍ ቅዱስ ያሳያል። ለአብርሃም የተሰጠ ተስፋ ፍጻሜ ያገኝ ዘንድ የሲና ቃል ኪዳን አስፈላጊ የሆነ ተከ ታይ በመሆኑ ነው። ይኸውም ለዓለም ሕዝቦች መዳን የተዘጋጀላቸው ከአይሁድ (ከእስራኤል) ወገን በመጣው በኢየሱስ ክርስቶስ መሆኑን የሚጠቁም ነው። (ዮሐ. 4፥22)

በሲና ተራራ አቅራቢያ በእሾህ ቁጥቋጦ መካከል በእሳት ነበልባል እግዚአብሔር ራሱን ለሙሴ በገለጠ ጊዜ ለአባቶች የተነገረውን ቃል በማስታወስ ነው። «እኔ የአባትህ አምላክ የአብርሃም አምላክ የይስሃቅ አምላክ የያዕቆብም አምላክ ነኝ» አለው። (ዘፀ. 3፥6) እንዲህ ማለቱም እግዚአብሔር ለአባቶች የገባውን ቃል ኪዳን የማይረሳ መሆኑን ያሳያል።

ሙሴም እግዚአብሔር የገባለትን ቃል ኪዳንና ለሕዝቡ የሰጠውን ተስፋ በመጨበጥ ሕዝቡን ከባርነት ቀንበር ለማላቀቅ ሲነሳ የግብፅ ንጉሥ ፈርዖን ሙሴንም ሆነ ወንድሙን አሮንን ተቃውሞአቸዋል። ይሁን እንጂ እግዚአብሔር ድንቅና ታምራት በግብፅ ምድር ላይ አድርጎ በእያንዳንዱ እስራኤላዊ ቤት በግ ታርዶ ደሙ በቤቱ ጉበንና በመቃኑ ላይ እንዲቀባ ትዕዛዝ በመስጠት ከንጉሡ እስከ ግዙታቸው፣ ከሰው እስከ እንስሳ ድረስ

በግብፃውያን ቤት በኩር የሆነውን ሁሉ በሞት መቅሰፍት ከቀጣ በኋላ፤ እግዚአብሔር ሕዝቡን ከባርነት በድል እንዳወጣው የታወቀ ነው። ሕዝቡ ወደ ከነዓን ለመድረስ በመንገድ ላይ እያለ እግዚአብሔር ሊመራበት የሚገባውን ሕግና ሥርዓት ሰጠው። የእስራኤል ልጆች በሲና ተራራ አጠገብ በቆዩበት ጊዜ የተጠቀሱ ሕግጋት ተሰጥተዋቸዋል። ይኸውም ከዘጸአት 20 እስከ ዘጥልቀ 10 ድረስ ያለው ታሪክ በሙሉ በተራራው ሥር የቆዩበትን ጊዜ የሚያመለክት ነው። በተጠቀሰው ረዥም ክፍል ውስጥ ተጠራቅመው የሚገኙት ትዕዛዛትና ሕግጋት ሁሉ በዚያን ጊዜ የተሰጡ ናቸው። ከነዚህም ሕግጋት ዋና ዋናዎቹ በዘጸአት 20-23 ተዘርዝረው የሚገኙ ሲሆን ከዘጸአት 20፥1-17 አሥርቱ ትዕዛዛት ቀዳሚውን ስፍራ ይዘው ይገኛሉ። ከዚያም ቀጥሎ ከዘጸአት 20፥23-33 ያሉት የሕዝቡን ማህበራዊና መንፈሳዊ ኑሮ የሚመለከቱ ልዩ ልዩ ዓይነት ሕግጋት የተጠቀሱባቸው ናቸው። በዘጸአት 24፥7 ላይ የቃል ኪዳኑ መጽሐፍ የሚለውን አባባል እናገኛለን። ይህም ለእነዚህ ሕግጋት መጽሐፍ የተጠቀሱት ሕግጋትና ትምህርቶች ናቸው። እነዚህም ድንጋጌዎች ወደፊት የሚሆነውን ጊዜ እንጂ የእስራኤል ልጆች በምድረ በዳ የቆዩበትን ጊዜ አያመለክቱም።

ሙሴ ከሲና ተራራ ከእግዚአብሔር ዘንድ ለእስራኤል ልጆች ያመጣላቸው ሕግጋት ሁለት ዓይነት ሲሆኑ አንደኛው አሥርቱ ትዕዛዛት፣ ሁለተኛው የቃል ኪዳኑ ሕግጋት ናቸው።

አሥርቱ ቃላት (ትዕዛዛት) በእግዚአብሔር አፍ በቀጥታ የተነገሩ ከመሆናቸውም በላይ፤ ተወዳዳሪ የሌላቸው በሁለቱ ጽላቶች በእግዚአብሔር ጣት የተጻፉ ናቸው። (ዘጸ. 31፥18፥ 34፥1-28)

11.6 ለዳዊት የተሰጠ ቃል ኪዳን

ዳዊት ከእስራኤል ነገሥታት ሁሉ ታላቅና ተወዳጅ የሆነ ንጉሥ ሲሆን ዘመነ መንግሥቱም 1011-971 ከክርስቶስ በፊት ነበረ ተብሎ ይገመታል። ዳዊት በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ መንግሥቱ የመሲሁ መንግሥት ምሳሌ ሆኖ ተጠቅሶአል። መሲሁ ራሱም ብዙ ጊዜ በዳዊት ስም ተጠቅሶ ይገኛል። (2ኛው. 7፥8-17፤ ኢሳ. 9፥7፤ ኤር. 23፥5-6፤ 33፥14-17፤ ሕዝ. 34፥23፤ 37፥24)

በአዲስ ኪዳን ኢየሱስ የዳዊት ልጅ በሚለው ስም የሚጠራው በዚህ ምክንያት ነው። (ማቴ. 9፡27፤ 12፡23) በትውልድ መጽሐፉም ላይ ከዳዊት ቤትና ወገን የተወለደ መሆኑ ተነግሮለታል (ማቴ 1፡1)።

ነቢዩ ናታን ዳዊትን «እግዚአብሔር ካንተ ጋር ነውና ሂድ በልብህ ያለውን አድርግ ... ለሕዝቡ ለእስራኤል ሰፍራ አደርግለታለሁ። ... ቤት እስራልሃለሁ ...። ከወገብህ የሚወጣውን ዘርህን ከአንተ በኋላ አስነሳለሁ፤ መንግሥቱንም አጸናለሁ እኔም አባት እሆነዋለሁ፤ እርሱም ልጅ ይሆንኛል ... ቤትህና መንግሥትህም በፊቱ ለዘላለም ይጠነክራል ዙፋንህ ለዘላለም ይፀናል ...» (2ኛሙ. 7፡3-17) «ሕፃን ተወልዶአልና ወንድ ልጅም ተሰጥቶናልና አለቅነትም በሜንቃው ላይ ይሆናል ... በዳዊት ዙፋንና በመንግሥቱ ላይ አለቅነቱ ይበዛል ...» (ኢሳ. 9፡6-7) እነሆ ለዳዊት ጻድቅ ቁጥጭጥ የማስነሳበት ዘመን ይመጣል ይላል እግዚአብሔር እርሱም እንደ ንጉሥ ይነግሣል ይከናወንለታልም በምድር ፍርድና ጽድቅን ያደርጋል። (ኤር. 23፡5-6፤ 33፡14-15) እግዚአብሔር ለዳዊት የሰጠውን ቃል ኪዳን ፈጽሞታል። ይኸውም ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ የነገሥታት ንጉሥ የጌቶች ጌታ በሥጋ ከዳዊት ዘር ተወልዶ መጥቶ ዓለምን ለማዳን በመስቀል ላይ ተሰቅሎአል።

11.7 ኪዳን ምህረት

በክርስቶስ ኢየሱስ ለሰው ሁሉ የተሰጠ የምህረት ቃል ኪዳን

ኪዳን ምህረት በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ አማካይነት የሰው የኃጢአት ዕዳ ተከፍሎ በእምነት የተቀበለ ሁሉ ዳግም ተወልዶ የእግዚአብሔር ልጅ የመሆን ተስፋ ያገኘበት የምህረት ቃል ኪዳን (ውል) ነው። (ዮሐ. 1፡12፤ 3፡16፤ ሐ.ሥ. 4፡12)

እግዚአብሔር ሰውን ከመውደዱ ከትልቅ ፍቅሩ የተነሣ ሞትና የዘላለም ፍርድ የሚገባው ቢሆንም ከአእምሮ በላይ በሆነ ሰማያዊ ፍቅር ሕይወት ሊሰጠው ቃል ኪዳን ገባለት፤ ከስጦታ ሁሉ በላይ የሆነውን ሰጦታ አንድያ ልጁን በመስጠት ወደደው፤ ፍቅሩንም በተግባር ገለጸ።

በተለያዩ ዘመናት እግዚአብሔር ሰውን ለማዳን ከአመፅና ከልብ ደንዳናነት ተመልሶ ታዛዥና ትሁት እንዲሆን መልዕክቱንና ትዕዛዙን የልቡን ሃሳብ በሚያሳርፉ ሰዎችና በተለያዩ ነቢያት አማካይነት ለሕዝቡ ሲያስተላልፍ ቆይቷል።

ነገር ግን የሰው ልጅ እውነትን አንዳያውቅ ሰይጣን ዲያቢሎስ ከብርሃን ይልቅ ጨለማን ከሕይወት ይልቅ ሞትን እንዲመርጥ እያደረገው አንዱ በሌላው ላይ ክፋትንና ተንኮልን በመፈላለግ የእግዚአብሔርን ትዕዛዝ ሲጥስና ሌላውንም ወገኑን ሲያቆስል ይታያል። ይህን ሁሉ የሚያደርገው የህሊና ሕግ እየከሰሰው፤ መንፈስ ቅዱስም እየወቀሰው በእምቢተኝነት እንደሆነ የታወቀ ነው። ቢሆንም ከዚህ በላይ እንደተገለጸው እግዚአብሔር በተለያዩ ጊዜያትና ዘመናት ሊመጣ ያለውን የዘላለም ተስፋና በክርስቶስ ደም የተደረገውን የኃጢአት ሥርየት ሲገልጽ ከዚህ በላይ በዝርዝር እንደተብራራው፤

1ኛ) ለአዳምና ለሄዋን - በኃጢአት በወደቁ ጊዜ የተስፋ ቃል ኪዳን ገባላቸው (ዘፍ. 2፡8-17፤ ሆሴዕ 6፡7)

2ኛ) ለኖህ - በምድር ላይ የነበሩ የሰው ዝርያዎች በሙሉ በእግዚአብሔር ላይ በማመፃቸው እግዚአብሔር ኖህንና ቤተሰቡን አስቀርቶ ሌላውን ሕዝብ በጥፋት ውሃ ከጨረሰ በኋላ የገባው ቃል ኪዳን (ዘፍ. 9፡1-17)

3ኛ) ለአብርሃም - ከሚኖርበት ሰፈርና ከአመፀኛ ሕዝብ መካከል እንዲለይ ካደረገው በኋላ የገባለት የተስፋን ቃል ኪዳን (ዘፍ. 17፡1-21፤ ሮሜ 4፡11)

4ኛ) ለሙሴ - የእስራኤልን ሕዝብ እንዲመራ ሃላፊነት ከሰጠው በኋላ ማርና ወተት ወደምታፈስሰው አገረ ከነዓን ሊገቡ በመንገድ ላይ በነበሩበት ወቅት የተሰጠ የአሥርቱ ቃላት ቃል ኪዳን (ብሉይ ኪዳን) ዘጸአት 19፡5-6፤ 24፡7-8)

5ኛ) ለዳዊት - የእስራኤል የመጀመሪያው ንጉሥ ሳዖል እግዚአብሔርን ባለመታዘዙ ከሥልጣን ከወደቀ በኋላ እግዚአብሔር እንደልቡ የሆነውን የእሴደን ልጅ ዳዊትን አግኝቶ የገባለት የዘላለም መንግሥት (የክርስቶስ መንግሥት ምሳሌ) የሆነ ቃል ኪዳን 2ኛሙ. 7፡8-17፤ ኢሳ. 9፡7፤ ኤር. 23፡5-6፤ 33፡14-17፤ ሕዝ. 34፡23፤ 37፡24)

6ኛ) ለአሕዛብና ለእስራኤል በኢየሱስ ክርስቶስ ሞትና ትንሳኤ አማካይነት የተደረገ የምህረት ቃል ኪዳን (አዲስ ኪዳን) ሲሆን በእግዚአብሔርና በሰው መካከል የገባውን የኃጢአት ግድግዳ አፍርሶ በደሙ እርቅና ሰላም እንዲሆን ባደረገው በጌታችን በኢየሱስ ክርስቶስ የመስቀል ላይ ጣርና ሞት ዕዳ የተከፈለበት

ውል ኪዳን ምህረት ይባላል። በዚህ የእርቅ ውል መሠረት ጌታን ኢየሱስ ክርስቶስን እንደግል መድሃኒቱና ጌታው አድርጎ የተቀበለ ሰው ያለ ምንም ቅድመ ሁኔታ የእግዚአብሔር ልጅ ይሆናል ዮሐ. 1፥12። የእግዚአብሔርም ልጅ የሆነ መንግሥቱን ይወርሳል። ከዚህ ውጪ ግን ሰው በራሱ ጥረት የሚያደርገው ማንኛውም በጉ ምግባርና ተግባር ለዘላለም ሕይወት ሊያበቃው ስላልቻለ እግዚአብሔር ለሰው ልጅ ደህንነት ያዘጋጀለት ኪዳን ምህረት ልጁ ኢየሱስ ክርስቶስ ብቻ እንደሆነ መጽሐፍ ቅዱስ ግልጽ አድርጎ ይነግረናል። ይህ የአዲስ ኪዳን ወይም ኪዳን ምህረት በሌሎች ፍጡራን ሳይሆን በራሱ በመድሃኒታችን በኢየሱስ ክርስቶስ የተፈጸመ በመሆኑ የመንግሥተ ሰማያት መግቢያ ብቸኛ መንገድም እርሱ ነው እንጂ በሌሎች ፍጡራን አማካይነት ፈጽሞ ሊገባ የሚችል የለም። (ዮሐ. 3፥16፤ ሐ.ሥ. 4፥12)።

ክፍል አሥራ ሁለት

ታቦት

12.1 የታቦቱ አሠራር

ታቦት ማለት የቃሉ ትርጉም ማኖሪያ፣ ማደሪያ ወይም ማስቀመጫ ማለት ሲሆን ታቦት የሚለው ቃል የግዕዝ ቃል ነው። የእግዚአብሔር ሕዝብ በመባል የሚታወቀው የእስራኤል ሕዝብ ከዮሴፍ እስከ ሙሴ ዘመን ድረስ ለአራት መቶ ሠላሳ ዓመታት ገደማ በግብፅ አገር በባርነት ተገዝተው ኖረዋል። (ዘፀ. 1፥1-22፤ 2፥1-25)

እግዚአብሔር አምላክም በሕዝቡ በእስራኤል ላይ ይደርስ የነበረውን መከራና ሰቆቃ በማየቱና በማወቁ የሕዝቡንም የለቅሶ ድምፅ በመስማቱ ነፃ ሊያወጣቸው ወሰነ። የግብፅ መንግሥት ለግል ጥቅሙ ሲል የእስራኤልን ሕዝብ ለመልቀቅ ፈቃደኛ ባይሆንም እግዚአብሔር ግን በበረታች እጅና በጸናች ክንፉ ለአባቶቻቸው ለአብርሃም፣ ለይስሃቅና ለያዕቆብ ቃል ኪዳን ወደ ገባላቸው ወደ ተስፋይቱ አገር ወደ ከነዓን ከብዙ ፈተና በኋላ እንዲገቡ እንዳደረጋቸው የታወቀ ነው። (ዘፀ. 14፥28-31)

ሙሴ የፈርዖን ሴት ልጅ ከተጣለበት ውሃ ውስጥ አንስታው ወስዳ የንጉሡ የልጅ ልጅ እየተባለ በተለምዶ አድጎ የእስራኤል ሕዝብ መሪ በመሆን እንዲያገለግል በኪነ ጥበቡ እግዚአብሔር የመረጠው ሰው ነው። እርሱንም ሕዝቡ በማህበራዊም ሆነ በመንፈሳዊ ሕይወቱ ሥርዓት ያለው እንዲሆን እግዚአብሔር አምላኩን በማወቅና በመፍራት እንዲሁም እርሱን ብቻ እያመለከ እንዲኖር የቃል ኪዳን መመሪያ እንዲቀበል አዘዘው። ሙሴም ወደ ሲና ተራራ ወጥቶ በየምና በጸሎት አርባ ቀንና አርባ ሌሊት ካሳለፈ በኋላ እግዚአብሔር በሁለት በኩል የተጻፉ ሁለት የድንጋይ ጽላቶችን ሰጠው። በጽላቶቹ ላይ የተጻፉት አሥርቱ ቃላት የሚከተሉት ናቸው፡-

1. ከግብፅ ምድር ከባርነት ቤት ያወጣሁህ እግዚአብሔር አምላክህ እኔ ነኝ ከእኔ በቀር ሌሎች አማልክት አይሁኑልህ። ዘፀ. 20፥2-3፤ ዘዳ. 5፥6-7

2. በላይ በሰማይ ካለው በታችም በምድር ካለው ከምድርም በታች በውሃ ካለው የማናቸውም ነገር ምሳሌ የተቀረጸውንም ምስል ለአንተ አታድርግ አትስገድላቸው አታምልካቸውም ... እኔ እግዚአብሔር አምላክህ ቀናተኛ አምላክ ነኝ። ዘፀ. 20፡4-6፤ ዘዳ. 5፡5-8
3. የእግዚአብሔር የአምላክህን ስም በከንቱ አትጥራ እግዚአብሔር ስሙን በከንቱ የሚጠራውን ከበደል አያነጻውም። ዘፀ. 20፡7፤ ዘዳ. 5፡1
4. የሰንበትን ቀን ትቀድሰው ዘንድ አስብ። ስድስት ቀን ሥራ ሰባተኛው ቀን ግን ለአምላክህ ለእግዚአብሔር ሰንበት ነው። ዘፀ. 20፡8-11፤ ዘዳ. 5፡12-15
5. አባትህንና እናትህን አክብር። እግዚአብሔር አምላክህ በሚሰጥህ ምድር ዕድሜህ እንዲረዝም። ዘፀ. 20፡12፤ ዘዳ. 5፡16
6. አትግደል ዘፀ. 20፡13፤ ዘዳ. 5፡17
7. አታመንዝር ዘፀ. 20፡14፤ ዘዳ. 5፡18
8. አትስረቅ ዘፀ. 20፡15፤ ዘዳ. 5፡19
9. በባልንጀራህ ላይ በሀሰት አትመስክር ዘፀ. 20፡16፤ ዘዳ. 5፡20
10. የባልንጀራህን ቤት አትመኝ፤ የባልንጀራህን ሚስት ሎሌውንም ገረዱንም በሬውንም አህያውንም የባልንጀራህን ገንዘብ ሁሉ አትመኝ ዘፀ. 20፡17፤ ዘዳ. 4፡21 የሚሉ ናቸው።

እነዚህ ሁለቱ ጽላቶች ከግራር ተጠርቦ በወርቅ በተለበጠ ታቦት ውስጥ እንዲቀመጡ እግዚአብሔር አዘዘ። ይህም ታቦት የሆነው የተጠቀሰው የግራሩ ምሳሌ ጠማማና አስቸጋሪ የሆነውን የሰው ልጅ እግዚአብሔር በአንድያ ልጁ ዳግም በመቤዝት የከብሩ መግለጫ፤ የቃሉ መኖሪያ ማድረጉ አስደናቂ የሆነውን የእግዚአብሔርን ሰማያዊ ፍቅር በምስጢር ይገልጻል። ስለሆነም በአዲስ ኪዳን ታቦት የሆነው የአብ፡ የወልድና የመንፈስ ቅዱስ ማደሪያ ዳግም የተወለደ አማኝ ሲሆን (ዮሐ. 14፡23) ቃላቱ የተጻፉበት ድንጋይ ደግሞ የሰው ልብ ነው። (ኤር. 31፡31)

እነዚህንም አሥርቱን ቃላት ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ በሁለት አጠቃሎአቸዋል። ይኸውም ፈሪሳውያን ከትእዛዝ ሁሉ ፊተኛይቱ

ማንኛይቱ ናት? ብለው በጠየቁት ጊዜ ሲመልስላቸው ፊተኛይቱ ጌታ አምላካችን አንድ ጌታ ነው። በፍጹም ልብህ በፍጹም ነፍስህ፤ በፍጹም ሃሳብህ፤ በፍጹምም ኃይልህ ጌታ አምላክህን ውደድ የምትል ይህች ናት። ሁለተኛይቱም ባልንጀራህን እንደራሱ ውደድ የምትል እርስዋን የምትመስል ይህች ናት። ከእነዚህ የምትበልጥ ሌላ ትዕዛዝ የለችም ብሎ መልሶአል። (ማር. 12፡18-31፤ ዘሌ. 19፡18)

12.2 የእስራኤል ታቦትና የማደሪያው ድንኳን አቀማመጥ

እስራኤላውያን አርባ ዓመት ሙሉ በምድረበዳ ሲጓዙ እግዚአብሔር በመካከላቸው መሆኑን ለማረጋገጥ የገባው ቃል ኪዳን በሁለት ገበታ (ፅላት) በድንጋይ ላይ ተጽፎ በታቦት ውስጥ እንዲቀመጥና ታቦቱ በሥርየት መክደኛ እንዲከደን በድንኳንም እንዲከለል ተደርጎአል።

የማደሪያውን ድንኳን አሠራር ስንመለከት ቀደም ሲል እግዚአብሔር አዳምንና ሄዋንን ፈጥሮ በገነት አስቀምጦአቸው ሳለ የተሰጣቸውን ትዕዛዝ ባለማክበራቸው ከአምላካቸው ከእግዚአብሔር ተለይተዋል። ይህም ማለት እግዚአብሔር በየጊዜው ወደ እነርሱ እየቀረበ በማነጋገር የሚያስፈልጋቸውን ሁሉ ያሟላላቸው ነበር። እነርሱ ግን በቅድሚያ የሰሙትን የእግዚአብሔርን ድምፅ ችላ በማለት የጠላት (የሰይጣንን) ድምፅ በመስማት ራሳቸው አምላክ ለመሆን ካላቸው ከውስጥ ፍላጎት የተነሳ ለእግዚአብሔር ባለመታዘዛቸው ጠንቅ ከገነት ከመባረራቸውም በላይ ከፈጣሪያቸውና ከተንከባካቢያቸውም ተለይተዋል።

ስለሆነም አዳምና ሄዋን በኃጢአት ከወደቁ በኋላ እግዚአብሔር ድምፁን ከማሰማት በስተቀር እንደቀድሞ ከእነርሱ ጋር ለመሆን አልፈቀደም። ምክንያቱም እግዚአብሔር ከኃጢአት ጋር ሕብረት የለውምና ነው። ነገር ግን እግዚአብሔር በሕዝቡ መካከል ለማደርና የማዳን ዕቅዱን ለመግለጽ ወስኖ ድንኳን ይስሩልኝ ማለቱ በአሪት መጻሕፍትና በዕብራውያን መልዕክት በሃምሳ ምዕራፎች ላይ ተጠቅሶአል። ይኸውም አሪት ዘጸአት ውስጥ አሥራ ሦስት ምዕራፎች ላይ፤ በአሪት ዘሌዋውያን አሥራ ስምንት ምዕራፎች፤ በአሪት ዘኁል ቀኑ አሥራ ሦስት፤ በአሪት ዘዳግም ሁለት እንዲሁም በዕብራውያን መልዕክት አራት ምዕራፎች ናቸው። እግዚአብሔር ይህንን መግለጫ የሰጠበት ምክንያት የማደሪያ ድንኳንም ሆነ በዚያ ውስጥ የሚደረገው አምልኮና አገልግሎት በዘመናት ውስጥ ሊመጣ ስላለው የዘለዓለም ደህንነት የሚያሳይ የእውነተኛው ነገር ጥላ ወይም ምሳሌ ነው።

የማደሪያው ድንኳን - የመገናኛ ድንኳን የምስክሩ ድንኳንም ተብሎም ይጠራል።

«ቃልም ሥጋ ሆነ ፀጋንና እውነትንም ተሞልቶ በእኛ አደረ አንድ ልጅም ከአባቱ ዘንድ እንዳለው ክብር የሆነውን ክብሩን አየን። (ዮሐ. 1፡14) በብሉይ ኪዳን እግዚአብሔር በማደሪያው ድንኳን አማካይነት በሕዝቡ መካከል እንዳደረ የተገለጸ ሲሆን በአዲስ ኪዳን በክርስቶስ አማካይነት በእኛ ውስጥ አደረ ይላል። የእስራኤል ልጆች የእግዚአብሔርን ክብር በማደሪያው ድንኳን ውስጥ ከሩቅ ተመለከቱት። ዛሬ ግን በክርስቶስ በኩል፤ «እኛም ሁላችን በመጋረጃ በማይከደን ፊት የጌታን ክብር እንደመስተዋት እያብለጩለዊን መንፈስ ከሚሆን ጌታ እንደሚደረግ ያን መልክ እንመስል ዘንድ ከክብር ወደ ክብር እንለወጣለን። ይህ ሊሆን የቻለው እርሱ በክብሩ በእኛ ውስጥ ስለሚኖርና እኛም በእርሱ አማካይነት የእግዚአብሔር መኖሪያ ስለሆንን ነው። ሰው የእግዚአብሔር መኖሪያ የሚሆነው ሃይማኖተኛ ስለሆነ ሳይሆን ጌታን ኢየሱስ ክርስቶስን እንደ ግል አዳኙና ጌታው አድርጎ ሲቀበልና የእግዚአብሔር ልጅ ሲሆን ብቻ ነው። ለተቀበሉት ሁሉ በስሙ ለሚያምኑት ለእነርሱ የእግዚአብሔር ልጆች ይሆኑ ዘንድ ሥልጣንን ሰጣቸው ይላልና (ዮሐ. 1፡12) «በእርሱም እናንተ ደግሞ ለእግዚአብሔር መኖሪያ ለመሆን በመንፈስ አብራችሁ ትሠራላችሁ። በማለት ሐዋርያው ጳውሎስ ያረጋግጥልናል። በሌላ ስፍራ ደግሞ «እኛ የሕያው የእግዚአብሔር ቤተ መቅደስ ነንና እንዲሁ እግዚአብሔር ተናገረ እንዲህ ሲል፤ በእነርሱ እኖራለሁ በመካከላቸውም እመላለሳለሁ አምላካቸውም እሆናለሁ እነርሱም ሕዝቤ ይሆናሉ።» (ዘጸ. 25፡8፤ 29፡44-45፤ ዮሐ. 3፡18፤ ኤፌ. 2፡22፤ ፊል. 3፡3) ስለዚህም ጌታ ከመካከላቸው ውጡና የተለያችሁ ሁኑ ርኩስንም አትንኩ...» 2 ቆሮ. 6፡17-18 ሲል መለየት ወይም መቀደስ ከኛ ሳይሆን ከእርሱ እንደሆነ እንረዳለን፤ ምክንያቱም «ልዑል ማደሪያውን ቀደስ...» ይላልና። የሚቀደስ ጌታ ከሆነ ደግሞ «በኑሮአችሁ ሁሉ ቅዱሳን ሁኑ...» የሚለውን ልንዘነጋ አይገባም።

የማደሪያው ድንኳን እስራኤላውያን በምድረ በዳ በጉዞ ላይ እያሉ እንዲሠራ በእግዚአብሔር የታዘዘ እንጂ ወደ ከነዓን ከገቡ በኋላ የተሰጠ አይደለም። ይህም ድንኳን አስፈላጊነቱ ለዘለቄታ ሳይሆን ለተወሰነ ጊዜ ብቻ የሚቆይ መሆኑን ያመለክታል። ጉዞውን ፈጽመው ከነዓን ከገቡ በኋላ ቤተ መቅደስ እንጂ ድንኳን አላስፈለጋቸውም። «... ነገር ግን ክርስቶስ ይመጣ ዘንድ ላለው መልካም ነገር ሊቀ ካህናት ሆኖ

ዘምትበልጠውና በምትሻለው በእጆችም ባልተሰራች ማለት ለዚህ ፍጥረት ባልሆነች ድንኳን የዘላለም ቤዛነት አግኝቶ አንድ ጊዜ ፈጽሞ ወደ ቅድስት በገዛ ደሙ ገባ እንጂ በፍየሉችና በጥጆች ደም አይደለም።» (ዘኁ. 9፡16-23፤ መዝ. 78፡72፤ ሕዝ. 11፡16፤ ማቴ. 6፡31-32፤ ፊል. 4፡19፤ ዕብ. 9፡8-12)

የእስራኤል ልጆች በምድረ በዳ በጉዞ ላይ እያሉ ታዝዘው በሠሩት ድንኳን ውስጥ እግዚአብሔር ከነሙሉ ክብሩ ለማደር እንደወደደ እንዲሁ ደግሞ ቃል ሥጋ ሆነ ጸጋንና እውነትንም ተሞልቶ በእኛ አደረ፤ አንድ ልጅም ከአባቱ ዘንድ እንዳለው ክብር የሆነውን ክብሩን አየን። በእርሱ የመለኮት ሙላት ሁሉ በሰውነት ተገልጦ ይኖራል፤ ያለው ክርስቶስ ሥጋ መልበሱን አምላክ ሆኖ ሳለ ሰው መሆኑንና በሰው ልብ ውስጥ ሊኖር ፈቃደኛ መሆኑን ያሳያል።

የማደሪያው ድንኳንም ሆነ ቤተ መቅደስ ያለ ዓላማ የተሠሩ አይደሉም። ከፍ ብሎ እንደተገለጸው በእግዚአብሔር ጣት የተጻፉትን አሥርቱን ትዕዛዛት የያዙ ሁለት የድንጋይ ፅላቶች ያሉበት ማደሪያ ወይም ማኖሪያ ሣጥን (ታቦት) የሚቀመጠውም እዚያው በማደሪያ ድንኳን ውስጥ ነው። ይህም የቃል ኪዳን ምልክት እግዚአብሔር ሕዝቡን ወደ ራሱ ለማቅረብ የሰጠውን ውለታ የሚያሳይ ነው። ስለሆነም እስራኤላውያን ከግብፅ ወጥተው ወደ ከነዓን በሚሄዱበት ወቅት በመንገድ ላይ በገባላቸው ቃል ኪዳን መሠረት ከእግዚአብሔር ጋር ሊገናኙ የሚችሉት በመገናኛ ድንኳን በሊቀ ካህኑ አማካይነት ብቻ ነበር።

የአዲስ ኪዳን ሊቀ ካህን የሆነው ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስ ሲናገር በሩ እኔ ነኝ (ዮሐ. 10፡9) መንገድና እውነት ሕይወትም እኔ ነኝ በኔ በቀር ወደ አብ የሚመጣ የለም (ዮሐ. 14፡6) ብሎ በእርሱ አማካይነት ብቻ ወደ እግዚአብሔር መንግሥት መግባት እንደሚቻል ግልጽ አድርጎታል።

12.3 የእስራኤል የቃል ኪዳን ታቦት የት ደረሰ?

እግዚአብሔር ሕዝቡን በራሱ ደንብና ሥርዓት ለመምራትና ለማኖር በመፍቀዱ ለሙሴ አሥርቱን ትዕዛዛት በሲና ተራራ ከሰጠው በኋላ የእነዚህ አሥርቱ ትዕዛዛት ወይም ሁለት የፅላት ገበታዎች ማኖሪያ ከግራር እንጨት የተሠራ ሳጥን ታቦት ተብሏል። የዚህም ሙሴ ያሠራው ታቦት ርዝመቱ 125 ቁመቱ 75 ሳንቲ ሜትር ያህል ነበር። ዘጸ. 25፡16-22፤ ዘጸ. 5፡5-22፤ 10፡1-5፤ 2 ዜና 5፡10።

ሕዝብ እስራኤል በጽላቱ ላይ የተጻፈውን ቃል ቢጠብቁ ከእግዚአብሔር የሚሰጣቸውን በረከት ያገኛሉ። ካልሆነና ባለመታዘዝ ባይጠብቁ የሚወርድባቸውን የቁጣ መቅሰፍት ስለሚቀበሉ ይህ የቃል ኪዳን ጽላት (የውል ሰነድ) ወይም አንዳንድ ጊዜ ደግሞ የምስክሩ ጽላት በመባል ይታወቃል (ዘጸ. 31÷18፤ ዘዳ. 4÷13)።

የእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ታቦት ተሰርቆም ይሁን በስጦታ ወደ ኢትዮጵያ መጣ ሲባል ጽላቱን የያዘው ታቦት እንደሆነ ወይም ጽላቱ ብቻ እንደሆነ በትውፊታዊ አፈ ታሪኮች በጉልህ አልተገለጸም።

ወደዚህ ዝርዝር ከመግባታችን በፊት ግን ሊጤን የሚገባው ቃል ኪዳን በመጀመሪያ የተገባው ለማን ነበር? ማን ከማን ጋር? የትና መቼ? ለምንስ የተዋለው ነው? ብሎ መጠየቁ አስፈላጊ ይሆናል። በብሉይ ኪዳን በጥላነት የተገለጠው ፅላትና ታቦት በአዲስ ኪዳን በአካል ሲገለጥ ማንን ያሳያል? ብሎ መጠየቅ በደፈናው «አትመራመር» ለሚሉት ለአንዳንዶች አይዋጥላቸውም እንጂ አግባብነት ያለው ነው። መጽሐፍ ቅዱሳዊ እውነትም መርምሩ ፈትኑ መልካሙን ያዙ ይላልና።

እግዚአብሔር ይህንን ቃል ኪዳን በቃልና በጽላትም በመጻፍ የተዋለው ከማንም አሕዛብ ጋር ሳይሆን ሕዝቤ ብሎ ከሚጠራቸው ከእስራኤል ልጆች ጋር ነበር። ዘጸ. 4÷6-8፤ 34÷27-28፤ ዘሌ. 25÷55፤ 26÷1-46፤ ዘዳ. 5÷1-3፤ 6÷6-11፤ ዘጸ. 24÷4-8።

እንግዲህ የሠራዊትን ጌታ እግዚአብሔርን አምላኪ ብሎ በሚጠራውና እግዚአብሔርም ሕዝቤ ብሎ በሚያውቀው በእስራኤል ሕዝብና በአምላኩ መካከል ለተደረገው ቃል ኪዳን (ውለታ) ምስክር የሆነው የኪዳን ታቦት በአንዳንድ ታሪክ ፀሐፊዎች ወደ ኢትዮጵያ ተሰርቆ መጥቶአል ተብሎ የተጻፈ ስለሆነ ቢሰርቁት ምን ጥቅም አለው? ሰረቁ የተባሉትን ወገኖች በሌብነት ያስጠይቅ ይሆናል እንጂ ሌላ ፋይዳ የለውም። ወይም ደግሞ ያልሰረቁትን ሰዎች ስም ለማጥፋት ሰረቁ ከተባለም ይህ የብሉይ ቃል ኪዳን ከእስራኤል ልጆች ነገድ ውጪ ለሆኑት ለሌሎች አያገለግልም፤ አይጠቅማቸውምም። (መዝ. 147÷8-9) ስለሆነም እንደ ትውፊቱ አባባል የእስራኤል ታቦት ወይም ጽላት ወደ ኢትዮጵያ መጥቶ ቢሆን ኖሮ እስራኤሎች የግል ንብረታቸውን ሊወስዱ በተገባቸው ነበር።

ታቦት ወደ ኢትዮጵያ መጥቶአል ተብሎ በተጻፈውና የኢትዮጵያን የነገሥታት ሥልጣን ከዛጉዬ ሥርወ መንግሥት ወደ ሰለሞናዊ ሥርወ መንግሥት ለመመለስ በተደረሰው የታሪክ ድርሰትና ለይኩኖ አምላክ

ሥልጣን ማስጨበጫ ሲባል በተዘጋጀው የፍትሐ ነገሥት ጽሑፍ እንደተቀነባበረው ቢሆንና እግዚአብሔር ከወሰነለት ስፍራ ከኢየሩሳሌም ተሰርቆ ቢሆን ኖሮ በፍልስጥኤማውያን ላይ የደረሰው የመቅሰፍት ዓይነት በሰራዊቶች ላይ በወረደ ነበር። 1ኛሙ. 4÷10፤ ምዕ. 5 እና ምዕ. 6 ይነበብ።

በእግዚአብሔርና በእስራኤል ልጆች መካከል ለነበረው የቃል ኪዳን ታቦት ማደሪያ የሚሆን መቅደስ እንዲሠራበት በእግዚአብሔር የተመረጠው ቦታ ኢየሩሳሌም ስለነበረ ከዚያ ያለ እግዚአብሔር ትዕዛዝ ወደ ሌላ ቦታ እንዲዛወር ሲደረግ ቅስፈትን ባስከተለ ነበር። ዘዳ. 14÷22-25፤ ዘዳ. 26÷1-2፤ 1 ነገ. 8÷15-21፤ 1ዜና 21÷18-30፤ 22÷1-2፤ 2 ዜና. 3÷1።

በድፍረትም ሆነ በእግዚአብሔር ፈቃድ ወይም እንደተባለው በስርቆት ታቦቱ ከኢየሩሳሌም እንዲንቀሳቀስ ቢደረግ ኖሮ ታሪኩ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ከፍተኛ ስፍራ በተሰጠው ነበር። ይህ ባለመሆኑ ስለ ሁኔታው የበለጠ ትኩረት በመስጠት ታቦቱ እንግዲያው የት ደረሰ የሚለውን ጥያቄ ያጠናክራል።

እስኪ እንመልከት - ከሌሎ ወደ አቤንኤዜር ከዚያም ወደ አዛጦን ጌት አስቀሉና ሲወሰድ እንደገናም ለእስራኤል ልጆች ተመልሶ ወደ ቤትሳሚስ ከዚያም አሚናዳብ ቤት ሲቀመጥ መጽሐፍ ቅዱስ በዝርዝር ይተርካል። 1ኛሙ. 4÷3 እስከ ምዕ. 7÷2። ቀጥሎም ከአሚናዳብ ቤት ወደ አቢዳራ ቤት ሲዛወር ከዚያም ወደ ዳዊት ከተማ ወደ ጽዮን አምባ ሲመጣ ዝርዝር ታሪኩ በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ተብራርቶአል። (1ኛሙ. 6÷1-17) ይህ ሁሉ ሲሆን ታቦቱ ሰሎሞን ቤተ መቅደስ ሠርቶ ወደዚያ እንዲገባ እስካደረገበት ጊዜ ድረስ በድንኳን ውስጥ ይቀመጥ ነበር።

«ታቦቱ ተሰርቆ ተወሰደ» ከተባለበት ከሰለሞን ዘመን መንግሥት በኋላ 359 ዓመት ዘግይቶ በንጉሡ በኢዮስያስ 18ኛ የግዛት ዘመን ይኸው ታቦት በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ውስጥ ተቀምጦ እንደነበረ መጽሐፍ ቅዱስ በሰፊው ያስረዳል። 2ዜና. 35÷1-19 ታዲያ የመጽሐፍ ቅዱስን ወይንስ የቃልና የቅብብሎሽ ትውፊት እውነት ነው ብለን እንቀበል? መቼም የታቦቱ በቤተ መቅደስ አለመኖር ከሰው ተሰውሮ ኖረ ቢባል እንጂ ከእግዚአብሔር መንፈስ ሊሰወር አይችልም። (ኤር. 3÷23-24)

እንደ እግዚአብሔር ትዕዛዝ በሙሴ የተዘጋጀውን ታቦት ማለት የጽላቱን ማደሪያ ከግራር ተሠርቶ በወርቅ የተለበጠ ሳጥን እንዲሠራ ለሙሴ በተሰጠው መመሪያ መሠረት ሌላ ሰው አስመስሎ ሠርቶ ማዘጋጀት ይችል ይሆናል። ነገር ግን ጽላቱን በተመለከተ ሙሴ ጠርቦ ካዘጋጀ በኋላ እግዚአብሔር ሕጉን ጻፈባቸው። ከዚያም በኋላ ሙሴ በታቦቱ (በሣጥኑ) ውስጥ አስቀመጣቸው እንጂ ርዝመታቸው፣ ወርዳቸው፣ ውፍረታቸው ምን ያህል እንደሆነ አልተገለጸም።

እንደ እውነቱም በዓይን የማይታየው በጀር ብቻ የሚደመጠው ከእግዚአብሔር አፍ የወጣው ቃል የተጻፈበት ጽላት የእግዚአብሔር ቃል ወልድ በሥጋ ተገልጾ የሚታይ እንደሚሆን የሚያመለክት ተምሳሌት ስለ ነበረ በሥጋ የተገለጸውን ቃል እግዚአብሔር ወልድን (ቃል ሥጋ ሆነ የሚል እምነትን) የተቀበሉ ክርስቲያኖች በምሳሌነቱ ይቀበሉታል። «ታቦት በወርቅ ልቡጥ እምኩ ለሄዘግቡር እምዕዕ ዘኢዩነቅዝ ይትሚሰል ለነ ዘእግዚአብሔር ቃል ዘኮነ ሰብዕ።» «ሁለንተናው በወርቅ የተለበጠ ከማይነቅዝ እንጨት የተሠራ ታቦት ሰው በሆነው ቃል እግዚአብሔር ወልድ ይመሰልልናል» ይላል። ስለዚህ ይህ የአዲስ ኪዳን ውል በማንም ሌባ ሊሰረቅ የሚችል አይደለም።

12.4 የቀኖና (ዲድስቅልያ) መጻሕፍት ስለ ታቦት ምን ይላሉ?

ሀ. መጽሐፈ ዕዝራ ሱቱኤል፡ ታቦተ ፅዮን በባቢሎናውያን ተማርካለች ይላል። (ዕዝራ ሱቱኤል 9፡22-23) እንዲህ ከሆነ ደግሞ በቤተ መቅደሱ ውስጥ በኢየሩሳሌም ሰለሞን ከሞተ በኋላ እስከ 391 ዓመት የታቦትን በቦታው መኖር ይገልጻል። ምክንያቱም ጠፋች የሚለው በባቢሎናውያን ነውና።

ለ. መጽሐፈ ዕዝራ ካልዕ፡ ታቦተ ጽዮን በኢየሱያስ ዘመን ሰለሞን ባሰራው ቤተ መቅደስ እንደነበረች ይገልጻል። (ዕዝራ ካልዕ 1፡3-4) በዚሁም ተሰረቀች ከተባለበት ጊዜ ማለትም ከሰለሞን ዘመን መንግሥት 359 ዓመት ዘግይቶ መሆኑን ስንመለከት ይህ ሀሳብ ከመጽሐፍ ቅዱስ ጋር ይስማማል ልንል እንችል ነበር። ነገር ግን በዚሁ መጽሐፍ ምዕ. 1፡54 ላይ ታቦተ ጽዮን ከቤተ መቅደሱና ከቤተ መንግሥቱ ዕቃ ጋር ወደ ባቢሎን ተማረከች ይላል። ይህንን ሲል ደግሞ ከዕዝራ ሱቱኤል ጋር ይስማማል።

ሐ. ተረፈ ኤርምያስ - ባሮክና ኤርምያስ ቤተ መቅደሱን ከነሙሉ ዕቃው ምድር እንድትውጠው አደረጉ ይላል። ምዕ. 8፡13-19 ይህ አባባል ደግሞ ከሁሉም ጋር የሚስማማ ሀሳብ አይደለም። እንግዲህ የቀኖና (ዲድስቅልያ) መጻሕፍት ራሳቸውን በራሳቸውና አንደኛው ሌላውን የሚቃረኑ ሲሆን የኢትዮጵያንም የትውፊት ታሪክ የማይደግፉ ከመሆኑም በላይ ስለ ቃል ኪዳን ታቦት ግኝት አስተማማኝ የታሪክ ማስረጃ እንደሌለ ማረጋገጥ ይቻላል።

12.5 የእስራኤል ታቦት አቋም

ይህ በእግዚአብሔርና በእስራኤል ልጆች መካከል የተደረገው የቃል ኪዳን ታቦት ወደ ኢትዮጵያ መጣ ከተባለ በኋላ 359 ዓመት ዘግይቶ ታቦቱ በኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ውስጥ የነበረ መሆኑ ከተረጋገጠ ወደ ባቢሎንም ካልተማረከ በአንድ ሌላ ቦታም ካልተደበቀ እንግዲያው የት ደረሰ? የሚለው ጥያቄ መመለስ እንዳለበት የታመነ ቢሆንም ለጥያቄው የሚሰጠው መልስ ግምታዊ ይሆናል። ከቤተ መቅደሱ ውስጥ የሚጠቅሙአቸውን ዕቃዎች ባቢሎናውያን ከወሰዱ በኋላ ቤተ መቅደሱን እንዳቃጠሉት መጽሐፍ ቅዱስ ይነግረናል። (2 ነገ. 25፡8-9፤ ኤር. 52፡12-13፤ 2ዜና 36፡17-19)

ባቢሎናውያን ወታደር በድፍረት ታቦቱን ከቤተ መቅደሱ ለማውጣት ቢሞክር ኖሮ እንደ አዛ በተቀሰፈ ነበር። (2ኛው 6፡6-7) ስለሆነም ታቦቱ ከቤተ መቅደሱ ጋር ሳይቃጠል አልቀረም የሚል ግምታዊ መልስ አለ።

በሌላ በኩል ደግሞ ታቦቱ ወደ ባቢሎን ቢማረክ ኖሮ የፋርስ ንጉሥ ቂሮስ የተማረከው ንዋየ ቅድሳት ሁሉ ለአይሁድ እንዲመለስላቸው ሲያደርግ የቃል ኪዳንንም ታቦት በመለሰላቸው ነበር። (ዕዝ. 1፡1-11) ወይም ኖቡከደነፆር ገና ወደ ኢየሩሳሌም በመምጣት ላይ በነበረበት ጊዜ ካህናቱ በምስጢር ደብቀውት ቢሆን ኖሮ ከባቢሎን ምርኮ በተመለሱ ጊዜ ከመካከላቸው የዕድሜ ባለጾጉች ስለ ነበሩ (ዕዝ. 3፡12) ከተደበቀበት እንዲወጣ ጥቆማ ባደረጉ ነበር። የደበቁት ሰዎች ሁሉ ቢሞቱ እንኳን የቃል ኪዳን ባለቤት የሆነው እግዚአብሔር በነቢያቱ በእነ ሐጌ በኩል ይጠቁማቸው ነበር ተብሎ ይታመናል። እንግዲያውስ ከቤተ መቅደሱ ጋር ተቃጥሎ ይሆናል የሚለውን መላምት ሁኔታው ያጠናክረዋል።

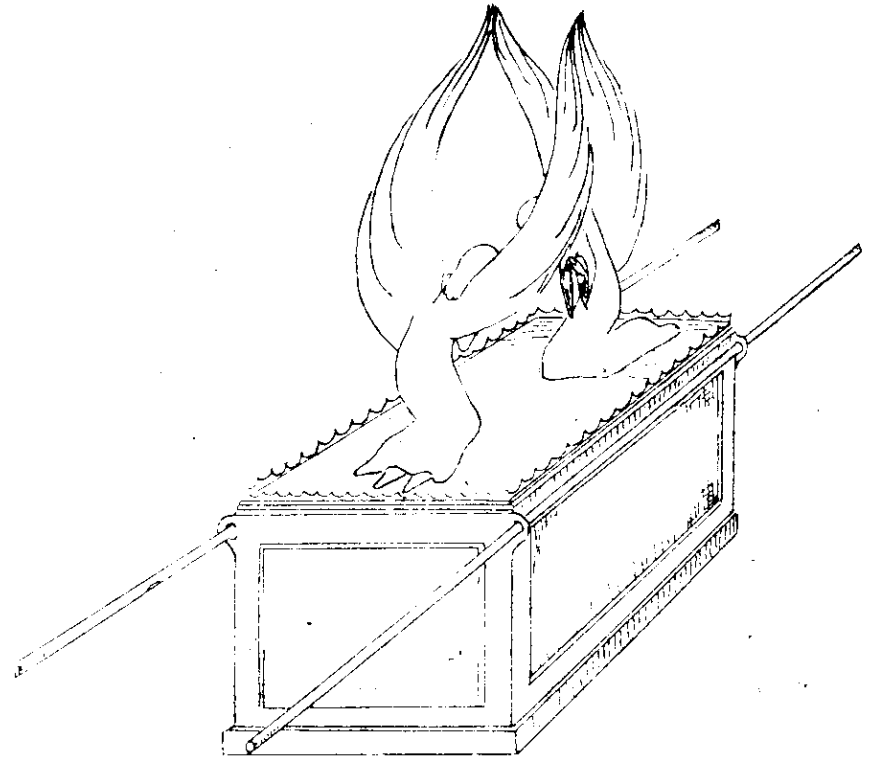
የታቦት ቃል ኪዳን ከእግዚአብሔር ለሕዝቡ የተሰጠው አንድ ጊዜ ነው እንጂ ብዙ ጽላቶች አልተባዙም። የመጀመሪያውን የድንጋይ ጽላት ሙሴ ሲሰብር በድጋሚ የተሰጠውም አንድ ጊዜ ብቻ ነው። ከባቢሎን የተመለሱ አይሁድ ከመማረካቸው በፊት በተነገረው ትንቢት መሠረት በኢየሩሳሌም አዲስ ቤተ መቅደስ ሠሩ። (ኢሳ. 44፡24-28፤ ዕዝ. 1፡1-4፤ 6፡14-18።

ይህ ሁሉ ጌንደ እግዚአብሔር ፈቃድና ትዕዛዝ የተከናወነ ሲሆን ታቦት እንደገና እንዲቀርጹ ወይም እንዲያባዙ እግዚአብሔር አላዘዛቸውም ነበር። የይሁዳና የብንያም ልጆች ገና ወደ ባቢሎን ከመማረካቸው በፊት አሥሩ ነገደ እስራኤል ወደ አሦር ከፈለሱ በኋላ በነቢዩ በኤርምያስ በኩል እግዚአብሔር ባስተላለፈው መልዕክት፡ የአሥሩን ነገድ ልጆች ከአሦር የሁለቱን ነገድ ልጆች ከሌላ ከተማ ወደ ጽዮን እንደሚመልሳቸው ተናገረ፤ ዳሩ ግን ወደ ጽዮን ቢመለሱና አዲስ ቤተ መቅደስ ቢሠሩም የእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ታቦት መቅረጽ እንደማያስፈልጋቸው ገልጾባቸው ነበር። «... ወደ ጽዮን አመጣችኋለሁ ...» በዚያን ዘመን የእግዚአብሔር የቃል ኪዳን ታቦት ብለው ከእንግዲህ ወዲህ አይጠሩም። ልብ አያደርጉትም አያስቡትምም አይኹትምም። ከእንግዲህ ወዲህም አይደረግም። በዚያን ዘመን ኢየሩሳሌም የእግዚአብሔር ዙፋን ብለው ይጠሩአታል ...» (ኤር. 3፡6-18) ይህ ትንቢት የተነገረው ታቦቱ በኢየሩሳሌም በነበረበት በኢዮስያስ ዘመን ነበር። ልብ በሉ፤ ወደ ኢትዮጵያ ተሠርቆ ተወሰደ ከተባለ ከ359 ዓመታት በኋላ መሆኑ ነው።

ስለዚህ በእግዚአብሔር ቃል መሠረት ሲታይ የተላለፈላቸው ትንቢት ግልጽ ስለ ነበረ እንደገና በሠሩት ቤተ መቅደስ ታቦት ቀርጾ ማስገባት አላስፈለጋቸውም።

ቤተ መቅደስ በሕጉ መሠረት መታነጽ የነበረበት በኢየሩሳሌም ብቻ ቢሆንም ለእግዚአብሔር ቃል ጥናትና እርስ በርስ ለመተናነጽ ለመጽናናትና ለመወያየት የሚገለገሉበትን ምክራብ ለአምልኮና ለሌላም ማህበራዊ ጉዳይ ሲባል አሥር ወንዶች አይሁድ ባሉበት ቦታ ሁሉ ይቋቋም ነበር። ምክራቡ መጸለያ ቤት ቢሆንም መስዋዕት ግን አይቀርብበትም፤ ታቦትም ዛሬ በአንዳንድ ቦታ እንደሚደረገው እየተረዛ አልገባበትም።

የእስራኤል ታቦት ቀጥሎ የተመለከተውን ሥዕል ይመስላል። (ሥዕሉ የተወሰደው የኢትዮጵያ መጽሐፍ ቅዱስ ማህበር ካዘጋጀው የመጽሐፍ ቅዱስ መዝገበ ቃላት ነው)

ታቦት

12.6 ታቦቱ ከኢየሩሳሌም ቤተ መቅደስ ተሰርቆ ወደ ኢትዮጵያ መጥቶአልን?

ሳባውያን ወደ ኢትዮጵያ ገብተው ስለ መኖራቸው ከዚህ በላይ የተጠቀሰ ቢሆንም ነገደ እስራኤል ደግሞ ወደዚህች አገር ከገቡትና ከሰፈሩት የሴም ነገዶች ይመደባሉ። እስራኤላውያን ወደ ኢትዮጵያ ገብተው ከሰሜን እስከ መሃል አገር ተቀምጠው ስለ ነበረ በብሉይ ኪዳን

ትምህርት መሠረት በኢትዮጵያ የአምልኮት እግዚአብሔር መገኘት ምክንያት ሆነዋል።

እንግዲህ በተለያዩ ጊዜያት ወደ ኢትዮጵያ የገቡት ነገደ እስራኤል በአክሱም፣ በሽሬ፣ በላሰታ፣ በሰሜን፣ በጭልጋ፣ በቋራ . . . ሰፍረዋል። እነዚህ ነገደ እስራኤል በብሉይ ኪዳን እምነታቸው እንዳሉ ክርስትና በኢትዮጵያ በተሰበከበት ጊዜና ከዚያ በኋላ ከመካከላቸው ክርስትናን የተቀበሉ እንደነበሩ ይተረካል። ይሁን እንጂ የእስራኤላዊነት መታወቂያቸው የሆኑትን ባህሎች ለምሳሌ እንደ ግዝረት ያሉትንና ሌሎችንም ባለመተው ከክርስትና እምነት ጋር በማደባለቅ ይዘው ኖሩ። በተጨማሪም ከእስራኤላዊ መታወቂያነት አልፎ ከአረማውያን መካከል ክርስቲያን የሆኑት ኢትዮጵያውያንም ይህንኑ ተመሳሳይ ባህል ተጋርተዋል።

ስለሆነም የኢትዮጵያ ክርስትና ገና ከመጀመሪያው ከእስራኤል ባህል ጋር የተደባለቀ ሆኖ እናገኘዋለን። ከክርስትና በፊት በኢትዮጵያ በሕገ ኦሪት የተመራ አምልኮት እግዚአብሔር ነበር ስለሚባለው ከመጽሐፍ ቅዱስ እውነት በመነሳት በእርግጥ ከቀዳማዊ ምኒልክ ጋር ከመጡት አይሁዳውያን ጀምሮ እንደሆነ ስንመዝን እንደሚከተለው ይሆናል።

1ኛ) ሰለሞን በነገሠ በአራት ዓመት ከሁለት ወሩ ቤተ መቅደስ ለመሥራት መሠረት አኖረ።

(1 ነገ. 6፥11፤ 2ዜና 3፥1-2) 4 ዓመት ከሁለት ወር

2ኛ) የቤተ መቅደሱ ሥራ ሰለሞን በነገሠ በ11 ዓመት ከስምንት ወር ተጠናቀቀ።

(1 ነገ. 9፥36-37) ሥራው የወሰደው ጊዜ 7 ዓመት ከ6 ወር።

3ኛ) ከዚያ በኋላ ሰለሞን የራሱን ቤተ መንግሥት አሳነጸና በነገሠ በ20 ዓመት አጠናቀቀ።

(1 ነገ. 9፥10፤ 2ዜና 8፥1-2) ሥራው የወሰደው ጊዜ 13 ዓመት።

4ኛ) ሰለሞን ከዚህ በማከታተል ለአገርና ለመንግሥት የሚጠቅሙ ሥራዎችን አሠርቶአል።

(2 ዜና 8፥1-18፤ 1 ነገ. 9፥10-28) ሥራዎቹ በምን ያህል ጊዜ እንደተጠናቀቁ አልተጠቀሰም።

5ኛ) ንግሥተ ሳባ ወደ ኢየሩሳሌም የሰለሞንን ጥበብ ለማየት የሄደችው ከዚህ ሁሉ በኋላ ነበር። የቤተ መቅደሱን ሥራና የአገልግሎቱን ሥርዓት አድንቃለች። የቤተ መንግሥቱንም ውጭና የውስጥ ድርጅት ጉብኝታለች። (1 ነገ. 10፥1-13፤ 2 ዜና 9፥1-12) የጉብኝቱ ጊዜ ምን ያህል እንደሆነ አልተጠቀሰም። ነገር ግን ኢየሩሳሌም በገባች ዕለት ከሰለሞን ፀነሰች ተብሎ ቢታሰብና የእብነ መለክ (የቀዳማዊ ምኒልክ) መወለጃ ጊዜ ዘጠኝ ወር ቢደመርና እንዲሁም፤

6ኛ) እብነ መለክ (ቀዳማዊ ምኒልክ) በ20 ዓመቱ ወደ ኢየሩሳሌም ሄዶ ከሦስት ዓመት በኋላ ወደ አገሩ ተመለሰ ስለሚባል ሂደቱ ሦስት ዓመት ቢደመርበት አርባ ስምንት ዓመት ከአምስት ወር ይሆናል። ነገር ግን የሰለሞን የግዛቱ ዘመን አርባ ስምንት ዓመት ከአምስት ወር ሳይሆን አርባ ዓመት ብቻ እንደነበረ የተረጋገጠ ነው። (1 ነገ. 11፥41-43፤ 2 ዜና 9፥30-31) እብነ መለክ (ቀዳማዊ ምኒልክ) ወደ ኢየሩሳሌም ሄዶ ከአባቱ ከሰለሞን ጋር ተዋወቀ የተባለበት ጊዜ ሰለሞን ከሞተ አምስት ዓመታት ወይም ከዚያ በላይ አልፎ ነበር። መንግሥቱም ለሁለት ከተከፈለ በኋላ የይሁዳ መንግሥት (የይሁዳና የቢንያም ነገዶች) በሰለሞን ልጅ በርብዓም እየተመራ ነበር። የቀሩት አሥሩ የእስራኤል ነገዶች ደግሞ በናባጥ ልጅ በኢየርብዓም አመራር ሥር ነበሩ።

ስለዚህ እብነ መለክ (ቀዳማዊ ምኒልክ) ከአባቱ ከሰለሞን ጋር ተዋወቀ፣ ሦስት ዓመትም ሥርዓተ መንግሥቱንና ሥርዓተ አምልኮን አጠና የተባለው ጊዜ ሲገጣጠም የማይችል ሆኖአል። በተጨማሪም እብነ መለክ (ቀዳማዊ ምኒልክ) የእስራኤልን የቃል ኪዳን ታቦት ተሰጥቶት ወይም አሰርቆ ወደ ኢትዮጵያ አመጣ፤ ያመጣውም በዚሁ ወቅት ነው ተብሎ ስለሚተረክ ምናልባት ትረካው ከሰው አእምሮ በድርሰት መልክ የተዘጋጀ የፈጠራ ታሪክ እንደሆነ የጊዜው አለመገጣጠም ራሱ ያሳያል።

ምናልባትም ከላይ የተጠቀሰውን ሁኔታ ፀሐፊው ለማያያዝ የሞከረው ከሊቀ ካህኑ ከአዛርያስ ጋር ነው። ሊቀ ካህኑ አዛርያስ በኢየሩሳሌም ቤተ ክህነት ሲቆጠር የዘር ሐረጉ እዚያው እንደነበረ ስለሚታወቅ ይህ ሰው በውስጥ አዋቂነቱ ታቦቱን ሰርቆ ወደ ኢትዮጵያ አምጥቶአል የሚሉም አሉ። መጽሐፍ ቅዱስ ግን ከላይ በዝርዝር እንደተገለጸው የቃል ኪዳን ታቦት ወደ ኢትዮጵያ በሰርቆትም ሆነ በስጦታ ስለ መፍለሱ የጠቀሰው ማረጋገጫ ነገር ምንም የለም።

በተቃራኒው ግን ሰለሞን ባሠራው ቤተ መቅደስ ውስጥ ያገለግል የነበረው አዛርያስ እዚያው በኢየሩሳሌም ትውልዱን እስከ ፍልሰተ ባቢሎን አስቆጥሮአል። (1 ዜና. 6፥10-15) የአይሁድ ምርኮኞች ከባቢሎን በተመለሱ ጊዜም ከካህናት በኩል ዋና ሆኖ የተመለሰው ዕዝራ የዚሁ የአዛርያስ ተወላጅ እንደነበረ በመጽሐፈ ዕዝራ 7፥3፤ 10 ተጠቅሶአል።

በአገራችን በብዙ ሺ የሚቆጠሩ ታቦታት እንደተሠሩና እየተሰረቁ ለዐረቦችና ለተራሮች እንደሚሸጡ በየጊዜው በዜና ማሰራጫዎችና በጋዜጦች የሚጠቀስ አርእስተ ዜና ነው። የአዲስ ኪዳን ታቦት 2 ቆሮ. 6፥16-18፤ 1 ቆሮ. 3፥16 የእግዚአብሔር ቤተ መቅደስ ማለት በክርስቶስ ያመነ ሰው ነው።

ለሙሴ የተሰጠው የድንጋይ ጽላቶች የእግዚአብሔር ሕዝብ የሆነው ሕዝብ እስራኤል ወደ ከነዓን በሚያደርገው ጉዞ በሥርዓት እንዲሄድ ማርና ወተት የምታፈስሰውን ምድራዊ ከነዓን እንዲወርስ የተሰጠው የብሉይ ቃል ኪዳን ሲሆን በኪዳን ምህረት (በኢየሱስ ክርስቶስ) የተሰጠው የአዲስ ኪዳን ውል ግን ምድራዊ ከነዓንን ሳይሆን ሰማያዊት ኢየሩሳሌምን ለመውረስ የተጠሩ በጌታ በኢየሱስ ክርስቶስ አምነው ዳግም የተወለዱ የቅዱሳን የእግዚአብሔር ሕዝቦች የሚጠብቁት ከመንፈስ ቅዱስ የሆነ የፍቅር ቃል ኪዳን ነው።

አንዳንድ ሰዎች እስከ አሁንም የብሉይንና የአዲስን ውል ባለ መለየት ወይም ቃሉን በማጣመም እንደ ልባቸው ሃሳብና ምኞት በመመላለስ እግዚአብሔርን ያመለኩ እየመሰላቸው ይገኛሉ። ቁጥር 15 የጮራ መጽሐት ከገጽ 12 ጀምሮ በአገራችን ታቦት ብለን የምንጠራው ከብሉይ ኪዳን ታቦት ጋር ተመሳሳይነት የሌለው ስለ መሆኑ ባቀረበው ጥናት ሲያብራራ ታቦት ማለት ከድንጋይ ተቀርጾ፤ በእግዚአብሔር ጣት የተጻፉና ለሙሴ የተሰጡ የሁለት ጽላት ማኖሪያ ነው። ነገር ግን በአገራችን ታቦት በመባል የሚጠራው የጽላት ማስቀመጫው ሳጥን ሳይሆን ዝርግ የሆነና እንደ ባለሙያው አሠራር ከዕብን በረድ ወይም ከእንጨት ተጠርበው የሚሰሩና በመጠናቸው የሚለያዩ ሰሌዳዎች ናቸው። እነዚህም እንደ ብሉይ ኪዳን የእግዚአብሔር ታቦት ተብለው የሚጠሩ ሳይሆን በተለያዩ መናፍስትና «እነርሱስ ከማን ያንሳሉ?» በተባሉ ግለሰቦች ስም የተቀረጹና የተሰየሙ ናቸው። የታቦትን አጀማመርና አገልግሎት ከኢትዮጵያ ትውፊታዊ ታሪክ በመነሳት የግዕዝ ሊቃውንት ቤተ አደረ፤ አቤተ አሳደረ፤ አስተዳደረ በማለት ይነሱና

ታቦት የሚለውን ዘር ያወጣሉ። በእነርሱ አባባል ታቦት ማለት ማደሪያ፤ መተዳደሪያ፤ ማሳደሪያ፤ ማስተዳደሪያ ማለት ነው ይላል።

ባለ ታቦት መሆን ባለ መተዳደሪያ ባለ ማስተዳደሪያ የመሆንን ብቃት የሚያመለክት ቃል ነው። ቻርተር ያለው የተሰጠው ቻርተርድ ለመሆን ብቃት ማግኘትን ያመለክታል። ይኸውም አንድን የአጥቢያ ቤተ ክርስቲያን ለመትከል ሲታሰብ ከአካባቢው ምዕመናን ለመንበረ ጽጽስናው ጥያቄ ይቀርባል። ሁኔታው ተጠንቶ በአጥቢያው ቤተ ክርስቲያን ሊቋቋም የሚችለው ተገቢ የሆኑ መስፈርቶች ሲሟሉ ነው። ለምሳሌ በምዕመናን ብዛትና ብቃት እንዲሁም በገንዘብ አቅም ወዘተ. ማለት ነው። ይህ ከተሟላ የፈቃድ ማስረጃ ይሰጥ የነበረው እንደ ዛሬ በወረቀት ደብዳቤ ሳይሆን በዘመን ብዛት እንዳይቀደድና እንዳይጠፋ ታስቦ ጽሑፉ ከእንጨት ወይም ከድንጋይ የተቀረጸ በግዕዙ «ታቦት» በአማርኛ የተቀረጸ መተዳደሪያ ቻርተር ነበር። በዚህ መመዘኛ በኩል አልፎ ከማዕከል ፈቃድ ማውጣት ጊዜ የሚወስድና የሚያንገላታ ሲሆንባቸው የአጥቢያ ተወካዮች በአቋራጭ ታቦት (የፈቃድ ሰሌዳ) እያስቀረጹ ወይም ተቀርጾ ለሽያጭ የተቀመጠውን እየገዙ መጠቀም ጀመሩ። በእነዚህም የፈቃድ ሰሌዳዎች (ቻርተር) ላይ በ1ኛው ገጽ 1) አህያ ሼር አህያ 2) ኤልሻዳይ 3) አዶናይ ጸባኦት የተባሉ በብሉይ ኪዳን የተጠቀሱ ስሞችና 4) አልፋ አሜጋ (አልፋ ወያ) 5) የውጣ (ወይም የኢየሱስ ክርስቶስ የስሙ መጀመሪያ በግሪክ ፊደል) የተጻፉ ሲሆን በ2ኛው ገጽ የአጥቢያ ቤተ ክርስቲያኑ ስያሜ (ስም) የፈቃጁ ጳጳስ ስም፤ በዘመኑ የነበረው ንጉሥ ስም፤ አንዳንድ ጊዜም የዕጩጌው የቤተ ክርስቲያኑ ገብዝና የምስለኔው ወይም የባላባቱና የጭቃ ሹሙ ስም ይጻፍበት ነበር በማለት ገልጾታል።

ነገር ግን የሙሴ ፅላት የሚለው በመጀመሪያ እግዚአብሔር ራሱ ከየት እንደሆነ ለሰው አእምሮ ባልታወቀ የድንጋይ ጽላት በራሱ ዕቅድ ትዕዛዛቱን በእጁ ጽፎ ለሙሴ በሲና ተራራ እንደሰጠው ከዚህ በላይ ተደጋግሞ የተጠቀሰ ሲሆን ይህንንም በመጽሐፍ ቅዱስ በዘፀአት 31፥18 የምንመለከተው ነው። ይህንኑ ፅላት ለመቀበል ሙሴ አርባ ቀንና አርባ ሌሊት በእግዚአብሔር ፊት በጾምና በጸሎት ከቆየ በኋላ የቃል ኪዳኑን ፅላት ይዞ ወደ ሕዝቡ ሲወርድ የእስራኤል ሕዝብ እርግን አስገድዶ ጣቦት አሠርቶ ሲሰግድ አይቶ ፅላቶቹን ከተራራው በታች ወርውሮ ሰባበራቸው። ቀጥሎም በዘፀአት 34፥1-17 እንደተጠቀሰው ሙሴ ድንጋይ ጠርቦ እንደገና ወደ ሲና ተራራ እንዲወጣ ካዘዘው በኋላ እግዚአብሔር ራሱ ቃሎቹን በእጁ ጻፈበት።

የብሉይ ኪዳን ጽላት ለአዲስ ኪዳን (ለአዲስ ውል) ምሳሌ ነው። የመጀመሪያውና የተሰበረው የሚያመለክተው እግዚአብሔር ዓለምን ካለ መኖር ወደ መኖር አምጥቶ ከምድር አፈር አዳምን ከፈጠረና ሄዋንን ከጉት አንድ አጥንት ወስዶ ከፈጠረለት በኋላ እነርሱ ግን በራሳቸው ምርጫ ትዕዛዙን በመተላለፍ መውደቃቸውን ያሳየናል። ሁለተኛው ጽላት ከመሬት ድንጋዮች አንዱን ወስዶ ሙሴ የጠረበውና በኋላም እግዚአብሔር ቃሉን ያናረበት ምሳሌ በመጀመሪያ የነበረው ቃል ሥጋ ሆነ ፀጋንና እውነትን ተሞልቶ በኛ አደረ (አማኑኤል) እግዚአብሔር ከኛ ጋር፤ እግዚአብሔር በሥጋ ተገለጠ የተባለው መፈጸሙንና (ቃል) ጌታችን ኢየሱስ ክርስቶስ ጠማማና ግራር የሆነውን የእኛን ሥጋ መልበሱንና አምላክ የሰውን ልጅ ለማዳን ሰው በመሆን የተገለጸበትን ሁኔታ በጥላ ወይም በምሳሌ የሚያሳይ ነው።

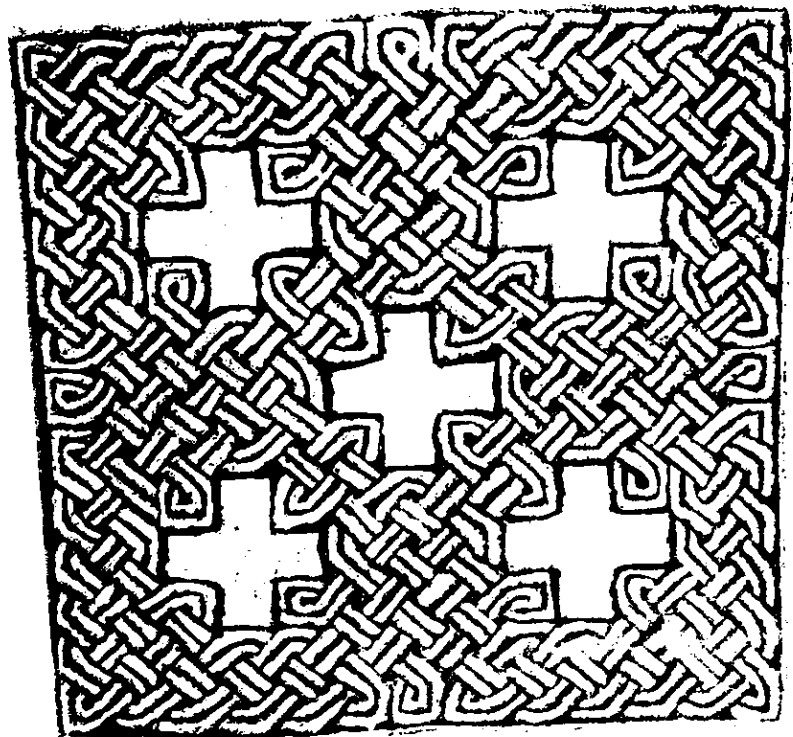
ይህ በዚህ እንዳለ በአገራችን በዜና ማሰራጫዎች እንደምንሰማውና በጋዜጣ እንደምናነበው ከሆነ በዚህ ቦታ ሌሎች የሙሴን ጽላት ሰርቀው ተያዙ፤ ተፈረደባቸውም... ይባላል። ለምሳሌ መስከረም 12/87 ዓ.ም በወጣው የአዲስ ዘመን ጋዜጣ የተጻፈው ይህንኑ የሚገልጽ ሲሆን የአሁኑን የታቦት ፅላት (የፈቃድ ሰሌዳ) አቀራረጽ ከጮራ መንፈሳዊ መጽሔት ቁጥር 15 ገጽ 15 ያገኘውን ከዚህ ቀጥሎ ለአብነት አቅርበናል፤

ከዚህ ውጪም በሰሜን ሸዋ ዞን መስተዳድር ከቃ ያገብርኤልና ከጌራ ምድር ወረዳዎች ፅላቶችን የሠረቁ ሁለት ግለሰቦች የአምስትና የ፬ ዓመታ ታት እስራት እንደተወሰነባቸው ፍርድ ቤት እስታወቁ ።

የደብረብርሃን ከተማ ወረዳ ፍርድ ቤት እንደገለጠው ከሁለቱ ግለሰቦች ጠካክል በ፲፪ኛ ሙቶ ክፍለ ዘመን (በ፲፪ ዓመታት በፊት) እንደተሠራ የተገመተው የሙሴ ፅላትን ደብቆ የተገኘው አሸናፊ ቦጋለ የተባለው ግለሰብ በ፩ ዓመት እስራት እንዲ ቀጣ ሰሞኑን ወስኗል ።

እንዲሁም በጌራ ምድር ወረዳ በዜር ፬ ቀበሌ ገበሬ ማኅበር የሚገኘውን የቅዱስ ጊዮርጊስ ቤተክርስቲያን የበር ቁልፍ በመገንጠል ፅላት የሠረቀው አልታሰብ ይገዙ፤ የተባለ ግለሰብ ደግሞ በ፬ ዓመት እስራት እንዲቀጣ የወረዳው ፍርድ ቤት መወሰኑን እስታወቁል ።

እነዚሁ ሌሎች ፅላቶችን ሠርቀው የተያዙት በሐምሌ መሆኑን ፍርድ ቤቶቹ ገልጠዋል ።

በዚህ ፡ ዘመን ፡ ያለውን ፡ የታቦት ፡ ጽላት ፡ አቀራረጽ ፡ ይህ ፡ ሥዕል ፡ ያመለክታል ፡ (ከቁሉ ፡ ዲሞቱ ፡ በቅርቡ ፡ የተገኘ ፡)

ክፍል አሥራ ሦስት

13.1 ሰው ከሞተ በኋላ ለሬሳ የሚደረግ ልዩ ልዩ ሥርዓትና አገናኝነት

በሞት ጊዜ የሚደረጉ ሥርዓቶችን በተመለከተ አገር በቀል የሆኑና ከባድ አምልኮ የተወረሱ ባህሎች ጥቂቶች ባይሆኑም፤ በብሉይ ኪዳን የነበሩ ናቸው በማለት እየተሻሻሉ በመስፋፋት ችግር እየፈጠሩ ያሉ ከክርስትና ውጪ የሆኑ ባህሎችም በርካታ ናቸው።

ለሞቱ ሰዎች ስለሚደረግ ጸሎት የቤተ ክርስቲያን የሕግና የሥርዓት መጽሐፍ ነው የሚባለው ፍትሐ ነገሥት፤ በፍትሐ መንፈሳዊ በዲድስቅልያ አንቀጽ 22 የተጠቀሰውን ያጽናል። ይኸውም በመጽሐፈ ግንዛቤ ካህናቱ ለሞቱት ሰዎች ሊጸልዩላቸው በመስዋዕትና በቅርባን ሊያስቡላቸው ይገባል ይላል። ይህንን በሚያደርጉበት ጊዜ መላእክት ነፍሳቸውን ለመቀበል ይወርዳሉ። ኃጢያተኞችም ከሆኑ ስለ ሥርየተ ኃጢያት ይለምኑላቸዋል፤ ይማልዱላቸዋል። ገጹሐን ከሆኑ ደስ ይላቸዋል የሚያቀርቡት ምስጋናና ደስታ ስለ ሰው ልጅ ደኅንነት ነው ተብሎ ተጽፎአል። (ሃ.መ. ገጽ 21)

1ኛ) ሰው ሲሞት ማቅ (ጥቁር የሀዘን ልብስ) መልበስ በኢትዮጵያ መቼና እንዴት እንደ ተጀመረ ባይታወቅም ባሁኑ ጊዜ በከተማ ብቻ ሳይሆን በገጠርም እየተለመደ፤ የሚችሉ ቤተ ሰብና የቅርብ ዘመዶች ማቅ ሲለብሱ ይታያል። በተጨማሪም ነጠላ አዘቅዝቆ ማሸረጥ፤ በርኖስ መገልበጥ፤ ፎጣ መደረብ፤ የጥቁር ጨርቅ እራፊ በልብስ ላይ መለጠፍ፤ ጸጉር ተላጭቶ ሴቶች ጥቁር ሻሽ፤ ወንዶች ጥቁር ኮፊያ ማድረግ፤ ሂምን ማሳደግ፤ በመቃብር ላይ አበባ መከመር፤ ሐውልት ማቆም ... የተለመደ ባህል እየሆነ መጥቷል።

ነገር ግን በክርስትና ሃይማኖት ያመነና በክርስቶስ ዳግም የተወለደ ሰው ተስፋው ትንሳዔና ሕይወት ስለሆነ እነዚህን የአሕዛብ ልማዶች ሊከተል አይገባውም። ምክንያቱም ጉዳት እንጂ ምንም ጥቅም የሌለው ከመሆኑም በላይ በእግዚአብሔር ቃል አንጻር ሊጤን ይገባዋልና ነው።

ከዚህ ይልቅ ሚች ወደ ተሻለው አገር ስለሄደ ነጭ ልብስ ቢለበስ መልካም በሆነ ነበር።

2ኛ) በአገራችን ሰው ሲሞት የተለያዩ አይነት የአገናኝነት ሥርዓት ተሠርቶአል፤

ሀ) ሚች ካህን ከሆነ የክህነት ቀሚሱን እንደለበሰ እጆቹ በትእምርተ መስቀል ተመሳቅለው በአዲስ ልብስ ይገነዛል። በድኑ በአዲስ ልብስ ከተጠቀለለ በኋላ በሦስት ክር (ማዕተብ) ይታሠራል። በተጨማሪም ሰባት ትእምርተ መስቀል ያለበት ማዕተብ (ክር) ተሠርቶ ከሰባት ቦታ ላይ ይቋጠራል። ይኸውም አንዱ በራስ፤ አንዱ በእግር፤ አንዱ በቀኝ፤ አንዱ በግራ፤ ሦስቱ በመካከል ሆኖ ይቋጠራል። ይህም ሥርዓት በሚፈጸምበት ጊዜ አሥራ ሁለት መብራት ይበራል።

ለ) ሚች መነኩሴ ከሆነ እጆቹን በዓይኖቹ ላይ ጭኖ ይገነዛል። ይህም በሕይወት ሥጋ በነበረበት ጊዜ በዓይኖቹ የዚህን ዓለም ክፉ ነገር ከማየት መታቀቡን ለመግለጽ ነው። የፈትሎ፤ የከፈኑና የመግነዙ፤ የመብራቱም ሥርዓት ለቁሱ እንደሚፈጸም እንደ ማዕረጉ ይፈጸማል።

ሐ) ሚች ዲያቆን ከሆነ ግን እጆቹን ግራና ቀኝ አስተላልፎ በሰቅ (ቀበቶ) መልክ በትጥቅ መዋያው ላይ በማሳረፍ ይገነዛል። ይህም ዲያቆን በሕይወት ዘመኑ ለአገልግሎት መፋጠኑን ያመለክታል በማለት ነው። በድኑ በአዲስ የከፈን ጨርቅ ተጠቅልሎ በሁለት ፈትል ክር (ማእተብ) ይታሠራል። የፈትሎ አስተላሳር የሚደረገው ለቁሱ እንደሚደረገው ይሆናል። ይህም በሚፈጸምበት ጊዜ ሰባት መብራት ይበራል።

መ) ሚች ሕዝባዊ (ተራ ሕዝብ) ከሆነ ግን አውራ ጣቶቹ ታሥረው፤ እጆቹን በብልቱ ላይ ጭኖ ይገነዛል። ይህም በሕጋዊ ጋብቻ ተወስኖ መኖሩን የሚገልጥ ነው። ሥርዓቱ ለሁለቱም ጾታ የሚደረግ ነው። በድኑ የሚታሠረው ግን በአንድ ክር (ማዕተብ) ነው። ለሕዝባዊ የሚበራው መብራት አራት ነው። በማለት «ሃይማኖት የለየንን መቃብር አንድ አያደርገንም» በሚል ርዕስ በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ተዋሕዶ ቤተ ክርስቲያን የተዘጋጀ መጽሐፍ ይገልጻል። በተጨማሪም ይህ መጽሐፍ ከላይ ለተዘረዘረው የአገናኝነት ሥርዓት የጠቀሰው በየሐንስ ወንጌል ምዕ. 11፡44 ያለውን የማርያምንና የማርታን ወንድም

የአልዓዛርን ሞትና መገንዘብ፤ እንዲሁም በየሐንሰ ወንጌል ምዕ. 19፥4 «ጌታ ኢየሱስ ክርስቶስን በአይሁድ የአገናነዝ ሥርዓት ከሽቱና ከተልባ እግር ልብስ ከፈኑት» የሚለውን እንደ ዋቢ በማቅረብ በቤተ ክርስቲያኒቱም የሚፈጸመው ሥርዓተ ግንዛት ይህንኑ ትውፊት የተከተለ እንደሆነ ይገልጻል። ስለዚህ ከፍ ብሎ እንደተጠቀሰው አብዛኛዎቹ የሃይማኖትና የአምልኮትም ሆነ የባህል ሥርዓቶች ከአይሁድ (ከእስራኤላውያን) የተወረሱ እንደሆነ ግልጽ ያደርግልናል።

13.2 ሕያዋን ለሙታን፥ ሙታን ለህያዋን ይጸልያሉ??

ስለ ጸሎተ ፍትሐት በመጽሐፈ ሄኖክ 12፥34 ያለውን በመጥቀስ ከላይ የተገለጸውና «ሃይማኖት የለየንን መቃብር አንድ አያደርገንም» የሚል መጽሐፍ ሙታንና ሕያዋን በጸሎት እንደሚገናኙና ሕያዋን ለሙታን፥ ሙታንም ለህያዋን እንደሚለምኑ ይገልጻል። ነገር ግን ይህ ከመጽሐፍ ቅዱስ ሃሳብ ጋር የሚጋጭ ነው። በሉቃስ ወንጌል 16፥19-31 ባለው ክፍል ስለ አንድ ባለጠጋ ሰውና አልዓዛር ይባል ስለ ነበረው በቅስል የተመታ ድሃ ሰው ሞት ጌታ ኢየሱስ በምሳሌ ሲናገር «... ድሃውም ሞት መላዕክትም ወደ አብርሃም እቅፍ ወሰዱት። ባለጠጋውም ሞተና ተቀበረ። በሲኦልም በስቃይ ሳለ አሻቅቦ አብርሃምን በሩቅ አየ፤ አልዓዛርንም በእቅፉ። እርሱም እየሮኸ፤ አብርሃም አባት ሆይ፥ ማረኝ በዚህ ነበልባል እስቃያለሁና የጣኑን ጫፍ በውሃ ነክሮ ምላሴን እንዲያበርድልኝ አልዓዛርን ስደድልኝ አለ። አብርሃም ግን ልጄ ሆይ፥ አንተ በህይወትህ ሳለህ መልካም እንደተቀበልህ አስብ አልዓዛር ... በዚህ ይጽናናል አንተም ትሰቃያለህ።» በማለት በመካከላቸው ገደል መኖሩን እንደገለጸለት እንመለከታለን። ከዚህ በኋላ የሞተው ሀብታም ሁለተኛ ጥያቄ ለአብርሃም ያቀርባል። «... እንኪያስ አባት ሆይ፥ ወደ አባቴ ቤት እንድትሰደው እለምንሃለሁ አምስት ወንድሞች አሉኝና እነርሱ ደግሞ ወደዚህ ስቃይ ስፍራ እንዳይመጡ ይመስክርላቸው አለ። አብርሃም ግን ሙሴና ነቢያት አሉአቸው እነርሱን ይስሙ አለው። እርሱም መልሶ ... ከሙታን እንኳን አንድ ቢነሳ አያምኑም አለው» ይላል። ስለዚህ ሙታን ለህያዋን ህያዋን ለሙታን ይጸልያሉ (ይለምናሉ) የሚለውን ሃሳብ መጽሐፍ ቅዱስ አይቀበለውም።

«ተግሣፅና ምክር» በሚልና በዘመንፈስ ቅዱስ አብርሃ በተጻፈው መጽሐፍ «ሕያዋንና ሙታን አይተዋወቁም» በሚል ርዕስ ጻድቃን ከሞቱ በኋላ ምንም ብንለምናቸው ሊሰሙን እንደማይችሉ ተጠቅሰዋል።

እንደ መጽሐፍ ቅዱስ አገላለጽ ስንመለከት ሕያዋን በአፀደ ሥጋ ያሉና ሙታን በአፀደ ነፍስ ያሉ ጨርሶ እንደማይገናኙ እንመለከታለን። በአፀደ ነፍስ ያሉት ሙታን እንኳንስ ባዕዳንን አባት እናቶቻቸውንና ዘመዶቻቸውንም አያውቁአቸውም። (ኢዮብ 7፥10-19፤ 14፥21)

ስለዚህ ታላቁና ነጩ ዙፋን ተዘርግቶ ፍርድ እስኪከናወን ድረስ ዳግም የተወለዱ ክርስቲያኖችና በወንጌል ምክንያት የሕይወት መስዋዕትነት የከፈሉ ጻድቃን ሰማዕታት የዕረፍት ስፍራ በሆነው በገነት ከጌታ ጋር በደስታ ይቆያሉ። ነገር ግን ለወንጌል ባለመታዘዝ በእግዚአብሔር ያላመኑና በቃሉ ያመፁ ኃጥአን በሲኦል ውስጥ በመሆን ፍርዳቸውን ይጠባበቃሉ እንጂ ከሕያዋን ጋር የመገናኘት መስመርና መንገድ የላቸውም። (መክ. 9፥3-6 ኢዮብ 14፥12 ኢሳ. 38፥10-18 ራዕይ 20፥11-13፤ 22፥11-15)

አንዳንድ ሰዎች የድቃን ሰማዕታት እንደሚያማልዱአቸው በተነገራቸውና በተማሩት መሠረት ቢያምኑም በመጽሐፍ ቅዱስ ግን በክርስቶስ ከተገኘ ጽድቅ በቀር ከሰው ዘር የድቅ አንድ እንኳ እንደሌለ (በሮሜ 3፥10-18፤ ኢሳ. 64፥6) ተገልጿል።

ጥቂት ሰዎች ደግሞ በየድቃን ስም ሌሎችን ብታበሉና ብታጠጡ ወይም ማናቸውንም ነገር በሰማቸው ብታደርጉ የየድቁን ዋጋ ትቀበላላችሁ ብለው ያስተምራሉ። የእግዚአብሔር ቃል ግን የምታደርጉትን ሁሉ ለእግዚአብሔር ክብር አድርጉት ይላል። ፍጡራን ለፍጡራን የማይገባቸውን ክብር እንዲሰጡ አልታዘዙም። በተጨማሪም «ለእያንዳንዱ እንደ ሥራው መጠን እከፍል ዘንድ ዋጋዬ ከእኔ ጋር አለ» (ራዕ. 22፥12)። «አትሳቱ እግዚአብሔር አይዘበትበትም ሰው የሚዘራውን ሁሉ ያንኑ ደግሞ ያጭዳልና» (ገላ. 6፥7)።

ከጳውሎስ የበለጠ እስከ ሦስተኛ ሰማይ የተነጠቀ ጻድቅ ማነው? እርሱ እንኳን ያንን ሁሉ የእግዚአብሔር ምስጢር ያየና ጸጋ የተሰጠው ሆኖ ሳለ ለእርሱና ለበርናባስ ክብር መስዋዕት ሊያቀርቡላቸው ሲያዘጋጁ ሰዎቹን ተቆጥተው ይህንን ማድረግ እንደማይገባቸው ተናግረዋል እንጂ የኛን ስም እያነሳችሁ ብሎ ጠጡ ብለው ጨርሶ አላስተማሩም። እንግዲህ ከጳውሎስ ወዲያ የትኛው ሐዋርያና ጻድቅ ተገኝቶ ነው በስሙ ድግስ ተደግሶ በማብላት ለመጽደቅ የሚሞክረው? ሌሎችን ለማብላትና ለማጠጣት የማይችልና የኑሮ ችግር ያለበት ደሃ ብቻ ሊፈረድበት ነው ማለት ነዋ! (1ቆሮ. 10፥31፤ ሐሥ. 14፥13-18፤ 1ቆሮ. 3፥6፤ 10፥31)

13.3 ሰው ከሞተ በኋላ ሬሳን የማጠብና የሽቱ ማርከፍከፍ ሥርዓት

በኢትዮጵያ ውስጥ ከብሉይ ኪዳን ተወርሶአል በሚባልና አሁንም ሥር ሰድዶ እየተሰራበት ያለ መጤ ባህል ሰው ሲሞት መጀመሪያ በተራውሃ ይታጠባል። ቀጥሎም በተፀለየበት ውሃ ይታጠባል ይላል። በውሃው ላይ ስለሚፀለየውም የፀሎት ዓይነት «ሃይማኖት የለያየንን መቃብር አንድ አያደርገንም» በሚል መጽሐፍ እንደተገለጸው፤

- 1ኛ) በአንተ ደንበት ነፍስ (ለነፍስ ደህንነት) የሚለው መስተበቅ፡፡
- 2ኛ) መቶ ሃምሳው መዝሙረ ዳዊት፤
- 3ኛ) አሥራ አምስቱ መኃልየ ነቢያት፤
- 4ኛ) አምስቱ መኃልየ ሰለሞን፤
- 5ኛ) ወንጌል ዮሐንስ፤
- 6ኛ) ውዳሴ ማርያምና አንቀጸ ብርሃን ናቸው ይላል።

በዚህ መልኩ የህጽበት ሥርዓት ከተፈጸመ በኋላ ሽቱ ይቀባል (ይርከፈከፋል) ይህም መልካም ሽቱ የመልካም ሥነ ምግባር ምሳሌ ስለሆነ በምግባርና በሃይማኖት ጸንተው ከዚህ ዓለም በሞት የሚለዩ ሰዎች ሥጋቸው ፈርሶ፤ በስብሰ በመቃብር የማይቀርና ነፍሳቸውም በመዓዛ ገነት የምትኖር መሆኑን ለማመልከት ነው ይላል።

ነገር ግን የክርስትና ሃይማኖት መመሪያ የሆነው መጽሐፍ ቅዱስ የልጁም የኢየሱስ ክርስቶስ ደም ከኃጢአት ሁሉ ያነፃልና ...።» (1 ዮሐ. 1፡7) ይላል እንጂ ሰው ከሞተ በኋላ ወይም በህይወት እያለ በውሃ በመታጠብ የነፍስ ደህንነት ያገኛል አይልም።

በሌላም በኩል አንድ የሃይማኖት ክፍል በተመሳሳይ ሁኔታ ሥርዓት አድርጎ እያንዳንዱ የሃይማኖቱ ተከታይ በቀን አምስት ጊዜ ከጸሎት በፊት እጁን፤ እግሩን፤ ፊቱን (ዓይኑንና ጆሮውን) አፋኑን፤ እንዲሁም የመጻጻፂ የሰውነት ክፍሉን በውሃ ታጥቦ ነጽቶ ወደ ፈጣሪ እንዲጸልይ ያዛል።

ያም ሆነ ይህ የተፈጥሮ ውሃ ለነፍስ ደህንነት ምንም ዓይነት እገዛ ሊያደርግ አይችልም። ይልቅስ የውስጥ ንጽህና እንጂ የውጪ ጽዳት ለጽድቅ ስለማይሆን እግዚአብሔር ባዘጋጀው የደህንነት መንገድ በንስሐ ህይወት ከአመጽ፤ ከክፋትና ከበደል በመመለስ ከእግዚአብሔር ጋር

በጌታ በኢየሱስ ክርስቶስ አማካይነት እርቅ መፈጸም ያዋጣል። ልጁ (ወልድ) ያለው ሕይወት አለው የእግዚአብሔር ልጅ የሌለው ሕይወት የለውም። (1 ዮሐ. 5፡12)

በተጨማሪም በቤተ ክርስቲያኒቱ ፈቃድ በተዘጋጀው በዚሁ ክላይ ስሙ በተጠቀሰው መጽሐፍ ስለ ሐውልት ምረቃ ሲጠቅስ በሙታን መቃብር ላይ በተገነባው ሐውልት ዙሪያ ሕዝብ ተሰብስቦ ሐውልቱን ግምጃ በማልበስ ፀሎተ አኩቱት እንደሚደረስ ተጠቅሶ ይህ ባህል ግን በቀኖና ቤተ ክርስቲያን ያልተፈቀደ እንደሆነ ተገልጿል። እንደዚህ ዓይነት የሙት ቤት መበዝበዣ የሃዘን ማደሻና የሬሳ መወደሻ በመቃብር ላይ የድንጋይና የዕብነ በረድ ክምር አሠርቶ ፍታት፤ አርባ ወይም መቃብር ምረቃ የሚባለው ባዕድ ባህል ከጣዖት አምልኮ ባልተለየ ሁኔታ እግዚአብሔርን የሚያሳዝን፤ ሕዝቡንም የሚጎዳ ነው። ስለዚህ ውግዘቱ በቃል ብቻ ሳይሆን በተግባር ቢተረጎም መልካም እንደሚሆን ስለሚታመን ሕዝቡም እውነትን ተረድቶ እግዚአብሔርን በመንፈስና በእውነት እንዲያመልክ ያደርገዋል።

13.4 ስለ እምነት ነፃነት የተላለፈ መመሪያና ተጽራሪዎች

ከኢትዮጵያ የሽግግር መንግሥት የጠቅላይ ሚኒስትሩ ጽ/ቤት ግንቦት 14/1984 ዓ.ም. በቁጥር ፻10/55 «በተለያዩ ሃይማኖቶች መካከል ልዩነት የሌለ መሆኑን ለማረጋገጥ» በሚል ርዕስ ያለፈው መንግሥት የሕዝቦችን የሃይማኖት ነፃነት በመግፈፍ በገዛ አገራቸው እንዲሰደዱና እንዲጨነቁ በማድረግ በሃይማኖቶች መካከልም ልዩነትና ግጭት ይፈጠር እንደነበረ በመጥቀስ የዚህ ዓይነቱ የሰብዓዊ መብት ረገጣ አገሪቱን በወጪው ዓለም ሲያስወቅስ መኖሩን ይገልጻል። ይሁን እንጂ የሽግግር መንግሥት ባጸደቀው ቻርተርና በተቀበለውም የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የሰብዓዊ መብቶች ውሳኔ መሠረት የእምነት ነፃነትና በሰላም የመሰባሰብ መብቶች ያለአንዳች ገደብ ሙሉ በሙሉ እንዲከበሩ ተደንግጎ ሳለ በአንዳንድ ስፍራዎች ፀረ-ሰላም ኃይሎችና በሃይማኖት እኩልነት የማያምኑ ግለሰቦችና ቡድኖች ከእነርሱ እምነት የተለየ እምነት ተከታዮች በሆኑት ላይ አለመግባባትና ያልሆነ ቅራኔ በመፍጠር ለሰላምና መረጋጋት ጠንቅ መሆናቸው መደረሱን ገልጸዋል።

ከዚህም የተነሳ በአንዳንድ አካባቢዎች ደግሞ የሃይማኖትን እኩልነትና የቻርተሩን መንፈስ በሚገባ ባልተረዱ ክፍሎች አድማ አነሳሽነትና ፀረ-እኩልነት አቋም የተነሳ ለሌሎች የመቃብርና

ከላይ የተጠቀሰው የጠቅላይ ሚኒስትሩ ጽ/ቤት ደብዳቤ ከተላለፈ ከአንድ ወር ተኩል ገደማ በኋላ ከአዲስ ዓለም ርዕሰ አድባራት ደብረ ፅዮን ማርያም ቤተ ክርስቲያን በወንጌል አማኞች ላይ አመጽና ፀረ-ዲሞክራሲ የሆነ አድማ ለማንሳሳት በአካባቢው ለሚገኙት ዕድሮች ሰኔ 26 ቀን 84 ዓ.ም. በቁጥር 310/84 በተጻፈ ደብዳቤ ጥሪ አድርገው የተጻፈላቸው ግለሰቦች ሳይሰበሰቡ ስለቀሩ በድጋሚ ሐምሌ 7 ቀን 1984 ዓ.ም በቁጥር 334/84 የተጻፈ ተመሳሳይ የአድማ ደብዳቤ ከእነርሱ ሃይማኖት የተለየ እምነት ተከታይ የሆነ የወንጌል አማኝ ቢሞት እንዳይቀበር ወደ ሌላም ቦታ ሬሳው እንዳይጓጓዝ እንዲከለከልና እቤቱ እንዲበሰብስ ይደረግ በማለት ያስተላለፉትን ኢሰብዓዊ የአድማ ደብዳቤ ከዚህ ቀጥሎ ይመልከቱ።

17506:7 = 432984490

225 1m 6" h 8, on 13 2809 1344R
 1627 0190

በለጸገጤ ሃይማኖት ጉዳይ ለመመሪያ ስራ - ቀን 84
ዓ.ም. በቁጥር 334/84 የፀና ጓጎችህን ደገዳሪ እያስተወሰን
በሰህነድ በተመሠረተ ቀጠሮ ማለመምተኛህ ጳጳሩ
ቀጠሮ መሰማት አጠፋገረህ
በሰህነድ ትርጉሜያን የሆነ ሁሉ ለሐይማኖት ተቆርቆ
ቀሪ ብሆን በቸሰህ ሂደት መመሪያ ተገቢ ማለመሆኑ በጥር
ቱ አጠጋችሁ በጥንቃቄ ሁሉን ሁለቱን አጠመቅን
በመመሪያ ሠራተኛ(3) ሂደቱን በመሆን ጠምቤ 13/84
ዓ.ም. ጠግቻ በ2 ሰዓቶች በጣጣ አጠቃላይ ደረሰች
ደረሰ ጳጳሩን ጥያቄ በጥንቃቄ ማስገባት

[Handwritten notes and stamps on document]

RT 58:-

- ① - ማንም፡ ገንጋር፡ ጋር፡ አንድህረት፡ በገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ አንድህረት፡
 - ማንም፡ በአንድህረት፡ ወርሶ፡ አንድህረት፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ አንድህረት፡
 - ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡
- ② - ማንም፡ ገንጋር፡ ጋር፡ አንድህረት፡ በገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ አንድህረት፡
 - ማንም፡ በአንድህረት፡ ወርሶ፡ አንድህረት፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ አንድህረት፡
 - ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡
- ③ - ማንም፡ ገንጋር፡ ጋር፡ አንድህረት፡ በገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ አንድህረት፡
 - ማንም፡ በአንድህረት፡ ወርሶ፡ አንድህረት፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ አንድህረት፡
 - ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡ ገንጋር፡ ሆነ፡

101

13.5 በተቀበረ ሬሳ ላይ የተደረገ ኢሰብዓዊ ድርጊት

በአማራ ክልላዊ መንግሥት በሰሜን ሸዋ ዞን መስተዳድር በደብረ ሲና ከተማ አሰራሪ መንገሻ የተባለች የ25 ዓመት ወጣት በ26/1/91 ዓ.ም. ከዚህ ዓለም በሞት በመለየቷ ለወንጌል አማኞች ከመንግሥት ለመካነ መቃብር ተከልሎና ድንጋይ ተተክሎ በተሰጠ መሬት ላይ ስትቀበር የሚች ቤተሰቦች የመቃብር ሐውልት አሠርተው ነበር።

ይሁን እንጂ መሬቱ የኛ ነው ባዮች ቀብሩ እንዳይፈጸም ቢያውኩም አስከሬኑ በአካባቢው ፖሊስ እገዛ ተቀበረ። ከአስር ቀናት በኋላ የተሠራው የመቃብር ሐውልት ተፈነቃቅሎ ፈርሶ አስከሬኑ ከመቃብር ወጥቶ ስለተገኘ ሁኔታው ለአካባቢው ፖሊስና ለሚመለከተው ክፍል ሪፖርት ተደረገ። ፖሊስና ቤተሰብ እንዲሁም ለጉዳዩ ተቆርቋሪ የሆኑ ግለሰቦች በየዋሻውና በየገደሉ ሲፈልጉ ሰንብተው አስከሬኑ በአንድ ገደል ውስጥ ተጥሎ በጉቶ እንጨት ላይ ተንጠልጥሎ ተገኘ። ሬሳው በስፍራው በድጋሚ ቢቀበርም ቀደም ሲል ሲያወኩና ሲፎክሩ የነበሩ ግለሰቦች ሁለተኛ ጊዜ አውጥተው እንዳይጥሉ በመስጋት ራቅ ወዳለ ስፍራ ቤተሰቦችዋ ወስደው ለሦስተኛ ጊዜ እንዲቀበር አድርገዋል። የወንጌል አማኞች ይህንኑ ኢሰብዓዊና ሕገወጥ ድርጊት በየደረጃው ላሉት የመንግሥት አካላት በተለይም ለጣርማ በር ወረዳ በ16/2/91 ዓ.ም. አመልክተው ይህንን አሳፋሪ ድርጊት የፈጸሙትን ግለሰቦች ተከታትሎ ሕጋዊ እርምጃ መውሰድ ሲገባ የተሰጣቸው ምላሽ ለወደፊቱ ጥበቃ አድርጉ የሚል እንደነበረ በመግለጽ ሕገ መንግሥቱ ባገናኝተው የእምነት ነጻነት መሠረት የሕግ ጥበቃና ክትትል እንዲደረግላቸው ለሰሜን ሸዋ መስተዳድር ዞን ህዳር 2/1991 ዓ.ም. አመልክተዋል።

ከሽግግር መንግሥት የጠቅላይ ሚኒስቴር ጽ/ቤት ስለ ሃይማኖቶች እኩልነትና ስለ ሰብዓዊ መብት አከባቢ በተላለፈው መመሪያ መሠረት ጉዳዩ የሚመለከታቸው የመንግሥት አካላት ለእንዲህ ዓይነቱ ኢሰብዓዊ ድርጊት ትኩረት በመስጠት ክትትል ካላደረጉ መመሪያው በጽሑፍ ብቻ የተላለፈ ሆኖ ይቀራል እንጂ ተግባራዊነት ሊኖረው አይችልም።

በተጨማሪም ይህንኑ ድርጊት በፈጸሙ ወንጀለኛ ግለሰቦች ወይም ቡድኖች ላይ ትምህርታዊ ቅጣት ካልተሰጠ ተመሳሳይ እኩይ ተግባር የሚያስፈጽሙ የሚፈጽሙና ለመፈጸም የሚቃጡ ከአድራጎታቸው ሊታቀቡ እንደማይችሉ በገሃድ የታወቀ ስለሆነ ከሰው ልጅ ክቡርነትና

ከሰብዓዊ መብት አኳያ የሚደረገውን ምርመራና የሚወሰደውን የአፈጻጸም እርምጃ በመከታተል ላይ ያሉ ብዙ ሰዎች ናቸው።

ስለዚህ በ1948 እ.ኤ.አ. የወጣውንና የተባበሩት መንግሥታት ድርጅት የተቀበለውን የሰብአዊ መብቶች ድንጋጌ የኢትዮጵያ መንግሥት ሙሉ በሙሉ የተቀበለው በመሆኑ በዜጎች ሕልውናና መብት ላይ እየተደረገ ያለው ኢሰብዓዊ ድርጊት እንዲወገድ ጉዳዩ የሚመለከታቸው የመንግሥት አካላትና ሕዝቡ ሊያተኩሩበት እንደሚገባ የታመነ ነው። ስለዚህ ጉዳዩ «ሕይወት» መንፈሳዊ ጋዜጣ ታኅሣሥ 1991 ዓ.ም «በደብረ ሲና አንድ አስከሬን ሦስት ጊዜ ተቀበረ» በሚል ርዕስ ያጠናቀረውን ዜና በከፊልና የሚች ፎቶግራፍ እነሆ፡

በደብረሲና አንድ አስከሬን ሦስት ጊዜ ተቀበረ

መስከረም 25 ቀን 1991ዓ.ም ጌታን አምና የነበረች ወጣት አሰራሪ መንገሻ ለዚህግዛዜ ለሞት በመለየቷ መንገሻን ለሰጠን ቦታ ላይ የቀበር ስነ ስርዓቷን ፈፀመች የሚች ቤተሰብም የመታሰቢያ ሐውልት አሰርተው ነበር። ይሁን እንጂ መቃብርን በመፈገፍ ከተቀበረችበት አሰራር ቀናት በኋላ አስከሬኑን ይማውጣት መጣሉን ሰማን። ይህም መሆኑን ለናውቅ ይከተማይቱ ያለን አማኞች ተሰባስበን በጌታ ፊት በመውደቅ የተጣለሙትን ቦታ ጌታ እንዲመራና እንዲረገግ አስከሬኑንም ይዘዋትን እንዲሰጡን በመጠየቅ ፍልጋ ወጣን። ከዚህ ፍልጋ በኋላ ከተቀበረችበት ስገምት ከ150-200 ሚትር ርቀት በሚገኝ የደል አፋፍ ላይ ተጥሎ ያለምንም ችግር አስከሬኑን ከነሳጥኑ አገኘን። ከዚያም የፖሊስ እርዳታ በመጠየቅ ቀስተጣለሙት ቦታ የርፍግራፍ መረጃ በማድረግ አስከሬኑን ወደ ነበረበት እንዲመለስ አድርገን ለሁለተኛ ጊዜ ጥቅምት 18 ቀን 1991 ዓ.ም ፖሊስ ባለበት የቀበር ስነ ስርዓቷ ተፈፅሟል።

ከዚህ ጋር በተያያዘ ሁኔታ ጠላታችን ሰይጣን ስራውን ጌታ በላፈረሰበት በሌላ መልክ በደቱን ለመቀጠል ሞክሯል። ህዳር 14/91ን ዘድሮ በማሳየም ከአማኞች ጋር ያለውን ግንኙነትም ግንባራዊ ግንኙነት እንዲቆርጠና እንዲሁም ይሰርግ ይልቅና በመሳሰሉት ግንባራዊ ግንኙነቶች ምንም ዓይነት ህዳር ተከትሎ እንዲቆርጥ ጌታ እንዲገቡ ተደርገዋል። ከእነዚህም ጌታዎች መካከል የሞቱ አማኝ ዘመናቸውን እንዳይቀጥሩ እንዲያዝኑና፤ እንዲያስተዋዝኑ ምንም ዓይነት የድር ፅርዓታ እንዲያገኙ የጌታ ወል ፈርመዋል።

በአሁኑ ጊዜ በደብረሲና የመካነ ሊየሱስ፣ የመሳሪ ተከርቶስና የሙሉ ወንጌል ቤተክርስቲያናት በመተሳታቢ በከተማው የሚገኙ ክርስቲያን አማኞች የተፈፀመውን ሁኔታ በሚመለከት የጽም ፅሑፍ ይማወድ የሚችሉበትን ፅድቅና ዓላማ እንዲያሳዩና እንዲያረርሱና እንዲገልጥ በሙሉ በአንድ ልዩ አቅርቦት። ከዚህ በተረፈ ለወረዳው ፖሊስ ፀ/ቤት ይደርሱ ሰንጽፍ ይገልጻሉ ለወረዳው ምክር ቤት ለዞን መስተዳድርና ለዞን ፖሊስ መምሪያ ሪፖርት በማድረግ ወንጀሉን የፈለሙትን ሰዎች ተከታትሎ እንዲያዝኑና ርምጃ እንዲወስድ ጠይቀዋል።

በመንገሱት በኩል በወረዳው የሚገኙ ፖሊስ፣ ምክር ቤትና ሌላም የሚመለከተው ክፍል ምንም ዓይነት እርምጃ አስካሁን ድረስ አልወሰደም።

የዞን መስተዳድርና የዞን ፖሊስ መምሪያ የወሰደው ርምጃ ለወረዳው ፖሊስና ምክር ቤት ደብዳቤ በመጻፍ ወንጀሉን ይከክላል ተፈፅሞ ከሆነ ወንጀሉን የፈፀሙትን ተከታትለው በመያዝ ሌላን እንዲያቀርቡ የሚጠይቅ ደብዳቤ ልክዋል። ሆኖም ይህ ሁኔታ ለወጥ ያላሳየ በመሆኑና ለሁሉም ድድጋሚ የተቀበረውን አስከሬን ለማውጣትና የማገደርበት ቦታ ለመጣል ወፊና ዋና መኖሩን የሰሙት የሚች ቤተሰቦች አካላትን አስፈራን በማውጣት ከከተማው ድረስ ሚትር ርቀት በሚገኝ ከተማ አካላት ጊዜ እንዲቀጥሩ ተደርገዋል። የሚች ቤተሰብ አካላትም የሚቀበረው ከዚህ ይሆናል በማለት ሲናገሩ በመስግታቸው አስርቶዳክስ ቤተክርስቲያን ሰዎች ተልከው አስከሬን ከተቀበረበት ቦታ አውጥተው ይከርሱ መቃብር ድድጋሚ እንዲቀጥሩና ቂርባናም እንዲያወጡ ቤተሰቦቿ ተጠይቀው ነበር። ነገር ግን ቤተሰቦቿ «አፈር አፈር ነውና አንድ ጊዜ ተቀረናል አውጥተን አናመጣም» በማለት ምላሽ በመስጠታቸው አገርሱን ሳለመድረስና በመንገድ፣ በገሃና በየስፍራው በማንገጠጥና በመሳሪ ሊያሳፍሩላቸው ይሞክሩ ነበር። ይህ ሁሉ ሰልጣናቸው ቆረቆረ አስከሬን ለማውጣትና ለመጣል በቲ።